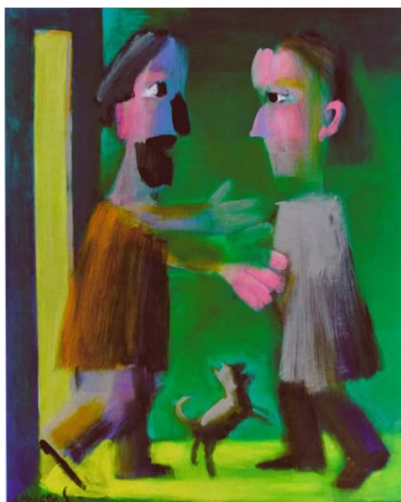

Arne Haugen Sørensen: 'Hjemkomsten' fra 2011. Århus Valgmenighedskirke. I Arne Haugen Sørensens frelseshistorie er menneskets slutpunkt dets hjemkomst til det genåbnede paradys. Her står døren til det lysfyldte hjem åben, og håndtrykket - eller omfavnelsen - er tilgivelsens tegn.

Gudsopfattelsen

Jesus – Paulus – det moderne Litteraturen og kunsten

Det Nye Testamente

- De nytestamentlige forfatters Gudsopfattelse er grundlæggende den samme om GTs. Bestemmende er monoteismen og forankringen i Israels historie.
- Gud er fædrenes Gud, skaberen og opretholderen.
- Den nytestamentlige Gudstanke er bestemt af Jesu person.
- Det afgørende nye ved NT's Guds billede er *Gud som Faderen*. Jesus forkyndes som den Guds søn, der har åbenbaret Gud som menneskers himmelske Fader (Matt 6,9)
- Jesu særlige stilling kommer til orde dér, hvor evangelisterne lader ham tale til Gud, som *sin* Fader (fx Matt 11,27; 12,50; 26,39; Joh 17,1).
- Samtidig er Gud også de troendes Fader (Matt 5,48)
- Joh lader fader-søn forholdet bliver til en enhed. Jesus bliver Guds synlighed i verden (fx Joh 10, 30). Derved sprænger Joh den jødiske monoteismes rammer ved at erklære Jesus for Gud (Joh 1,1.18.)
- Det afgørende i NT er forkyndelsen af Guds endelige frelsesgerning ved at give sig til kende i Jesus.

1. Jesu Gudserfaring

Lignelserne. Jesus lærte, hvad han først selv havde hørt fra Gud.

Her gælder den almindelige litteraturteoretiske betragtning, at enhver seriøse fortælling har sin fortæller som første og engagerede tilhører.

Jesu lignelser har karakter af selvvidnesbyrd. Lignelserne er *theo-logiske* udsagn.

Altså: hvilken grundlæggende Gudserfaring afspejler de forskellige lignelser, der med rimelighed kan føres tilbage til Jesus selv?

1) *Sædemandslignelsen* (Mark 4,3-8 par.)

Pointe: udbyttets selvfølgelighed er et billede på Gudsrigets komme. D en levende Gud er sædemanden, der sår. Sædemandslignelsen afspejler Jesu egen tillid til Guds ord.

2) *Vingårdsejeren* (Matt20,1-15)

Lignelsen afspejler en ny forståelse af forholdet mellem Guds retfærdighed og Guds barmhjertighed. Barmhjertigheden sprænger retfærdigheden! Guds vilje til barmhjertighed går på tværs af menneskets forestilling.

3) *Den rette fader* (Luk 15,11-32)

Lignelsen udtrykker Jesu egen reaktion på samtidens afstandtagen fra hans adfærd.

Lignelsen understreger Guds vilje til fællesskab, en Gudsforståelse, der medfører et ny-skabende menneskesyn.

Lignelsen er en appel til den retfærdige, den misforståede retfærdiggøre sig selv. Vil han gå ind i sin faders fællesskabstiftende glæde?

Jesu død og opstandelse som Gudserfaring

- Jesu død er en konsekvens af tilsigelse af syndernes forladelse – at han ser sig i Guds sted
- Jesu død er en død for *alle* – jvf. indstiftelsesordene ved det sidste måltid med disciplene (Mk 14,22)
- Jesus dør som konsekvens af sin Gudsforståelse
- I Jesu opstandelse gør Gud sin virkelighed nærværende. Det er Gud, der åbenbarer sig for mennesket. Evangelisten lader da også en engel forkynde den korfæstede Jesus som den opstandne (Mark 16,6 par.).

2. Gudsforståelsen hos Paulus

Den sande Gudsforståelse er den, man opnår, når man kommer til tro på Kristus.

Den sande Gudsforståelse viser sig i overbevisningen om:

- 1) *Guds kærlighed*
- 2) *Opstandelsestroen* - troen på, at Gud er virkelig Gud og har med virkeligheden at gøre.
- 3)

Paulus: Gud er den Gud, der åbenbarer sig i Det Gamle Testamente:

- *Guds kraft* – at det er skaberguden, der den afgørende instans i tilværelsen, r giver det nye liv og løfter om en herlig endetid.
- *Guds hinsidighed* – at den suveræne Gud står uden for og over for menneskers verden som noget, de er afhængige af.
- *Guds krav* – at Gud har en vilje med sin skabning, som han insisterer på, således at der er en bestemmelse og en mening med den tilværelse, han skænker.

Raphael: Skolen i Athen (Vatikanet 1509-11)

Den moderne Gudstanke

At kunne tale om Gud:

- 1) Er Gud noget objektivt, en sandhed, det sande værende, der er grundlaget for alt andet værende? Gud som det væsen, der ikke kan overgås af noget andet? (Aristoteles: Alt har en grundlæggende årsag – dvs Gud er den yderste årsag)
- 2) Er Gud det højeste gode? (Platon: Bag det værende ligger det godes idé)

Med renæssancen kommer en fornyet betoning af *det personlige* forhold mellem Gud og menneske.

Nicolaus Cusanus (1401-64)

- Nikolaus Cusanus var en teologisk tænker, der vovede sig helt ud, hvor det filosofiske begrebsapparat og dermed sproget slipper op.
- Hans tænkning rækker frem til moderne problemstillinger, når det drejer sig om verdensbilledet, universets uendelighed og Gudsbegrebet

Cusanus gør op med ethvert forsøg på at tænke Gud som noget objektivt.

Gud er hverken det højeste værende eller den yderste årsag.

Forsøger man at tænke sig Gud, formulere et Gudsbegreb, ender man i et "intet".

Gud kan ikke tænkes som noget, der eksisterer uafhængigt af mennesker og verden.

- Gud er den uudsigelige sandhed i sig selv.
- Gud kan ikke begribes. Gud er ikke et "noget", for Gud kan ikke nævnes ved navn.
- Fra Gud udgår alt. Alt som er og ikke er, har sit udspring i Gud.
- Derfor er Gud forud for sandhed og usandhed.
- Han er det fuldkomne, der ikke kan erkendes, men kun ses i *tilbedelsen*.

Fra skriftet "Om den skjulte Gud" (1445)

Hedningen: Jeg ser, at du har bøjet dig i dybeste ærefrygt, mens tårer strømmer fra dine øjne af kærlighed. Og jeg ser at denne gråd ikke er falsk, men kommer fra hjertet. Fortæl mig, hvem er du?
Den kristne: Jeg er en kristen.

Hedningen: Hvem beder du til?

Den kristne: Gud

Hedningen: Hvem er den Gud, som du beder til.

Den kristne: Det ved jeg ikke.

Hedningen: Hvordan kan du i fuld alvor bede til noget, du ikke ved noget om?

Den kristne: Fordi jeg ikke ved, beder jeg.

Hedningen: Underligt! Jeg ser et menneske, grebet af det, som det ikke kender.

Den kristne: Mere underligt ville det være, om et menneske var grebet af det, som det mente at vide noget om.

Hedningen: Hvorfor det?

Den kristne: Fordi hans viden om det, han mener at vide noget om, er mindre end hans viden om det, som han ved, at han intet ved noget om.

Hedningen vil nu vide, hvad der ligger i ordet "Gud". Den kristne forklarer, at ordet "Gud" kommer af det græske ord for "jeg ser":

Den kristne: Gud er sammenlignet med, hvad synet er i forhold til farverne. Farverne eksisterer kun i kraft af synet, og for at synet frit skal kunne se enhver farve er det selv i sit væsen uden farve. Indenfor farvens område findes synet overhovedet ikke, fordi dette i sig selv er uden farve. Derfor er synet, bedømt ud fra farvernes verden, snarere et intet end et noget... Derfor er synet, som er uden enhver farve, unævnelig og uudsigelige for farvernes verden. Men synet giver i kraft af dets skelnen navn til hver farve. Enhver betegnelse i farvernes verden afhænger altså af synet. Som synet er i forhold til det, der ses – sådan forholder Gud sig, billedligt talt, til alt

Søren Kierkegaard (1813-55) – Gud er forsvunden "fra det udvortes".

- Gud viser sig netop som Gud, fordi han bruger sin almagt til at blive menneske i manden fra Nazareth.
- Denne binding kan ingen løse op igen. Gud har forpligtet sig selv til at blive menneske. Deri viser Guds almagt sig. (*Indøvelse i Kristendom, 1850*)
- Ved at blive menneske forholder Gud sig til sig selv.
- På samme måde er mennesket bestemt til at forholde sig til sig selv.
- Gud er menneskets forudsætning eller mulighed for at være menneske,
- Guds *virkelighed* er, at mennesket må og kan forholde sig til sig selv, kan tage imod sin begrænsede tilværelse som skænk.
- Jeg forholder mig i tro. ("*springer ud på de 70.000 favne*")

Ånd har krop – en eftermoderne teologisk reaktion

Anna Marie Aagaard (1934-2025)

- Centralt for Aagaards arbejde er interessen for den tredje trosartikel om Helligånden.
- Gennem menigheden får Ånden krop.
- Gud erkendes og erfares gennem menighedens fællesskab,

- Gud er ikke kun enheden mellem Gud Far, Søn og Helligånd, men igennem gudstjenesten inddrages vi i dette fællesskab.

Den gudstjenestefejrende menighed bevidner gennem sin praksis, hvem Gud er, og vi lærer Gud at kende ved at tage del i denne praksis (diakoni, undervisning, kirkens sædvaner).

Guds folk ”går ikke i kirke”, De er kirke, og i tilbedelse af Gud udsætter de sig for at blive de helliges samfund og befriet fra den sunde fornuft, med hvilke samfundene fortsætter etnisk privilegering, økonomisk marginalisering og økologisk forurening” (*Ånd har krop*, 2005)

- Kirken er et åndsbåret efter-pinsefællesskab, der midt i verden bevidner, hvem Gud er gennem sin måde at være i verden på.
- Kristendommens grundpåstand er, at der er sket noget afgørende nyt med Jesu liv, lidelse, død og opstandelse: *Der er andet til end ondskab, ufred og død og ”mørkets frugtesløse gerninger”. Livet kan blive anderledes. Det er anderledes.* (”Ånd har krop”).

Kan litteraturen og kunsten give os et autentisk billede af Gud?

Litteraturen:

Martin A. Hansen: Novellerne ”Påseklokken”, ”Åsynet” og ”Agerhønen”

Frode Grytten: ”Den dag Nils Vik døde”

Påseklokken

- Grethe, det moderne og kirkefremmede menneske sidder i kirken, men forbinder i første omgang blot et fjernt barndomsminde med gudstjenesten. Hendes forhold til sin mand, Per er ved at gå i stykker og hendes liv ved at falde sammen.
- Men i gudstjenesten rammes hun af ordene om opstandelsen. Og hun må udenfor med det, der nu er virkeligt for hende, nemlig at opstandelse gælder mere end de døde.
- Det gælder også levende.
- Med ”Påseklokken” vil Martin A. Hansen vise, hvad opstandelsestro gør ved os her og nu. Med denne dybe novelle tager han det moderne, skeptiske menneske alvorligt og åbner samtidig ind til påskens virkelighed.

Åsynet

I en fattig husmandsfamilie med faldefærdig stald og udpint jord bjærges rugen. Vil det lykkes? En af pigerne standser op med en rugkærne mellem fingrene, Hun synes, der er et ansigt i kærnen. Moren ser kærnen. Det er Vorherres åsyn, siger hun, og faren bekræfter det. Glæden har gjort sit indtog.

Agerhønen

En familie, to voksne tre små børn er knuget af fattigdom, sygdom, mørke og snestorm. Der høres et hårdt slag på døren. En agerhøne er fløjet imod og død. Moren og børnene plukker den spinkle, lille agerhøne. Moren aner en dybere mening og bereder et festmåltid. Der er ikke meget til hver. Men den lille fugl mættede dem alle.

Frode Grytten: "Den dag Nils Vik døde"

- På sin sidste fjordtur ser Nils mennesker stå på brygger og klipper. De vinker, og han sejler ind forbi til en snak. Mennesker, han gennem livet har fragtet til kirke, til læge, til bryllup, til begravelse, til byen.
- De er alle er døde. som hilser på, og som ved, at han snart slutter sig til dem
- "Gennem fjorden gik det. Han gik mod lyset, mod lyset i mørket, lyset over fjeldet og lyset over fjeldet og lyset over vejen og regnen., skyerne husene og horisonten."
- I romanens stilfærdige sprog genkendes det billede, som vi finder i Bibelens skabelsesfortælling: Mørket med dette lys i sig, som når Nils Viks båd krydser den sorte fjord med en tændt lanterne i boven.

Billedkunst

Kristus er Guds billede Kol 1,15

Det åbenbarede ansigt, Peter Brandes i Gamtofte kirke (2003) – Glasmalerier (glasset der giver adgang til lyset, skønheden, det guddommelige)

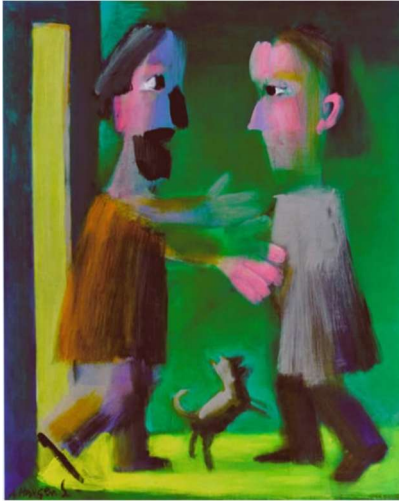
- Veronikas svededug
- Jesus helbreder den blinde
- Abgars hoved
- Gamtofte-skrinet

Litteraturen kan give os et indblik i kristentroens dybder gennem fortællingen og fiktionen – og nutidigt og almenlydigt bringe det til udtryk, der ikke kan fanges i et rationelt og analyserende sprog.

Billedkunsten i form af kirkekunst har sin eksistensberettigelse i at opdage det, kun et billede kan opdage. Kirkekunst er ikke dekoration eller forkyndelse indenfor rammerne.

"Kirkekunsten kan fremkalder noget, der kan forvandle vanetænkning og dermed male en ny erkendelse, en ny indsigt, en ny skønhed ind i verden" (Lisbeth Smedegaard Andersen)

Arne Haugen Sørensen: 'Hjemkomsten' fra 2011. Århus Valgmenighedskirke. I Arne Haugen Sørensens frelseshistorie er menneskets slutpunkt dets hjemkomst til det genåbnede paradys. Her står døren til det lysfyldte hjem åben, og håndtrykket - eller omfavnelsen - er tilgivelsens tegn.

Gudsopfattelsen

Jesus – Paulus – det moderne Litteraturen og kunsten

Det Nye Testamente

- De nytestamentlige forfatters Gudsopfattelse er grundlæggende den samme om GTs. Bestemmende er monoteismen og forankringen i Israels historie.
- Gud er fædrenes Gud, skaberen og opretholderen.
- Den nytestamentlige Gudstanke er bestemt af Jesu person.
- Det afgørende nye ved NT's Guds billede er *Gud som Faderen*. Jesus forkyndes som den Guds søn, der har åbenbaret Gud som menneskers himmelske Fader (Matt 6,9)
- Jesu særlige stilling kommer til orde dér, hvor evangelisterne lader ham tale til Gud, som *sin* Fader (fx Matt 11,27; 12,50; 26,39; Joh 17,1).
- Samtidig er Gud også de troendes Fader (Matt 5,48)
- Joh lader fader-søn forholdet blive til en enhed. Jesus bliver Guds synlighed i verden (fx Joh 10, 30). Derved sprænger Joh den jødiske monoteismes rammer ved at erklære Jesus for Gud (Joh 1,1.18.)
- Det afgørende i NT er forkyndelsen af Guds endelige frelsesgerning ved at give sig til kende i Jesus.

1. Jesu Gudserfaring

Lignelserne. Jesus lærte, hvad han først selv havde hørt fra Gud.

Her gælder den almindelige litteraturteoretiske betragtning, at enhver seriøse fortælling har sin fortæller som første og engagerede tilhører.

Jesu lignelser har karakter af selvvidnesbyrd. Lignelserne er *theo-logiske* udsagn.

Altså: hvilken grundlæggende Gudserfaring afspejler de forskellige lignelser, der med rimelighed kan føres tilbage til Jesus selv?

1) *Sædemandslignelsen* (Mark 4,3-8 par.)

Pointe: udbyttets selvfølgelighed er et billede på Gudsrigets komme. D en levende Gud er sædemanden, der sår. Sædemandslignelsen afspejler Jesu egen tillid til Guds ord.

2) *Vingårdsejeren* (Matt20,1-15)

Lignelsen afspejler en ny forståelse af forholdet mellem Guds retfærdighed og Guds barmhjertighed. Barmhjertigheden sprænger retfærdigheden! Guds vilje til barmhjertighed går på tværs af menneskets forestilling.

3) *Den rette fader* (Luk 15,11-32)

Lignelsen udtrykker Jesu egen reaktion på samtidens afstandtagen fra hans adfærd.

Lignelsen understreger Guds vilje til fællesskab, en Gudsforståelse, der medfører et ny-skabende menneskesyn.

Lignelsen er en appel til den retfærdige, den misforståede retfærdiggøre sig selv. Vil han gå ind i sin faders fællesskabstiftende glæde?

Jesu død og opstandelse som Gudserfaring

- Jesu død er en konsekvens af tilsigelse af syndernes forladelse – at han ser sig i Guds sted
- Jesu død er en død for *alle* – jvf. indstiftelsesordene ved det sidste måltid med disciplene (Mk 14,22)
- Jesus dør som konsekvens af sin Gudsforståelse
- I Jesu opstandelse gør Gud sin virkelighed nærværende. Det er Gud, der åbenbarer sig for mennesket. Evangelisten lader da også en engel forkynde den korfæstede Jesus som den opstandne (Mark 16,6 par.).

2. Gudsforståelsen hos Paulus

Den sande Gudsforståelse er den, man opnår, når man kommer til tro på Kristus.

Den sande Gudsforståelse viser sig i overbevisningen om:

- 1) *Guds kærlighed*
- 2) *Opstandelsestroen* - troen på, at Gud er virkelig Gud og har med virkeligheden at gøre.
- 3)

Paulus: Gud er den Gud, der åbenbarer sig i Det Gamle Testamente:

- *Guds kraft* – at det er skaberguden, der den afgørende instans i tilværelsen, r giver det nye liv og løfter om en herlig endetid.
- *Guds hinsidighed* – at den suveræne Gud står uden for og over for menneskers verden som noget, de er afhængige af.
- *Guds krav* – at Gud har en vilje med sin skabning, som han insisterer på, således at der er en bestemmelse og en mening med den tilværelse, han skænker.

Raphael: Skolen i Athen (Vatikanet 1509-11)

Den moderne Gudstanke

At kunne tale om Gud:

- 1) Er Gud noget objektivt, en sandhed, det sande værende, der er grundlaget for alt andet værende? Gud som det væsen, der ikke kan overgås af noget andet? (Aristoteles: Alt har en grundlæggende årsag – dvs Gud er den yderste årsag)
- 2) Er Gud det højeste gode? (Platon: Bag det værende ligger det godes idé)

Med renæssancen kommer en fornyet betoning af *det personlige* forhold mellem Gud og menneske.

Nicolaus Cusanus (1401-64)

- Nikolaus Cusanus var en teologisk tænker, der vovede sig helt ud, hvor det filosofiske begrebsapparat og dermed sproget slipper op.
- Hans tænkning rækker frem til moderne problemstillinger, når det drejer sig om verdensbilledet, universets uendelighed og Gudsbegrebet

Cusanus gør op med ethvert forsøg på at tænke Gud som noget objektivt.

Gud er hverken det højeste værende eller den yderste årsag.

Forsøger man at tænke sig Gud, formulere et Gudsbegreb, ender man i et "intet".

Gud kan ikke tænkes som noget, der eksisterer uafhængigt af mennesker og verden.

- Gud er den uudsigelige sandhed i sig selv.
- Gud kan ikke begribes. Gud er ikke et "noget", for Gud kan ikke nævnes ved navn.
- Fra Gud udgår alt. Alt som er og ikke er, har sit udspring i Gud.
- Derfor er Gud forud for sandhed og usandhed.
- Han er det fuldkomne, der ikke kan erkendes, men kun ses i *tilbedelsen*.

Fra skriftet "Om den skjulte Gud" (1445)

Hedningen: Jeg ser, at du har bøjet dig i dybeste ærefrygt, mens tårer strømmer fra dine øjne af kærlighed. Og jeg ser at denne gråd ikke er falsk, men kommer fra hjertet. Fortæl mig, hvem er du?
Den kristne: Jeg er en kristen.

Hedningen: Hvem beder du til?

Den kristne: Gud

Hedningen: Hvem er den Gud, som du beder til.

Den kristne: Det ved jeg ikke.

Hedningen: Hvordan kan du i fuld alvor bede til noget, du ikke ved noget om?

Den kristne: Fordi jeg ikke ved, beder jeg.

Hedningen: Underligt! Jeg ser et menneske, grebet af det, som det ikke kender.

Den kristne: Mere underligt ville det være, om et menneske var grebet af det, som det mente at vide noget om.

Hedningen: Hvorfor det?

Den kristne: Fordi hans viden om det, han mener at vide noget om, er mindre end hans viden om det, som han ved, at han intet ved noget om.

Hedningen vil nu vide, hvad der ligger i ordet "Gud". Den kristne forklarer, at ordet "Gud" kommer af det græske ord for "jeg ser":

Den kristne: Gud er sammenlignet med, hvad synet er i forhold til farverne. Farverne eksisterer kun i kraft af synet, og for at synet frit skal kunne se enhver farve er det selv i sit væsen uden farve. Indenfor farvens område findes synet overhovedet ikke, fordi dette i sig selv er uden farve. Derfor er synet, bedømt ud fra farvernes verden, snarere et intet end et noget... Derfor er synet, som er uden enhver farve, unævnelig og uudsigelige for farvernes verden. Men synet giver i kraft af dets skelnen navn til hver farve. Enhver betegnelse i farvernes verden afhænger altså af synet. Som synet er i forhold til det, der ses – sådan forholder Gud sig, billedligt talt, til alt

Søren Kierkegaard (1813-55) – Gud er forsvunden "fra det udvortes".

- Gud viser sig netop som Gud, fordi han bruger sin almagt til at blive menneske i manden fra Nazareth.
- Denne binding kan ingen løse op igen. Gud har forpligtet sig selv til at blive menneske. Deri viser Guds almagt sig. (*Indøvelse i Kristendom, 1850*)
- Ved at blive menneske forholder Gud sig til sig selv.
- På samme måde er mennesket bestemt til at forholde sig til sig selv.
- Gud er menneskets forudsætning eller mulighed for at være menneske,
- Guds *virkelighed* er, at mennesket må og kan forholde sig til sig selv, kan tage imod sin begrænsede tilværelse som skænk.
- Jeg forholder mig i tro. ("*springer ud på de 70.000 favne*")

Ånd har krop – en eftermoderne teologisk reaktion

Anna Marie Aagaard (1934-2025)

- Centralt for Aagaards arbejde er interessen for den tredje trosartikel om Helligånden.
- Gennem menigheden får Ånden krop.
- Gud erkendes og erfares gennem menighedens fællesskab,

- Gud er ikke kun enheden mellem Gud Far, Søn og Helligånd, men igennem gudstjenesten inddrages vi i dette fællesskab.

Den gudstjenestefejrende menighed bevidner gennem sin praksis, hvem Gud er, og vi lærer Gud at kende ved at tage del i denne praksis (diakoni, undervisning, kirkens sædvaner).

Guds folk ”går ikke i kirke”, De er kirke, og i tilbedelse af Gud udsætter de sig for at blive de helliges samfund og befriet fra den sunde fornuft, med hvilke samfundene fortsætter etnisk privilegering, økonomisk marginalisering og økologisk forurening” (*Ånd har krop*, 2005)

- Kirken er et åndsbåret efter-pinsefællesskab, der midt i verden bevidner, hvem Gud er gennem sin måde at være i verden på.
- Kristendommens grundpåstand er, at der er sket noget afgørende nyt med Jesu liv, lidelse, død og opstandelse: *Der er andet til end ondskab, ufred og død og ”mørkets frugtesløse gerninger”. Livet kan blive anderledes. Det er anderledes.* (”Ånd har krop”).

Kan litteraturen og kunsten give os et autentisk billede af Gud?

Litteraturen:

Martin A. Hansen: Novellerne ”Påseklokken”, ”Åsynet” og ”Agerhønen”

Frode Grytten: ”Den dag Nils Vik døde”

Påseklokken

- Grethe, det moderne og kirkefremmede menneske sidder i kirken, men forbinder i første omgang blot et fjernt barndomsminde med gudstjenesten. Hendes forhold til sin mand, Per er ved at gå i stykker og hendes liv ved at falde sammen.
- Men i gudstjenesten rammes hun af ordene om opstandelsen. Og hun må udenfor med det, der nu er virkeligt for hende, nemlig at opstandelse gælder mere end de døde.
- Det gælder også levende.
- Med ”Påseklokken” vil Martin A. Hansen vise, hvad opstandelsestro gør ved os her og nu. Med denne dybe novelle tager han det moderne, skeptiske menneske alvorligt og åbner samtidig ind til påskens virkelighed.

Åsynet

I en fattig husmandsfamilie med faldefærdig stald og udpint jord bjærges rugen. Vil det lykkes? En af pigerne standser op med en rugkærne mellem fingrene, Hun synes, der er et ansigt i kærnen. Moren ser kærnen. Det er Vorherres åsyn, siger hun, og faren bekræfter det. Glæden har gjort sit indtog.

Agerhønen

En familie, to voksne tre små børn er knuget af fattigdom, sygdom, mørke og snestorm. Der høres et hårdt slag på døren. En agerhøne er fløjet imod og død. Moren og børnene plukker den spinkle, lille agerhøne. Moren aner en dybere mening og bereder et festmåltid. Der er ikke meget til hver. Men den lille fugl mættede dem alle.

Frode Grytten: "Den dag Nils Vik døde"

- På sin sidste fjordtur ser Nils mennesker stå på brygger og klipper. De vinker, og han sejler ind forbi til en snak. Mennesker, han gennem livet har fragtet til kirke, til læge, til bryllup, til begravelse, til byen.
- De er alle er døde. som hilser på, og som ved, at han snart slutter sig til dem
- "Gennem fjorden gik det. Han gik mod lyset, mod lyset i mørket, lyset over fjeldet og lyset over fjeldet og lyset over vejen og regnen., skyerne husene og horisonten."
- I romanens stilfærdige sprog genkendes det billede, som vi finder i Bibelens skabelsesfortælling: Mørket med dette lys i sig, som når Nils Viks båd krydser den sorte fjord med en tændt lanterne i boven.

Billedkunst

Kristus er Guds billede Kol 1,15

Det åbenbarede ansigt, Peter Brandes i Gamtofte kirke (2003) – Glasmalerier (glasset der giver adgang til lyset, skønheden, det guddommelige)

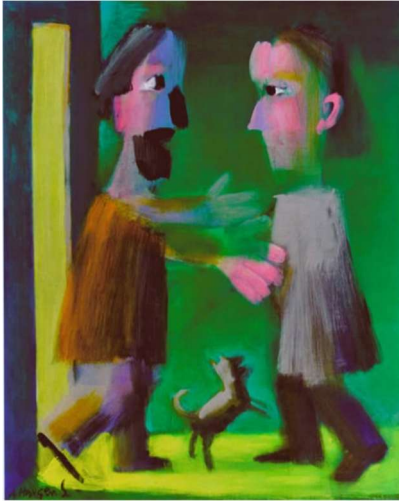
- Veronikas svededug
- Jesus helbreder den blinde
- Abgars hoved
- Gamtofte-skrinet

Litteraturen kan give os et indblik i kristentroens dybder gennem fortællingen og fiktionen – og nutidigt og almenlydigt bringe det til udtryk, der ikke kan fanges i et rationelt og analyserende sprog.

Billedkunsten i form af kirkekunst har sin eksistensberettigelse i at opdage det, kun et billede kan opdage. Kirkekunst er ikke dekoration eller forkyndelse indenfor rammerne.

"Kirkekunsten kan fremkalder noget, der kan forvandle vanetænkning og dermed male en ny erkendelse, en ny indsigt, en ny skønhed ind i verden" (Lisbeth Smedegaard Andersen)

Arne Haugen Sørensen: 'Hjemkomsten' fra 2011. Århus Valgmenighedskirke. I Arne Haugen Sørensens frelseshistorie er menneskets slutpunkt dets hjemkomst til det genåbnede paradys. Her står døren til det lysfyldte hjem åben, og håndtrykket - eller omfavnelsen - er tilgivelsens tegn.

Gudsopfattelsen

Jesus – Paulus – det moderne Litteraturen og kunsten

Det Nye Testamente

- De nytestamentlige forfatters Gudsopfattelse er grundlæggende den samme om GTs. Bestemmende er monoteismen og forankringen i Israels historie.
- Gud er fædrenes Gud, skaberen og opretholderen.
- Den nytestamentlige Gudstanke er bestemt af Jesu person.
- Det afgørende nye ved NT's Guds billede er *Gud som Faderen*. Jesus forkyndes som den Guds søn, der har åbenbaret Gud som menneskers himmelske Fader (Matt 6,9)
- Jesu særlige stilling kommer til orde dér, hvor evangelisterne lader ham tale til Gud, som *sin* Fader (fx Matt 11,27; 12,50; 26,39; Joh 17,1).
- Samtidig er Gud også de troendes Fader (Matt 5,48)
- Joh lader fader-søn forholdet blive til en enhed. Jesus bliver Guds synlighed i verden (fx Joh 10, 30). Derved sprænger Joh den jødiske monoteismes rammer ved at erklære Jesus for Gud (Joh 1,1.18.)
- Det afgørende i NT er forkyndelsen af Guds endelige frelsesgerning ved at give sig til kende i Jesus.

1. Jesu Gudserfaring

Lignelserne. Jesus lærte, hvad han først selv havde hørt fra Gud.

Her gælder den almindelige litteraturteoretiske betragtning, at enhver seriøse fortælling har sin fortæller som første og engagerede tilhører.

Jesu lignelser har karakter af selvvidnesbyrd. Lignelserne er *theo-logiske* udsagn.

Altså: hvilken grundlæggende Gudserfaring afspejler de forskellige lignelser, der med rimelighed kan føres tilbage til Jesus selv?

1) *Sædemandslignelsen* (Mark 4,3-8 par.)

Pointe: udbyttets selvfølgelighed er et billede på Gudsrigets komme. D en levende Gud er sædemanden, der sår. Sædemandslignelsen afspejler Jesu egen tillid til Guds ord.

2) *Vingårdsejeren* (Matt20,1-15)

Lignelsen afspejler en ny forståelse af forholdet mellem Guds retfærdighed og Guds barmhjertighed. Barmhjertigheden sprænger retfærdigheden! Guds vilje til barmhjertighed går på tværs af menneskets forestilling.

3) *Den rette fader* (Luk 15,11-32)

Lignelsen udtrykker Jesu egen reaktion på samtidens afstandtagen fra hans adfærd.

Lignelsen understreger Guds vilje til fællesskab, en Gudsforståelse, der medfører et ny-skabende menneskesyn.

Lignelsen er en appel til den retfærdige, den misforståede retfærdiggøre sig selv. Vil han gå ind i sin faders fællesskabstiftende glæde?

Jesu død og opstandelse som Gudserfaring

- Jesu død er en konsekvens af tilsigelse af syndernes forladelse – at han ser sig i Guds sted
- Jesu død er en død for *alle* – jvf. indstiftelsesordene ved det sidste måltid med disciplene (Mk 14,22)
- Jesus dør som konsekvens af sin Gudsforståelse
- I Jesu opstandelse gør Gud sin virkelighed nærværende. Det er Gud, der åbenbarer sig for mennesket. Evangelisten lader da også en engel forkynde den korfæstede Jesus som den opstandne (Mark 16,6 par.).

2. Gudsforståelsen hos Paulus

Den sande Gudsforståelse er den, man opnår, når man kommer til tro på Kristus.

Den sande Gudsforståelse viser sig i overbevisningen om:

- 1) *Guds kærlighed*
- 2) *Opstandelsestroen* - troen på, at Gud er virkelig Gud og har med virkeligheden at gøre.
- 3)

Paulus: Gud er den Gud, der åbenbarer sig i Det Gamle Testamente:

- *Guds kraft* – at det er skaberguden, der den afgørende instans i tilværelsen, r giver det nye liv og løfter om en herlig endetid.
- *Guds hinsidighed* – at den suveræne Gud står uden for og over for menneskers verden som noget, de er afhængige af.
- *Guds krav* – at Gud har en vilje med sin skabning, som han insisterer på, således at der er en bestemmelse og en mening med den tilværelse, han skænker.

Raphael: Skolen i Athen (Vatikanet 1509-11)

Den moderne Gudstanke

At kunne tale om Gud:

- 1) Er Gud noget objektivt, en sandhed, det sande værende, der er grundlaget for alt andet værende? Gud som det væsen, der ikke kan overgås af noget andet? (Aristoteles: Alt har en grundlæggende årsag – dvs Gud er den yderste årsag)
- 2) Er Gud det højeste gode? (Platon: Bag det værende ligger det godes idé)

Med renæssancen kommer en fornyet betoning af *det personlige* forhold mellem Gud og menneske.

Nicolaus Cusanus (1401-64)

- Nikolaus Cusanus var en teologisk tænker, der vovede sig helt ud, hvor det filosofiske begrebsapparat og dermed sproget slipper op.
- Hans tænkning rækker frem til moderne problemstillinger, når det drejer sig om verdensbilledet, universets uendelighed og Gudsbegrebet

Cusanus gør op med ethvert forsøg på at tænke Gud som noget objektivt.

Gud er hverken det højeste værende eller den yderste årsag.

Forsøger man at tænke sig Gud, formulere et Gudsbegreb, ender man i et "intet".

Gud kan ikke tænkes som noget, der eksisterer uafhængigt af mennesker og verden.

- Gud er den uudsigelige sandhed i sig selv.
- Gud kan ikke begribes. Gud er ikke et "noget", for Gud kan ikke nævnes ved navn.
- Fra Gud udgår alt. Alt som er og ikke er, har sit udspring i Gud.
- Derfor er Gud forud for sandhed og usandhed.
- Han er det fuldkomne, der ikke kan erkendes, men kun ses i *tilbedelsen*.

Fra skriftet "Om den skjulte Gud" (1445)

Hedningen: Jeg ser, at du har bøjet dig i dybeste ærefrygt, mens tårer strømmer fra dine øjne af kærlighed. Og jeg ser at denne gråd ikke er falsk, men kommer fra hjertet. Fortæl mig, hvem er du?
Den kristne: Jeg er en kristen.

Hedningen: Hvem beder du til?

Den kristne: Gud

Hedningen: Hvem er den Gud, som du beder til.

Den kristne: Det ved jeg ikke.

Hedningen: Hvordan kan du i fuld alvor bede til noget, du ikke ved noget om?

Den kristne: Fordi jeg ikke ved, beder jeg.

Hedningen: Underligt! Jeg ser et menneske, grebet af det, som det ikke kender.

Den kristne: Mere underligt ville det være, om et menneske var grebet af det, som det mente at vide noget om.

Hedningen: Hvorfor det?

Den kristne: Fordi hans viden om det, han mener at vide noget om, er mindre end hans viden om det, som han ved, at han intet ved noget om.

Hedningen vil nu vide, hvad der ligger i ordet "Gud". Den kristne forklarer, at ordet "Gud" kommer af det græske ord for "jeg ser":

Den kristne: Gud er sammenlignet med, hvad synet er i forhold til farverne. Farverne eksisterer kun i kraft af synet, og for at synet frit skal kunne se enhver farve er det selv i sit væsen uden farve. Indenfor farvens område findes synet overhovedet ikke, fordi dette i sig selv er uden farve. Derfor er synet, bedømt ud fra farvernes verden, snarere et intet end et noget... Derfor er synet, som er uden enhver farve, unævnelig og uudsigelige for farvernes verden. Men synet giver i kraft af dets skelnen navn til hver farve. Enhver betegnelse i farvernes verden afhænger altså af synet. Som synet er i forhold til det, der ses – sådan forholder Gud sig, billedligt talt, til alt

Søren Kierkegaard (1813-55) – Gud er forsvunden "fra det udvortes".

- Gud viser sig netop som Gud, fordi han bruger sin almagt til at blive menneske i manden fra Nazareth.
- Denne binding kan ingen løse op igen. Gud har forpligtet sig selv til at blive menneske. Deri viser Guds almagt sig. (*Indøvelse i Kristendom, 1850*)
- Ved at blive menneske forholder Gud sig til sig selv.
- På samme måde er mennesket bestemt til at forholde sig til sig selv.
- Gud er menneskets forudsætning eller mulighed for at være menneske,
- Guds *virkelighed* er, at mennesket må og kan forholde sig til sig selv, kan tage imod sin begrænsede tilværelse som skænk.
- Jeg forholder mig i tro. ("*springer ud på de 70.000 favne*")

Ånd har krop – en eftermoderne teologisk reaktion

Anna Marie Aagaard (1934-2025)

- Centralt for Aagaards arbejde er interessen for den tredje trosartikel om Helligånden.
- Gennem menigheden får Ånden krop.
- Gud erkendes og erfares gennem menighedens fællesskab,

- Gud er ikke kun enheden mellem Gud Far, Søn og Helligånd, men igennem gudstjenesten inddrages vi i dette fællesskab.

Den gudstjenestefejrende menighed bevidner gennem sin praksis, hvem Gud er, og vi lærer Gud at kende ved at tage del i denne praksis (diakoni, undervisning, kirkens sædvaner).

Guds folk ”går ikke i kirke”, De er kirke, og i tilbedelse af Gud udsætter de sig for at blive de helliges samfund og befriet fra den sunde fornuft, med hvilke samfundene fortsætter etnisk privilegering, økonomisk marginalisering og økologisk forurening” (*Ånd har krop*, 2005)

- Kirken er et åndsbåret efter-pinsefællesskab, der midt i verden bevidner, hvem Gud er gennem sin måde at være i verden på.
- Kristendommens grundpåstand er, at der er sket noget afgørende nyt med Jesu liv, lidelse, død og opstandelse: *Der er andet til end ondskab, ufred og død og ”mørkets frugtesløse gerninger”. Livet kan blive anderledes. Det er anderledes.* (”Ånd har krop”).

Kan litteraturen og kunsten give os et autentisk billede af Gud?

Litteraturen:

Martin A. Hansen: Novellerne ”Påseklokken”, ”Åsynet” og ”Agerhønen”

Frode Grytten: ”Den dag Nils Vik døde”

Påseklokken

- Grethe, det moderne og kirkefremmede menneske sidder i kirken, men forbinder i første omgang blot et fjernt barndomsminde med gudstjenesten. Hendes forhold til sin mand, Per er ved at gå i stykker og hendes liv ved at falde sammen.
- Men i gudstjenesten rammes hun af ordene om opstandelsen. Og hun må udenfor med det, der nu er virkeligt for hende, nemlig at opstandelse gælder mere end de døde.
- Det gælder også levende.
- Med ”Påseklokken” vil Martin A. Hansen vise, hvad opstandelsestro gør ved os her og nu. Med denne dybe novelle tager han det moderne, skeptiske menneske alvorligt og åbner samtidig ind til påskens virkelighed.

Åsynet

I en fattig husmandsfamilie med faldefærdig stald og udpint jord bjærges rugen. Vil det lykkes? En af pigerne standser op med en rugkærne mellem fingrene, Hun synes, der er et ansigt i kærnen. Moren ser kærnen. Det er Vorherres åsyn, siger hun, og faren bekræfter det. Glæden har gjort sit indtog.

Agerhønen

En familie, to voksne tre små børn er knuget af fattigdom, sygdom, mørke og snestorm. Der høres et hårdt slag på døren. En agerhøne er fløjet imod og død. Moren og børnene plukker den spinkle, lille agerhøne. Moren aner en dybere mening og bereder et festmåltid. Der er ikke meget til hver. Men den lille fugl mættede dem alle.

Frode Grytten: "Den dag Nils Vik døde"

- På sin sidste fjordtur ser Nils mennesker stå på brygger og klipper. De vinker, og han sejler ind forbi til en snak. Mennesker, han gennem livet har fragtet til kirke, til læge, til bryllup, til begravelse, til byen.
- De er alle er døde. som hilser på, og som ved, at han snart slutter sig til dem
- "Gennem fjorden gik det. Han gik mod lyset, mod lyset i mørket, lyset over fjeldet og lyset over fjeldet og lyset over vejen og regnen., skyerne husene og horisonten."
- I romanens stilfærdige sprog genkendes det billede, som vi finder i Bibelens skabelsesfortælling: Mørket med dette lys i sig, som når Nils Viks båd krydser den sorte fjord med en tændt lanterne i boven.

Billedkunst

Kristus er Guds billede Kol 1,15

Det åbenbarede ansigt, Peter Brandes i Gamtofte kirke (2003) – Glasmalerier (glasset der giver adgang til lyset, skønheden, det guddommelige)

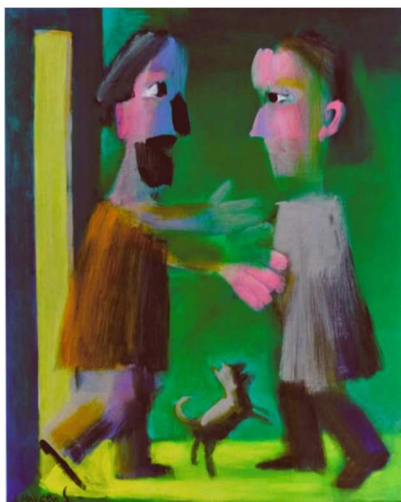
- Veronikas svededug
- Jesus helbreder den blinde
- Abgars hoved
- Gamtofte-skrinet

Litteraturen kan give os et indblik i kristentroens dybder gennem fortællingen og fiktionen – og nutidigt og almenlydigt bringe det til udtryk, der ikke kan fanges i et rationelt og analyserende sprog.

Billedkunsten i form af kirkekunst har sin eksistensberettigelse i at opdage det, kun et billede kan opdage. Kirkekunst er ikke dekoration eller forkyndelse indenfor rammerne.

"Kirkekunsten kan fremkalder noget, der kan forvandle vanetænkning og dermed male en ny erkendelse, en ny indsigt, en ny skønhed ind i verden" (Lisbeth Smedegaard Andersen)

Arne Haugen Sørensen: 'Hjemkomsten' fra 2011. Århus Valgmenighedskirke. I Arne Haugen Sørensens frelseshistorie er menneskets slutpunkt dets hjemkomst til det genåbnede paradys. Her står døren til det lysfyldte hjem åben, og håndtrykket - eller omfavnelsen - er tilgivelsens tegn.

Gudsopfattelsen

Jesus – Paulus – det moderne Litteraturen og kunsten

Det Nye Testamente

- De nytestamentlige forfatters Gudsopfattelse er grundlæggende den samme om GTs. Bestemmende er monoteismen og forankringen i Israels historie.
- Gud er fædrenes Gud, skaberen og opretholderen.
- Den nytestamentlige Gudstanke er bestemt af Jesu person.
- Det afgørende nye ved NT's Guds billede er *Gud som Faderen*. Jesus forkyndes som den Guds søn, der har åbenbaret Gud som menneskers himmelske Fader (Matt 6,9)
- Jesu særlige stilling kommer til orde dér, hvor evangelisterne lader ham tale til Gud, som *sin* Fader (fx Matt 11,27; 12,50; 26,39; Joh 17,1).
- Samtidig er Gud også de troendes Fader (Matt 5,48)
- Joh lader fader-søn forholdet blive til en enhed. Jesus bliver Guds synlighed i verden (fx Joh 10, 30). Derved sprænger Joh den jødiske monoteismes rammer ved at erklære Jesus for Gud (Joh 1,1.18.)
- Det afgørende i NT er forkyndelsen af Guds endelige frelsesgerning ved at give sig til kende i Jesus.

1. Jesu Gudserfaring

Lignelserne. Jesus lærte, hvad han først selv havde hørt fra Gud.

Her gælder den almindelige litteraturteoretiske betragtning, at enhver seriøse fortælling har sin fortæller som første og engagerede tilhører.

Jesu lignelser har karakter af selvvidnesbyrd. Lignelserne er *theo-logiske* udsagn.

Altså: hvilken grundlæggende Gudserfaring afspejler de forskellige lignelser, der med rimelighed kan føres tilbage til Jesus selv?

1) *Sædemandslignelsen* (Mark 4,3-8 par.)

Pointe: udbyttets selvfølgelighed er et billede på Gudsrigets komme. D en levende Gud er sædemanden, der sår. Sædemandslignelsen afspejler Jesu egen tillid til Guds ord.

2) *Vingårdsejeren* (Matt20,1-15)

Lignelsen afspejler en ny forståelse af forholdet mellem Guds retfærdighed og Guds barmhjertighed. Barmhjertigheden sprænger retfærdigheden! Guds vilje til barmhjertighed går på tværs af menneskets forestilling.

3) *Den rette fader* (Luk 15,11-32)

Lignelsen udtrykker Jesu egen reaktion på samtidens afstandtagen fra hans adfærd.

Lignelsen understreger Guds vilje til fællesskab, en Gudsforståelse, der medfører et ny-skabende menneskesyn.

Lignelsen er en appel til den retfærdige, den misforståede retfærdiggøre sig selv. Vil han gå ind i sin faders fællesskabstiftende glæde?

Jesu død og opstandelse som Gudserfaring

- Jesu død er en konsekvens af tilsigelse af syndernes forladelse – at han ser sig i Guds sted
- Jesu død er en død for *alle* – jvf. indstiftelsesordene ved det sidste måltid med disciplene (Mk 14,22)
- Jesus dør som konsekvens af sin Gudsforståelse
- I Jesu opstandelse gør Gud sin virkelighed nærværende. Det er Gud, der åbenbarer sig for mennesket. Evangelisten lader da også en engel forkynde den korfæstede Jesus som den opstandne (Mark 16,6 par.).

2. Gudsforståelsen hos Paulus

Den sande Gudsforståelse er den, man opnår, når man kommer til tro på Kristus.

Den sande Gudsforståelse viser sig i overbevisningen om:

- 1) *Guds kærlighed*
- 2) *Opstandelsestroen* - troen på, at Gud er virkelig Gud og har med virkeligheden at gøre.
- 3)

Paulus: Gud er den Gud, der åbenbarer sig i Det Gamle Testamente:

- *Guds kraft* – at det er skaberguden, der den afgørende instans i tilværelsen, r giver det nye liv og løfter om en herlig endetid.
- *Guds hinsidighed* – at den suveræne Gud står uden for og over for menneskers verden som noget, de er afhængige af.
- *Guds krav* – at Gud har en vilje med sin skabning, som han insisterer på, således at der er en bestemmelse og en mening med den tilværelse, han skænker.

Raphael: Skolen i Athen (Vatikanet 1509-11)

Den moderne Gudstanke

At kunne tale om Gud:

- 1) Er Gud noget objektivt, en sandhed, det sande værende, der er grundlaget for alt andet værende? Gud som det væsen, der ikke kan overgås af noget andet? (Aristoteles: Alt har en grundlæggende årsag – dvs Gud er den yderste årsag)
- 2) Er Gud det højeste gode? (Platon: Bag det værende ligger det godes idé)

Med renæssancen kommer en fornyet betoning af *det personlige* forhold mellem Gud og menneske.

Nicolaus Cusanus (1401-64)

- Nikolaus Cusanus var en teologisk tænker, der vovede sig helt ud, hvor det filosofiske begrebsapparat og dermed sproget slipper op.
- Hans tænkning rækker frem til moderne problemstillinger, når det drejer sig om verdensbilledet, universets uendelighed og Gudsbegrebet

Cusanus gør op med ethvert forsøg på at tænke Gud som noget objektivt.

Gud er hverken det højeste værende eller den yderste årsag.

Forsøger man at tænke sig Gud, formulere et Gudsbegreb, ender man i et "intet".

Gud kan ikke tænkes som noget, der eksisterer uafhængigt af mennesker og verden.

- Gud er den uudsigelige sandhed i sig selv.
- Gud kan ikke begribes. Gud er ikke et "noget", for Gud kan ikke nævnes ved navn.
- Fra Gud udgår alt. Alt som er og ikke er, har sit udspring i Gud.
- Derfor er Gud forud for sandhed og usandhed.
- Han er det fuldkomne, der ikke kan erkendes, men kun ses i *tilbedelsen*.

Fra skriftet "Om den skjulte Gud" (1445)

Hedningen: Jeg ser, at du har bøjet dig i dybeste ærefrygt, mens tårer strømmer fra dine øjne af kærlighed. Og jeg ser at denne gråd ikke er falsk, men kommer fra hjertet. Fortæl mig, hvem er du?
Den kristne: Jeg er en kristen.

Hedningen: Hvem beder du til?

Den kristne: Gud

Hedningen: Hvem er den Gud, som du beder til.

Den kristne: Det ved jeg ikke.

Hedningen: Hvordan kan du i fuld alvor bede til noget, du ikke ved noget om?

Den kristne: Fordi jeg ikke ved, beder jeg.

Hedningen: Underligt! Jeg ser et menneske, grebet af det, som det ikke kender.

Den kristne: Mere underligt ville det være, om et menneske var grebet af det, som det mente at vide noget om.

Hedningen: Hvorfor det?

Den kristne: Fordi hans viden om det, han mener at vide noget om, er mindre end hans viden om det, som han ved, at han intet ved noget om.

Hedningen vil nu vide, hvad der ligger i ordet "Gud". Den kristne forklarer, at ordet "Gud" kommer af det græske ord for "jeg ser":

Den kristne: Gud er sammenlignet med, hvad synet er i forhold til farverne. Farverne eksisterer kun i kraft af synet, og for at synet frit skal kunne se enhver farve er det selv i sit væsen uden farve. Indenfor farvens område findes synet overhovedet ikke, fordi dette i sig selv er uden farve. Derfor er synet, bedømt ud fra farvernes verden, snarere et intet end et noget... Derfor er synet, som er uden enhver farve, unævnelig og uudsigelige for farvernes verden. Men synet giver i kraft af dets skelnen navn til hver farve. Enhver betegnelse i farvernes verden afhænger altså af synet. Som synet er i forhold til det, der ses – sådan forholder Gud sig, billedligt talt, til alt

Søren Kierkegaard (1813-55) – Gud er forsvunden "fra det udvortes".

- Gud viser sig netop som Gud, fordi han bruger sin almagt til at blive menneske i manden fra Nazareth.
- Denne binding kan ingen løse op igen. Gud har forpligtet sig selv til at blive menneske. Deri viser Guds almagt sig. (*Indøvelse i Kristendom, 1850*)
- Ved at blive menneske forholder Gud sig til sig selv.
- På samme måde er mennesket bestemt til at forholde sig til sig selv.
- Gud er menneskets forudsætning eller mulighed for at være menneske,
- Guds *virkelighed* er, at mennesket må og kan forholde sig til sig selv, kan tage imod sin begrænsede tilværelse som skænk.
- Jeg forholder mig i tro. ("*springer ud på de 70.000 favne*")

Ånd har krop – en eftermoderne teologisk reaktion

Anna Marie Aagaard (1934-2025)

- Centralt for Aagaards arbejde er interessen for den tredje trosartikel om Helligånden.
- Gennem menigheden får Ånden krop.
- Gud erkendes og erfares gennem menighedens fællesskab,

- Gud er ikke kun enheden mellem Gud Far, Søn og Helligånd, men igennem gudstjenesten inddrages vi i dette fællesskab.

Den gudstjenestefejrende menighed bevidner gennem sin praksis, hvem Gud er, og vi lærer Gud at kende ved at tage del i denne praksis (diakoni, undervisning, kirkens sædvaner).

Guds folk ”går ikke i kirke”, De er kirke, og i tilbedelse af Gud udsætter de sig for at blive de helliges samfund og befriet fra den sunde fornuft, med hvilke samfundene fortsætter etnisk privilegering, økonomisk marginalisering og økologisk forurening” (*Ånd har krop*, 2005)

- Kirken er et åndsbåret efter-pinsefællesskab, der midt i verden bevidner, hvem Gud er gennem sin måde at være i verden på.
- Kristendommens grundpåstand er, at der er sket noget afgørende nyt med Jesu liv, lidelse, død og opstandelse: *Der er andet til end ondskab, ufred og død og ”mørkets frugtesløse gerninger”. Livet kan blive anderledes. Det er anderledes.* (”Ånd har krop”).

Kan litteraturen og kunsten give os et autentisk billede af Gud?

Litteraturen:

Martin A. Hansen: Novellerne ”Påseklokken”, ”Åsynet” og ”Agerhønen”

Frode Grytten: ”Den dag Nils Vik døde”

Påseklokken

- Grethe, det moderne og kirkefremmede menneske sidder i kirken, men forbinder i første omgang blot et fjernt barndomsminde med gudstjenesten. Hendes forhold til sin mand, Per er ved at gå i stykker og hendes liv ved at falde sammen.
- Men i gudstjenesten rammes hun af ordene om opstandelsen. Og hun må udenfor med det, der nu er virkeligt for hende, nemlig at opstandelse gælder mere end de døde.
- Det gælder også levende.
- Med ”Påseklokken” vil Martin A. Hansen vise, hvad opstandelsestro gør ved os her og nu. Med denne dybe novelle tager han det moderne, skeptiske menneske alvorligt og åbner samtidig ind til påskens virkelighed.

Åsynet

I en fattig husmandsfamilie med faldefærdig stald og udpint jord bjærges rugen. Vil det lykkes? En af pigerne standser op med en rugkærne mellem fingrene, Hun synes, der er et ansigt i kærnen. Moren ser kærnen. Det er Vorherres åsyn, siger hun, og faren bekræfter det. Glæden har gjort sit indtog.

Agerhønen

En familie, to voksne tre små børn er knuget af fattigdom, sygdom, mørke og snestorm. Der høres et hårdt slag på døren. En agerhøne er fløjet imod og død. Moren og børnene plukker den spinkle, lille agerhøne. Moren aner en dybere mening og bereder et festmåltid. Der er ikke meget til hver. Men den lille fugl mættede dem alle.

Frode Grytten: "Den dag Nils Vik døde"

- På sin sidste fjordtur ser Nils mennesker stå på brygger og klipper. De vinker, og han sejler ind forbi til en snak. Mennesker, han gennem livet har fragtet til kirke, til læge, til bryllup, til begravelse, til byen.
- De er alle er døde. som hilser på, og som ved, at han snart slutter sig til dem
- "Gennem fjorden gik det. Han gik mod lyset, mod lyset i mørket, lyset over fjeldet og lyset over fjeldet og lyset over vejen og regnen., skyerne husene og horisonten."
- I romanens stilfærdige sprog genkendes det billede, som vi finder i Bibelens skabelsesfortælling: Mørket med dette lys i sig, som når Nils Viks båd krydser den sorte fjord med en tændt lanterne i boven.

Billedkunst

Kristus er Guds billede Kol 1,15

Det åbenbarede ansigt, Peter Brandes i Gamtofte kirke (2003) – Glasmalerier (glasset der giver adgang til lyset, skønheden, det guddommelige)

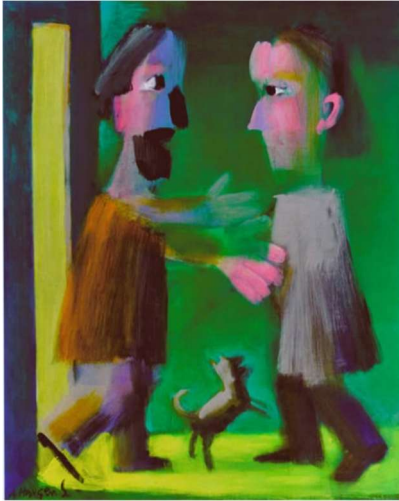
- Veronikas svededug
- Jesus helbreder den blinde
- Abgars hoved
- Gamtofte-skrinet

Litteraturen kan give os et indblik i kristentroens dybder gennem fortællingen og fiktionen – og nutidigt og almenlydigt bringe det til udtryk, der ikke kan fanges i et rationelt og analyserende sprog.

Billedkunsten i form af kirkekunst har sin eksistensberettigelse i at opdage det, kun et billede kan opdage. Kirkekunst er ikke dekoration eller forkyndelse indenfor rammerne.

"Kirkekunsten kan fremkalder noget, der kan forvandle vanetænkning og dermed male en ny erkendelse, en ny indsigt, en ny skønhed ind i verden" (Lisbeth Smedegaard Andersen)

Arne Haugen Sørensen: 'Hjemkomsten' fra 2011. Århus Valgmenighedskirke. I Arne Haugen Sørensens frelseshistorie er menneskets slutpunkt dets hjemkomst til det genåbnede paradys. Her står døren til det lysfyldte hjem åben, og håndtrykket - eller omfavnelsen - er tilgivelsens tegn.

Gudsopfattelsen

Jesus – Paulus – det moderne Litteraturen og kunsten

Det Nye Testamente

- De nytestamentlige forfatters Gudsopfattelse er grundlæggende den samme om GTs. Bestemmende er monoteismen og forankringen i Israels historie.
- Gud er fædrenes Gud, skaberen og opretholderen.
- Den nytestamentlige Gudstanke er bestemt af Jesu person.
- Det afgørende nye ved NT's Guds billede er *Gud som Faderen*. Jesus forkyndes som den Guds søn, der har åbenbaret Gud som menneskers himmelske Fader (Matt 6,9)
- Jesu særlige stilling kommer til orde dér, hvor evangelisterne lader ham tale til Gud, som *sin* Fader (fx Matt 11,27; 12,50; 26,39; Joh 17,1).
- Samtidig er Gud også de troendes Fader (Matt 5,48)
- Joh lader fader-søn forholdet blive til en enhed. Jesus bliver Guds synlighed i verden (fx Joh 10, 30). Derved sprænger Joh den jødiske monoteismes rammer ved at erklære Jesus for Gud (Joh 1,1.18.)
- Det afgørende i NT er forkyndelsen af Guds endelige frelsesgerning ved at give sig til kende i Jesus.

1. Jesu Gudserfaring

Lignelserne. Jesus lærte, hvad han først selv havde hørt fra Gud.

Her gælder den almindelige litteraturteoretiske betragtning, at enhver seriøse fortælling har sin fortæller som første og engagerede tilhører.

Jesu lignelser har karakter af selvvidnesbyrd. Lignelserne er *theo-logiske* udsagn.

Altså: hvilken grundlæggende Gudserfaring afspejler de forskellige lignelser, der med rimelighed kan føres tilbage til Jesus selv?

1) *Sædemandslignelsen* (Mark 4,3-8 par.)

Pointe: udbyttets selvfølgelighed er et billede på Gudsrigets komme. D en levende Gud er sædemanden, der sår. Sædemandslignelsen afspejler Jesu egen tillid til Guds ord.

2) *Vingårdsejeren* (Matt20,1-15)

Lignelsen afspejler en ny forståelse af forholdet mellem Guds retfærdighed og Guds barmhjertighed. Barmhjertigheden sprænger retfærdigheden! Guds vilje til barmhjertighed går på tværs af menneskets forestilling.

3) *Den rette fader* (Luk 15,11-32)

Lignelsen udtrykker Jesu egen reaktion på samtidens afstandtagen fra hans adfærd.

Lignelsen understreger Guds vilje til fællesskab, en Gudsforståelse, der medfører et ny-skabende menneskesyn.

Lignelsen er en appel til den retfærdige, den misforståede retfærdiggøre sig selv. Vil han gå ind i sin faders fællesskabstiftende glæde?

Jesu død og opstandelse som Gudserfaring

- Jesu død er en konsekvens af tilsigelse af syndernes forladelse – at han ser sig i Guds sted
- Jesu død er en død for *alle* – jvf. indstiftelsesordene ved det sidste måltid med disciplene (Mk 14,22)
- Jesus dør som konsekvens af sin Gudsforståelse
- I Jesu opstandelse gør Gud sin virkelighed nærværende. Det er Gud, der åbenbarer sig for mennesket. Evangelisten lader da også en engel forkynde den korfæstede Jesus som den opstandne (Mark 16,6 par.).

2. Gudsforståelsen hos Paulus

Den sande Gudsforståelse er den, man opnår, når man kommer til tro på Kristus.

Den sande Gudsforståelse viser sig i overbevisningen om:

- 1) *Guds kærlighed*
- 2) *Opstandelsestroen* - troen på, at Gud er virkelig Gud og har med virkeligheden at gøre.
- 3)

Paulus: Gud er den Gud, der åbenbarer sig i Det Gamle Testamente:

- *Guds kraft* – at det er skaberguden, der den afgørende instans i tilværelsen, r giver det nye liv og løfter om en herlig endetid.
- *Guds hinsidighed* – at den suveræne Gud står uden for og over for menneskers verden som noget, de er afhængige af.
- *Guds krav* – at Gud har en vilje med sin skabning, som han insisterer på, således at der er en bestemmelse og en mening med den tilværelse, han skænker.

Raphael: Skolen i Athen (Vatikanet 1509-11)

Den moderne Gudstanke

At kunne tale om Gud:

- 1) Er Gud noget objektivt, en sandhed, det sande værende, der er grundlaget for alt andet værende? Gud som det væsen, der ikke kan overgås af noget andet? (Aristoteles: Alt har en grundlæggende årsag – dvs Gud er den yderste årsag)
- 2) Er Gud det højeste gode? (Platon: Bag det værende ligger det godes idé)

Med renæssancen kommer en fornyet betoning af *det personlige* forhold mellem Gud og menneske.

Nicolaus Cusanus (1401-64)

- Nikolaus Cusanus var en teologisk tænker, der vovede sig helt ud, hvor det filosofiske begrebsapparat og dermed sproget slipper op.
- Hans tænkning rækker frem til moderne problemstillinger, når det drejer sig om verdensbilledet, universets uendelighed og Gudsbegrebet

Cusanus gør op med ethvert forsøg på at tænke Gud som noget objektivt.

Gud er hverken det højeste værende eller den yderste årsag.

Forsøger man at tænke sig Gud, formulere et Gudsbegreb, ender man i et "intet".

Gud kan ikke tænkes som noget, der eksisterer uafhængigt af mennesker og verden.

- Gud er den uudsigelige sandhed i sig selv.
- Gud kan ikke begribes. Gud er ikke et "noget", for Gud kan ikke nævnes ved navn.
- Fra Gud udgår alt. Alt som er og ikke er, har sit udspring i Gud.
- Derfor er Gud forud for sandhed og usandhed.
- Han er det fuldkomne, der ikke kan erkendes, men kun ses i *tilbedelsen*.

Fra skriftet "Om den skjulte Gud" (1445)

Hedningen: Jeg ser, at du har bøjet dig i dybeste ærefrygt, mens tårer strømmer fra dine øjne af kærlighed. Og jeg ser at denne gråd ikke er falsk, men kommer fra hjertet. Fortæl mig, hvem er du?
Den kristne: Jeg er en kristen.

Hedningen: Hvem beder du til?

Den kristne: Gud

Hedningen: Hvem er den Gud, som du beder til.

Den kristne: Det ved jeg ikke.

Hedningen: Hvordan kan du i fuld alvor bede til noget, du ikke ved noget om?

Den kristne: Fordi jeg ikke ved, beder jeg.

Hedningen: Underligt! Jeg ser et menneske, grebet af det, som det ikke kender.

Den kristne: Mere underligt ville det være, om et menneske var grebet af det, som det mente at vide noget om.

Hedningen: Hvorfor det?

Den kristne: Fordi hans viden om det, han mener at vide noget om, er mindre end hans viden om det, som han ved, at han intet ved noget om.

Hedningen vil nu vide, hvad der ligger i ordet "Gud". Den kristne forklarer, at ordet "Gud" kommer af det græske ord for "jeg ser":

Den kristne: Gud er sammenligne med, hvad synet er i forhold til farverne. Farverne eksisterer kun i kraft af synet, og for at synet frit skal kunne se enhver farve er det selv i sit væsen uden farve. Indenfor farvens område findes synes overhovedet ikke, fordi dette i sig selv er uden farve. Derfor er synet, bedømt ud fra farvernes verden, snarere et intet end et noget... Derfor er synet, som er uden enhver farve, unævnelig og uudsigelige for farvernes verden. Men synet giver i kraft af dets skelnen navn til hver farve. Enhver betegnelse i farvernes verden afhænger altså af synet. Som synet er i forhold til det, der ses – sådan forholder Gud sig, billedligt talt, til alt

Søren Kierkegaard (1813-55) – Gud er forsvunden "fra det udvortes".

- Gud viser sig netop som Gud, fordi han bruger sin almagt til at blive menneske i manden fra Nazareth.
- Denne binding kan ingen løse op igen. Gud har forpligtet sig selv til at blive menneske. Deri viser Guds almagt sig. (*Indøvelse i Kristendom, 1850*)
- Ved at blive menneske forholder Gud sig til sig selv.
- På samme måde er mennesket bestemt til at forholde sig til sig selv.
- Gud er menneskets forudsætning eller mulighed for at være menneske,
- Guds *virkelighed* er, at mennesket må og kan forholde sig til sig selv, kan tage imod sin begrænsede tilværelse som skænk.
- Jeg forholder mig i tro. ("*springer ud på de 70.000 favne*")

Ånd har krop – en eftermoderne teologisk reaktion

Anna Marie Aagaard (1934-2025)

- Centralt for Aagaards arbejde er interessen for den tredje trosartikel om Helligånden.
- Gennem menigheden får Ånden krop.
- Gud erkendes og erfares gennem menighedens fællesskab,

- Gud er ikke kun enheden mellem Gud Far, Søn og Helligånd, men igennem gudstjenesten inddrages vi i dette fællesskab.

Den gudstjenestefejrende menighed bevidner gennem sin praksis, hvem Gud er, og vi lærer Gud at kende ved at tage del i denne praksis (diakoni, undervisning, kirkens sædvaner).

Guds folk ”går ikke i kirke”, De er kirke, og i tilbedelse af Gud udsætter de sig for at blive de helliges samfund og befriet fra den sunde fornuft, med hvilke samfundene fortsætter etnisk privilegering, økonomisk marginalisering og økologisk forurening” (*Ånd har krop*, 2005)

- Kirken er et åndsbåret efter-pinsefællesskab, der midt i verden bevidner, hvem Gud er gennem sin måde at være i verden på.
- Kristendommens grundpåstand er, at der er sket noget afgørende nyt med Jesu liv, lidelse, død og opstandelse: *Der er andet til end ondskab, ufred og død og ”mørkets frugtesløse gerninger”. Livet kan blive anderledes. Det er anderledes.* (”Ånd har krop”).

Kan litteraturen og kunsten give os et autentisk billede af Gud?

Litteraturen:

Martin A. Hansen: Novellerne ”Påseklokken”, ”Åsynet” og ”Agerhønen”

Frode Grytten: ”Den dag Nils Vik døde”

Påseklokken

- Grethe, det moderne og kirkefremmede menneske sidder i kirken, men forbinder i første omgang blot et fjernt barndomsminde med gudstjenesten. Hendes forhold til sin mand, Per er ved at gå i stykker og hendes liv ved at falde sammen.
- Men i gudstjenesten rammes hun af ordene om opstandelsen. Og hun må udenfor med det, der nu er virkeligt for hende, nemlig at opstandelse gælder mere end de døde.
- Det gælder også levende.
- Med ”Påseklokken” vil Martin A. Hansen vise, hvad opstandelsestro gør ved os her og nu. Med denne dybe novelle tager han det moderne, skeptiske menneske alvorligt og åbner samtidig ind til påskens virkelighed.

Åsynet

I en fattig husmandsfamilie med faldefærdig stald og udpint jord bjærges rugen. Vil det lykkes? En af pigerne standser op med en rugkærne mellem fingrene, Hun synes, der er et ansigt i kærnen. Moren ser kærnen. Det er Vorherres åsyn, siger hun, og faren bekræfter det. Glæden har gjort sit indtog.

Agerhønen

En familie, to voksne tre små børn er knuget af fattigdom, sygdom, mørke og snestorm. Der høres et hårdt slag på døren. En agerhøne er fløjet imod og død. Moren og børnene plukker den spinkle, lille agerhøne. Moren aner en dybere mening og bereder et festmåltid. Der er ikke meget til hver. Men den lille fugl mættede dem alle.

Frode Grytten: "Den dag Nils Vik døde"

- På sin sidste fjordtur ser Nils mennesker stå på brygger og klipper. De vinker, og han sejler ind forbi til en snak. Mennesker, han gennem livet har fragtet til kirke, til læge, til bryllup, til begravelse, til byen.
- De er alle er døde. som hilser på, og som ved, at han snart slutter sig til dem
- "Gennem fjorden gik det. Han gik mod lyset, mod lyset i mørket, lyset over fjeldet og lyset over fjeldet og lyset over vejen og regnen., skyerne husene og horisonten."
- I romanens stilfærdige sprog genkendes det billede, som vi finder i Bibelens skabelsesfortælling: Mørket med dette lys i sig, som når Nils Viks båd krydser den sorte fjord med en tændt lanterne i boven.

Billedkunst

Kristus er Guds billede Kol 1,15

Det åbenbarede ansigt, Peter Brandes i Gamtofte kirke (2003) – Glasmalerier (glasset der giver adgang til lyset, skønheden, det guddommelige)

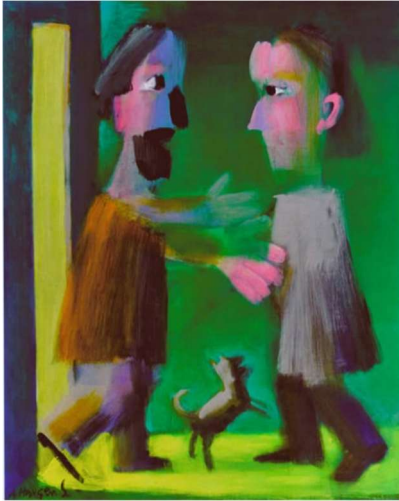
- Veronikas svededug
- Jesus helbreder den blinde
- Abgars hoved
- Gamtofte-skrinet

Litteraturen kan give os et indblik i kristentroens dybder gennem fortællingen og fiktionen – og nutidigt og almenlydigt bringe det til udtryk, der ikke kan fanges i et rationelt og analyserende sprog.

Billedkunsten i form af kirkekunst har sin eksistensberettigelse i at opdage det, kun et billede kan opdage. Kirkekunst er ikke dekoration eller forkyndelse indenfor rammerne.

"Kirkekunsten kan fremkalder noget, der kan forvandle vanetænkning og dermed male en ny erkendelse, en ny indsigt, en ny skønhed ind i verden" (Lisbeth Smedegaard Andersen)

Arne Haugen Sørensen: 'Hjemkomsten' fra 2011. Århus Valgmenighedskirke. I Arne Haugen Sørensens frelseshistorie er menneskets slutpunkt dets hjemkomst til det genåbnede paradys. Her står døren til det lysfyldte hjem åben, og håndtrykket - eller omfavnelsen - er tilgivelsens tegn.

Gudsopfattelsen

Jesus – Paulus – det moderne Litteraturen og kunsten

Det Nye Testamente

- De nytestamentlige forfatters Gudsopfattelse er grundlæggende den samme om GTs. Bestemmende er monoteismen og forankringen i Israels historie.
- Gud er fædrenes Gud, skaberen og opretholderen.
- Den nytestamentlige Gudstanke er bestemt af Jesu person.
- Det afgørende nye ved NT's Guds billede er *Gud som Faderen*. Jesus forkyndes som den Guds søn, der har åbenbaret Gud som menneskers himmelske Fader (Matt 6,9)
- Jesu særlige stilling kommer til orde dér, hvor evangelisterne lader ham tale til Gud, som *sin* Fader (fx Matt 11,27; 12,50; 26,39; Joh 17,1).
- Samtidig er Gud også de troendes Fader (Matt 5,48)
- Joh lader fader-søn forholdet blive til en enhed. Jesus bliver Guds synlighed i verden (fx Joh 10, 30). Derved sprænger Joh den jødiske monoteismes rammer ved at erklære Jesus for Gud (Joh 1,1.18.)
- Det afgørende i NT er forkyndelsen af Guds endelige frelsesgerning ved at give sig til kende i Jesus.

1. Jesu Gudserfaring

Lignelserne. Jesus lærte, hvad han først selv havde hørt fra Gud.

Her gælder den almindelige litteraturteoretiske betragtning, at enhver seriøse fortælling har sin fortæller som første og engagerede tilhører.

Jesu lignelser har karakter af selvvidnesbyrd. Lignelserne er *theo-logiske* udsagn.

Altså: hvilken grundlæggende Gudserfaring afspejler de forskellige lignelser, der med rimelighed kan føres tilbage til Jesus selv?

1) *Sædemandslignelsen* (Mark 4,3-8 par.)

Pointe: udbyttets selvfølgelighed er et billede på Gudsrigets komme. D en levende Gud er sædemanden, der sår. Sædemandslignelsen afspejler Jesu egen tillid til Guds ord.

2) *Vingårdsejeren* (Matt20,1-15)

Lignelsen afspejler en ny forståelse af forholdet mellem Guds retfærdighed og Guds barmhjertighed. Barmhjertigheden sprænger retfærdigheden! Guds vilje til barmhjertighed går på tværs af menneskets forestilling.

3) *Den rette fader* (Luk 15,11-32)

Lignelsen udtrykker Jesu egen reaktion på samtidens afstandtagen fra hans adfærd.

Lignelsen understreger Guds vilje til fællesskab, en Gudsforståelse, der medfører et ny-skabende menneskesyn.

Lignelsen er en appel til den retfærdige, den misforståede retfærdiggøre sig selv. Vil han gå ind i sin faders fællesskabstiftende glæde?

Jesu død og opstandelse som Gudserfaring

- Jesu død er en konsekvens af tilsigelse af syndernes forladelse – at han ser sig i Guds sted
- Jesu død er en død for *alle* – jvf. indstiftelsesordene ved det sidste måltid med disciplene (Mk 14,22)
- Jesus dør som konsekvens af sin Gudsforståelse
- I Jesu opstandelse gør Gud sin virkelighed nærværende. Det er Gud, der åbenbarer sig for mennesket. Evangelisten lader da også en engel forkynde den korfæstede Jesus som den opstandne (Mark 16,6 par.).

2. Gudsforståelsen hos Paulus

Den sande Gudsforståelse er den, man opnår, når man kommer til tro på Kristus.

Den sande Gudsforståelse viser sig i overbevisningen om:

- 1) *Guds kærlighed*
- 2) *Opstandelsestroen* - troen på, at Gud er virkelig Gud og har med virkeligheden at gøre.
- 3)

Paulus: Gud er den Gud, der åbenbarer sig i Det Gamle Testamente:

- *Guds kraft* – at det er skaberguden, der den afgørende instans i tilværelsen, r giver det nye liv og løfter om en herlig endetid.
- *Guds hinsidighed* – at den suveræne Gud står uden for og over for menneskers verden som noget, de er afhængige af.
- *Guds krav* – at Gud har en vilje med sin skabning, som han insisterer på, således at der er en bestemmelse og en mening med den tilværelse, han skænker.

Raphael: Skolen i Athen (Vatikanet 1509-11)

Den moderne Gudstanke

At kunne tale om Gud:

- 1) Er Gud noget objektivt, en sandhed, det sande værende, der er grundlaget for alt andet værende? Gud som det væsen, der ikke kan overgås af noget andet? (Aristoteles: Alt har en grundlæggende årsag – dvs Gud er den yderste årsag)
- 2) Er Gud det højeste gode? (Platon: Bag det værende ligger det godes idé)

Med renæssancen kommer en fornyet betoning af *det personlige* forhold mellem Gud og menneske.

Nicolaus Cusanus (1401-64)

- Nikolaus Cusanus var en teologisk tænker, der vovede sig helt ud, hvor det filosofiske begrebsapparat og dermed sproget slipper op.
- Hans tænkning rækker frem til moderne problemstillinger, når det drejer sig om verdensbilledet, universets uendelighed og Gudsbegrebet

Cusanus gør op med ethvert forsøg på at tænke Gud som noget objektivt.

Gud er hverken det højeste værende eller den yderste årsag.

Forsøger man at tænke sig Gud, formulere et Gudsbegreb, ender man i et "intet".

Gud kan ikke tænkes som noget, der eksisterer uafhængigt af mennesker og verden.

- Gud er den uudsigelige sandhed i sig selv.
- Gud kan ikke begribes. Gud er ikke et "noget", for Gud kan ikke nævnes ved navn.
- Fra Gud udgår alt. Alt som er og ikke er, har sit udspring i Gud.
- Derfor er Gud forud for sandhed og usandhed.
- Han er det fuldkomne, der ikke kan erkendes, men kun ses i *tilbedelsen*.

Fra skriftet "Om den skjulte Gud" (1445)

Hedningen: Jeg ser, at du har bøjet dig i dybeste ærefrygt, mens tårer strømmer fra dine øjne af kærlighed. Og jeg ser at denne gråd ikke er falsk, men kommer fra hjertet. Fortæl mig, hvem er du?
Den kristne: Jeg er en kristen.

Hedningen: Hvem beder du til?

Den kristne: Gud

Hedningen: Hvem er den Gud, som du beder til.

Den kristne: Det ved jeg ikke.

Hedningen: Hvordan kan du i fuld alvor bede til noget, du ikke ved noget om?

Den kristne: Fordi jeg ikke ved, beder jeg.

Hedningen: Underligt! Jeg ser et menneske, grebet af det, som det ikke kender.

Den kristne: Mere underligt ville det være, om et menneske var grebet af det, som det mente at vide noget om.

Hedningen: Hvorfor det?

Den kristne: Fordi hans viden om det, han mener at vide noget om, er mindre end hans viden om det, som han ved, at han intet ved noget om.

Hedningen vil nu vide, hvad der ligger i ordet "Gud". Den kristne forklarer, at ordet "Gud" kommer af det græske ord for "jeg ser":

Den kristne: Gud er sammenligne med, hvad synet er i forhold til farverne. Farverne eksisterer kun i kraft af synet, og for at synet frit skal kunne se enhver farve er det selv i sit væsen uden farve. Indenfor farvens område findes synes overhovedet ikke, fordi dette i sig selv er uden farve. Derfor er synet, bedømt ud fra farvernes verden, snarere et intet end et noget... Derfor er synet, som er uden enhver farve, unævnelig og uudsigelige for farvernes verden. Men synet giver i kraft af dets skelnen navn til hver farve. Enhver betegnelse i farvernes verden afhænger altså af synet. Som synet er i forhold til det, der ses – sådan forholder Gud sig, billedligt talt, til alt

Søren Kierkegaard (1813-55) – Gud er forsvunden "fra det udvortes".

- Gud viser sig netop som Gud, fordi han bruger sin almagt til at blive menneske i manden fra Nazareth.
- Denne binding kan ingen løse op igen. Gud har forpligtet sig selv til at blive menneske. Deri viser Guds almagt sig. (*Indøvelse i Kristendom, 1850*)
- Ved at blive menneske forholder Gud sig til sig selv.
- På samme måde er mennesket bestemt til at forholde sig til sig selv.
- Gud er menneskets forudsætning eller mulighed for at være menneske,
- Guds *virkelighed* er, at mennesket må og kan forholde sig til sig selv, kan tage imod sin begrænsede tilværelse som skænk.
- Jeg forholder mig i tro. ("*springer ud på de 70.000 favne*")

Ånd har krop – en eftermoderne teologisk reaktion

Anna Marie Aagaard (1934-2025)

- Centralt for Aagaards arbejde er interessen for den tredje trosartikel om Helligånden.
- Gennem menigheden får Ånden krop.
- Gud erkendes og erfares gennem menighedens fællesskab,

- Gud er ikke kun enheden mellem Gud Far, Søn og Helligånd, men igennem gudstjenesten inddrages vi i dette fællesskab.

Den gudstjenestefejrende menighed bevidner gennem sin praksis, hvem Gud er, og vi lærer Gud at kende ved at tage del i denne praksis (diakoni, undervisning, kirkens sædvaner).

Guds folk ”går ikke i kirke”, De er kirke, og i tilbedelse af Gud udsætter de sig for at blive de helliges samfund og befriet fra den sunde fornuft, med hvilke samfundene fortsætter etnisk privilegering, økonomisk marginalisering og økologisk forurening” (*Ånd har krop*, 2005)

- Kirken er et åndsbåret efter-pinsefællesskab, der midt i verden bevidner, hvem Gud er gennem sin måde at være i verden på.
- Kristendommens grundpåstand er, at der er sket noget afgørende nyt med Jesu liv, lidelse, død og opstandelse: *Der er andet til end ondskab, ufred og død og ”mørkets frugtesløse gerninger”. Livet kan blive anderledes. Det er anderledes.* (“Ånd har krop”).

Kan litteraturen og kunsten give os et autentisk billede af Gud?

Litteraturen:

Martin A. Hansen: Novellerne ”Påseklokken”, ”Åsynet” og ”Agerhønen”

Frode Grytten: ”Den dag Nils Vik døde”

Påseklokken

- Grethe, det moderne og kirkefremmede menneske sidder i kirken, men forbinder i første omgang blot et fjernt barndomsminde med gudstjenesten. Hendes forhold til sin mand, Per er ved at gå i stykker og hendes liv ved at falde sammen.
- Men i gudstjenesten rammes hun af ordene om opstandelsen. Og hun må udenfor med det, der nu er virkeligt for hende, nemlig at opstandelse gælder mere end de døde.
- Det gælder også levende.
- Med ”Påseklokken” vil Martin A. Hansen vise, hvad opstandelsestro gør ved os her og nu. Med denne dybe novelle tager han det moderne, skeptiske menneske alvorligt og åbner samtidig ind til påskens virkelighed.

Åsynet

I en fattig husmandsfamilie med faldefærdig stald og udpint jord bjærges rugen. Vil det lykkes? En af pigerne standser op med en rugkærne mellem fingrene, Hun synes, der er et ansigt i kærnen. Moren ser kærnen. Det er Vorherres åsyn, siger hun, og faren bekræfter det. Glæden har gjort sit indtog.

Agerhønen

En familie, to voksne tre små børn er knuget af fattigdom, sygdom, mørke og snestorm. Der høres et hårdt slag på døren. En agerhøne er fløjet imod og død. Moren og børnene plukker den spinkle, lille agerhøne. Moren aner en dybere mening og bereder et festmåltid. Der er ikke meget til hver. Men den lille fugl mættede dem alle.

Frode Grytten: "Den dag Nils Vik døde"

- På sin sidste fjordtur ser Nils mennesker stå på brygger og klipper. De vinker, og han sejler ind forbi til en snak. Mennesker, han gennem livet har fragtet til kirke, til læge, til bryllup, til begravelse, til byen.
- De er alle er døde. som hilser på, og som ved, at han snart slutter sig til dem
- "Gennem fjorden gik det. Han gik mod lyset, mod lyset i mørket, lyset over fjeldet og lyset over fjeldet og lyset over vejen og regnen., skyerne husene og horisonten."
- I romanens stilfærdige sprog genkendes det billede, som vi finder i Bibelens skabelsesfortælling: Mørket med dette lys i sig, som når Nils Viks båd krydser den sorte fjord med en tændt lanterne i boven.

Billedkunst

Kristus er Guds billede Kol 1,15

Det åbenbarede ansigt, Peter Brandes i Gamtofte kirke (2003) – Glasmalerier (glasset der giver adgang til lyset, skønheden, det guddommelige)

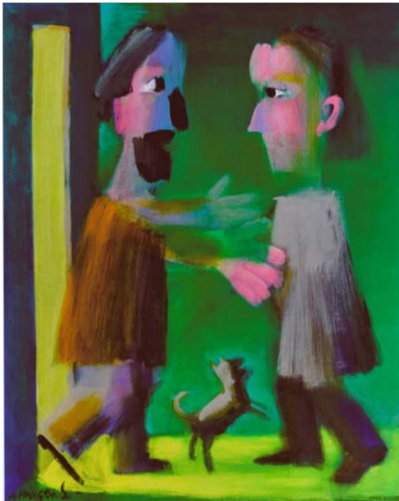
- Veronikas svededug
- Jesus helbreder den blinde
- Abgars hoved
- Gamtofte-skrinet

Litteraturen kan give os et indblik i kristentroens dybder gennem fortællingen og fiktionen – og nutidigt og almenlydigt bringe det til udtryk, der ikke kan fanges i et rationelt og analyserende sprog.

Billedkunsten i form af kirkekunst har sin eksistensberettigelse i at opdage det, kun et billede kan opdage. Kirkekunst er ikke dekoration eller forkyndelse indenfor rammerne.

"Kirkekunsten kan fremkalder noget, der kan forvandle vanetænkning og dermed male en ny erkendelse, en ny indsigt, en ny skønhed ind i verden" (Lisbeth Smedegaard Andersen)

Arne Haugen Sørensen: 'Hjemkomsten' fra 2011. Århus Valgmenighedskirke. I Arne Haugen Sørensens frelseshistorie er menneskets slutpunkt dets hjemkomst til det genåbnede paradys. Her står døren til det lysfyldte hjem åben, og håndtrykket - eller omfavnelsen - er tilgivelsens tegn.

Gudsopfattelsen

Jesus – Paulus – det moderne Litteraturen og kunsten

Det Nye Testamente

- De nytestamentlige forfatters Gudsopfattelse er grundlæggende den samme om GTs. Bestemmende er monoteismen og forankringen i Israels historie.
- Gud er fædrenes Gud, skaberen og opretholderen.
- Den nytestamentlige Gudstanke er bestemt af Jesu person.
- Det afgørende nye ved NT's Guds billede er *Gud som Faderen*. Jesus forkyndes som den Guds søn, der har åbenbaret Gud som menneskers himmelske Fader (Matt 6,9)
- Jesu særlige stilling kommer til orde dér, hvor evangelisterne lader ham tale til Gud, som *sin* Fader (fx Matt 11,27; 12,50; 26,39; Joh 17,1).
- Samtidig er Gud også de troendes Fader (Matt 5,48)
- Joh lader fader-søn forholdet blive til en enhed. Jesus bliver Guds synlighed i verden (fx Joh 10, 30). Derved sprænger Joh den jødiske monoteismes rammer ved at erklære Jesus for Gud (Joh 1,1.18.)
- Det afgørende i NT er forkyndelsen af Guds endelige frelsesgerning ved at give sig til kende i Jesus.

1. Jesu Gudserfaring

Lignelserne. Jesus lærte, hvad han først selv havde hørt fra Gud.

Her gælder den almindelige litteraturteoretiske betragtning, at enhver seriøse fortælling har sin fortæller som første og engagerede tilhører.

Jesu lignelser har karakter af selvvidnesbyrd. Lignelserne er *theo-logiske* udsagn.

Altså: hvilken grundlæggende Gudserfaring afspejler de forskellige lignelser, der med rimelighed kan føres tilbage til Jesus selv?

1) *Sædemandslignelsen* (Mark 4,3-8 par.)

Pointe: udbyttets selvfølgelighed er et billede på Gudsrigets komme. D en levende Gud er sædemanden, der sår. Sædemandslignelsen afspejler Jesu egen tillid til Guds ord.

2) *Vingårdsejeren* (Matt20,1-15)

Lignelsen afspejler en ny forståelse af forholdet mellem Guds retfærdighed og Guds barmhjertighed. Barmhjertigheden sprænger retfærdigheden! Guds vilje til barmhjertighed går på tværs af menneskets forestilling.

3) *Den rette fader* (Luk 15,11-32)

Lignelsen udtrykker Jesu egen reaktion på samtidens afstandtagen fra hans adfærd.

Lignelsen understreger Guds vilje til fællesskab, en Gudsforståelse, der medfører et ny-skabende menneskesyn.

Lignelsen er en appel til den retfærdige, den misforståede retfærdiggøre sig selv. Vil han gå ind i sin faders fællesskabstiftende glæde?

Jesu død og opstandelse som Gudserfaring

- Jesu død er en konsekvens af tilsigelse af syndernes forladelse – at han ser sig i Guds sted
- Jesu død er en død for *alle* – jvf. indstiftelsesordene ved det sidste måltid med disciplene (Mk 14,22)
- Jesus dør som konsekvens af sin Gudsforståelse
- I Jesu opstandelse gør Gud sin virkelighed nærværende. Det er Gud, der åbenbarer sig for mennesket. Evangelisten lader da også en engel forkynde den korfæstede Jesus som den opstandne (Mark 16,6 par.).

2. Gudsforståelsen hos Paulus

Den sande Gudsforståelse er den, man opnår, når man kommer til tro på Kristus.

Den sande Gudsforståelse viser sig i overbevisningen om:

- 1) *Guds kærlighed*
- 2) *Opstandelsestroen* - troen på, at Gud er virkelig Gud og har med virkeligheden at gøre.
- 3)

Paulus: Gud er den Gud, der åbenbarer sig i Det Gamle Testamente:

- *Guds kraft* – at det er skaberguden, der den afgørende instans i tilværelsen, r giver det nye liv og løfter om en herlig endetid.
- *Guds hinsidighed* – at den suveræne Gud står uden for og over for menneskers verden som noget, de er afhængige af.
- *Guds krav* – at Gud har en vilje med sin skabning, som han insisterer på, således at der er en bestemmelse og en mening med den tilværelse, han skænker.

Raphael: Skolen i Athen (Vatikanet 1509-11)

Den moderne Gudstanke

At kunne tale om Gud:

- 1) Er Gud noget objektivt, en sandhed, det sande værende, der er grundlaget for alt andet værende? Gud som det væsen, der ikke kan overgås af noget andet? (Aristoteles: Alt har en grundlæggende årsag – dvs Gud er den yderste årsag)
- 2) Er Gud det højeste gode? (Platon: Bag det værende ligger det godes idé)

Med renæssancen kommer en fornyet betoning af *det personlige* forhold mellem Gud og menneske.

Nicolaus Cusanus (1401-64)

- Nikolaus Cusanus var en teologisk tænker, der vovede sig helt ud, hvor det filosofiske begrebsapparat og dermed sproget slipper op.
- Hans tænkning rækker frem til moderne problemstillinger, når det drejer sig om verdensbilledet, universets uendelighed og Gudsbegrebet

Cusanus gør op med ethvert forsøg på at tænke Gud som noget objektivt.

Gud er hverken det højeste værende eller den yderste årsag.

Forsøger man at tænke sig Gud, formulere et Gudsbegreb, ender man i et "intet".

Gud kan ikke tænkes som noget, der eksisterer uafhængigt af mennesker og verden.

- Gud er den uudsigelige sandhed i sig selv.
- Gud kan ikke begribes. Gud er ikke et "noget", for Gud kan ikke nævnes ved navn.
- Fra Gud udgår alt. Alt som er og ikke er, har sit udspring i Gud.
- Derfor er Gud forud for sandhed og usandhed.
- Han er det fuldkomne, der ikke kan erkendes, men kun ses i *tilbedelsen*.

Fra skriftet "Om den skjulte Gud" (1445)

Hedningen: Jeg ser, at du har bøjet dig i dybeste ærefrygt, mens tårer strømmer fra dine øjne af kærlighed. Og jeg ser at denne gråd ikke er falsk, men kommer fra hjertet. Fortæl mig, hvem er du?
Den kristne: Jeg er en kristen.

Hedningen: Hvem beder du til?

Den kristne: Gud

Hedningen: Hvem er den Gud, som du beder til.

Den kristne: Det ved jeg ikke.

Hedningen: Hvordan kan du i fuld alvor bede til noget, du ikke ved noget om?

Den kristne: Fordi jeg ikke ved, beder jeg.

Hedningen: Underligt! Jeg ser et menneske, grebet af det, som det ikke kender.

Den kristne: Mere underligt ville det være, om et menneske var grebet af det, som det mente at vide noget om.

Hedningen: Hvorfor det?

Den kristne: Fordi hans viden om det, han mener at vide noget om, er mindre end hans viden om det, som han ved, at han intet ved noget om.

Hedningen vil nu vide, hvad der ligger i ordet "Gud". Den kristne forklarer, at ordet "Gud" kommer af det græske ord for "jeg ser":

Den kristne: Gud er sammenlignet med, hvad synet er i forhold til farverne. Farverne eksisterer kun i kraft af synet, og for at synet frit skal kunne se enhver farve er det selv i sit væsen uden farve. Indenfor farvens område findes synet overhovedet ikke, fordi dette i sig selv er uden farve. Derfor er synet, bedømt ud fra farvernes verden, snarere et intet end et noget... Derfor er synet, som er uden enhver farve, unævnelig og uudsigelige for farvernes verden. Men synet giver i kraft af dets skelnen navn til hver farve. Enhver betegnelse i farvernes verden afhænger altså af synet. Som synet er i forhold til det, der ses – sådan forholder Gud sig, billedligt talt, til alt

Søren Kierkegaard (1813-55) – Gud er forsvunden "fra det udvortes".

- Gud viser sig netop som Gud, fordi han bruger sin almagt til at blive menneske i manden fra Nazareth.
- Denne binding kan ingen løse op igen. Gud har forpligtet sig selv til at blive menneske. Deri viser Guds almagt sig. (*Indøvelse i Kristendom, 1850*)
- Ved at blive menneske forholder Gud sig til sig selv.
- På samme måde er mennesket bestemt til at forholde sig til sig selv.
- Gud er menneskets forudsætning eller mulighed for at være menneske,
- Guds *virkelighed* er, at mennesket må og kan forholde sig til sig selv, kan tage imod sin begrænsede tilværelse som skænk.
- Jeg forholder mig i tro. ("*springer ud på de 70.000 favne*")

Ånd har krop – en eftermoderne teologisk reaktion

Anna Marie Aagaard (1934-2025)

- Centralt for Aagaards arbejde er interessen for den tredje trosartikel om Helligånden.
- Gennem menigheden får Ånden krop.
- Gud erkendes og erfares gennem menighedens fællesskab,

- Gud er ikke kun enheden mellem Gud Far, Søn og Helligånd, men igennem gudstjenesten inddrages vi i dette fællesskab.

Den gudstjenestefejrende menighed bevidner gennem sin praksis, hvem Gud er, og vi lærer Gud at kende ved at tage del i denne praksis (diakoni, undervisning, kirkens sædvaner).

Guds folk ”går ikke i kirke”, De er kirke, og i tilbedelse af Gud udsætter de sig for at blive de helliges samfund og befriet fra den sunde fornuft, med hvilke samfundene fortsætter etnisk privilegering, økonomisk marginalisering og økologisk forurening” (*Ånd har krop*, 2005)

- Kirken er et åndsbåret efter-pinsefællesskab, der midt i verden bevidner, hvem Gud er gennem sin måde at være i verden på.
- Kristendommens grundpåstand er, at der er sket noget afgørende nyt med Jesu liv, lidelse, død og opstandelse: *Der er andet til end ondskab, ufred og død og ”mørkets frugtesløse gerninger”. Livet kan blive anderledes. Det er anderledes.* (”Ånd har krop”).

Kan litteraturen og kunsten give os et autentisk billede af Gud?

Litteraturen:

Martin A. Hansen: Novellerne ”Påseklokken”, ”Åsynet” og ”Agerhønen”

Frode Grytten: ”Den dag Nils Vik døde”

Påseklokken

- Grethe, det moderne og kirkefremmede menneske sidder i kirken, men forbinder i første omgang blot et fjernt barndomsminde med gudstjenesten. Hendes forhold til sin mand, Per er ved at gå i stykker og hendes liv ved at falde sammen.
- Men i gudstjenesten rammes hun af ordene om opstandelsen. Og hun må udenfor med det, der nu er virkeligt for hende, nemlig at opstandelse gælder mere end de døde.
- Det gælder også levende.
- Med ”Påseklokken” vil Martin A. Hansen vise, hvad opstandelsestro gør ved os her og nu. Med denne dybe novelle tager han det moderne, skeptiske menneske alvorligt og åbner samtidig ind til påskens virkelighed.

Åsynet

I en fattig husmandsfamilie med faldefærdig stald og udpint jord bjærges rugen. Vil det lykkes? En af pigerne standser op med en rugkærne mellem fingrene, Hun synes, der er et ansigt i kærnen. Moren ser kærnen. Det er Vorherres åsyn, siger hun, og faren bekræfter det. Glæden har gjort sit indtog.

Agerhønen

En familie, to voksne tre små børn er knuget af fattigdom, sygdom, mørke og snestorm. Der høres et hårdt slag på døren. En agerhøne er fløjet imod og død. Moren og børnene plukker den spinkle, lille agerhøne. Moren aner en dybere mening og bereder et festmåltid. Der er ikke meget til hver. Men den lille fugl mættede dem alle.

Frode Grytten: "Den dag Nils Vik døde"

- På sin sidste fjordtur ser Nils mennesker stå på brygger og klipper. De vinker, og han sejler ind forbi til en snak. Mennesker, han gennem livet har fragtet til kirke, til læge, til bryllup, til begravelse, til byen.
- De er alle er døde. som hilser på, og som ved, at han snart slutter sig til dem
- "Gennem fjorden gik det. Han gik mod lyset, mod lyset i mørket, lyset over fjeldet og lyset over fjeldet og lyset over vejen og regnen., skyerne husene og horisonten."
- I romanens stilfærdige sprog genkendes det billede, som vi finder i Bibelens skabelsesfortælling: Mørket med dette lys i sig, som når Nils Viks båd krydser den sorte fjord med en tændt lanterne i boven.

Billedkunst

Kristus er Guds billede Kol 1,15

Det åbenbarede ansigt, Peter Brandes i Gamtofte kirke (2003) – Glasmalerier (glasset der giver adgang til lyset, skønheden, det guddommelige)

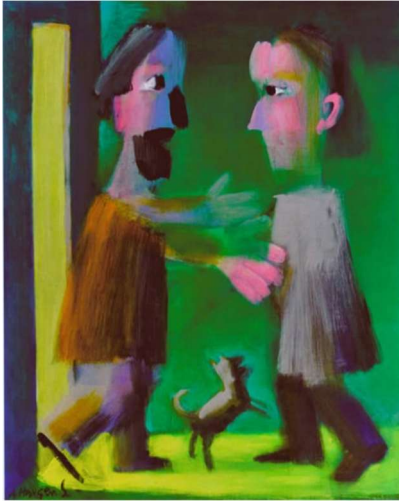
- Veronikas svededug
- Jesus helbreder den blinde
- Abgars hoved
- Gamtofte-skrinet

Litteraturen kan give os et indblik i kristentroens dybder gennem fortællingen og fiktionen – og nutidigt og almenlydigt bringe det til udtryk, der ikke kan fanges i et rationelt og analyserende sprog.

Billedkunsten i form af kirkekunst har sin eksistensberettigelse i at opdage det, kun et billede kan opdage. Kirkekunst er ikke dekoration eller forkyndelse indenfor rammerne.

"Kirkekunsten kan fremkalder noget, der kan forvandle vanetænkning og dermed male en ny erkendelse, en ny indsigt, en ny skønhed ind i verden" (Lisbeth Smedegaard Andersen)

Arne Haugen Sørensen: 'Hjemkomsten' fra 2011. Århus Valgmenighedskirke. I Arne Haugen Sørensens frelseshistorie er menneskets slutpunkt dets hjemkomst til det genåbnede paradys. Her står døren til det lysfyldte hjem åben, og håndtrykket - eller omfavnelsen - er tilgivelsens tegn.

Gudsopfattelsen

Jesus – Paulus – det moderne Litteraturen og kunsten

Det Nye Testamente

- De nytestamentlige forfatters Gudsopfattelse er grundlæggende den samme om GTs. Bestemmende er monoteismen og forankringen i Israels historie.
- Gud er fædrenes Gud, skaberen og opretholderen.
- Den nytestamentlige Gudstanke er bestemt af Jesu person.
- Det afgørende nye ved NT's Guds billede er *Gud som Faderen*. Jesus forkyndes som den Guds søn, der har åbenbaret Gud som menneskers himmelske Fader (Matt 6,9)
- Jesu særlige stilling kommer til orde dér, hvor evangelisterne lader ham tale til Gud, som *sin* Fader (fx Matt 11,27; 12,50; 26,39; Joh 17,1).
- Samtidig er Gud også de troendes Fader (Matt 5,48)
- Joh lader fader-søn forholdet blive til en enhed. Jesus bliver Guds synlighed i verden (fx Joh 10, 30). Derved sprænger Joh den jødiske monoteismes rammer ved at erklære Jesus for Gud (Joh 1,1.18.)
- Det afgørende i NT er forkyndelsen af Guds endelige frelsesgerning ved at give sig til kende i Jesus.

1. Jesu Gudserfaring

Lignelserne. Jesus lærte, hvad han først selv havde hørt fra Gud.

Her gælder den almindelige litteraturteoretiske betragtning, at enhver seriøse fortælling har sin fortæller som første og engagerede tilhører.

Jesu lignelser har karakter af selvvidnesbyrd. Lignelserne er *theo-logiske* udsagn.

Altså: hvilken grundlæggende Gudserfaring afspejler de forskellige lignelser, der med rimelighed kan føres tilbage til Jesus selv?

1) *Sædemandslignelsen* (Mark 4,3-8 par.)

Pointe: udbyttets selvfølgelighed er et billede på Gudsrigets komme. D en levende Gud er sædemanden, der sår. Sædemandslignelsen afspejler Jesu egen tillid til Guds ord.

2) *Vingårdsejeren* (Matt20,1-15)

Lignelsen afspejler en ny forståelse af forholdet mellem Guds retfærdighed og Guds barmhjertighed. Barmhjertigheden sprænger retfærdigheden! Guds vilje til barmhjertighed går på tværs af menneskets forestilling.

3) *Den rette fader* (Luk 15,11-32)

Lignelsen udtrykker Jesu egen reaktion på samtidens afstandtagen fra hans adfærd.

Lignelsen understreger Guds vilje til fællesskab, en Gudsforståelse, der medfører et ny-skabende menneskesyn.

Lignelsen er en appel til den retfærdige, den misforståede retfærdiggøre sig selv. Vil han gå ind i sin faders fællesskabstiftende glæde?

Jesu død og opstandelse som Gudserfaring

- Jesu død er en konsekvens af tilsigelse af syndernes forladelse – at han ser sig i Guds sted
- Jesu død er en død for *alle* – jvf. indstiftelsesordene ved det sidste måltid med disciplene (Mk 14,22)
- Jesus dør som konsekvens af sin Gudsforståelse
- I Jesu opstandelse gør Gud sin virkelighed nærværende. Det er Gud, der åbenbarer sig for mennesket. Evangelisten lader da også en engel forkynde den korfæstede Jesus som den opstandne (Mark 16,6 par.).

2. Gudsforståelsen hos Paulus

Den sande Gudsforståelse er den, man opnår, når man kommer til tro på Kristus.

Den sande Gudsforståelse viser sig i overbevisningen om:

- 1) *Guds kærlighed*
- 2) *Opstandelsestroen* - troen på, at Gud er virkelig Gud og har med virkeligheden at gøre.
- 3)

Paulus: Gud er den Gud, der åbenbarer sig i Det Gamle Testamente:

- *Guds kraft* – at det er skaberguden, der den afgørende instans i tilværelsen, r giver det nye liv og løfter om en herlig endetid.
- *Guds hinsidighed* – at den suveræne Gud står uden for og over for menneskers verden som noget, de er afhængige af.
- *Guds krav* – at Gud har en vilje med sin skabning, som han insisterer på, således at der er en bestemmelse og en mening med den tilværelse, han skænker.

Raphael: Skolen i Athen (Vatikanet 1509-11)

Den moderne Gudstanke

At kunne tale om Gud:

- 1) Er Gud noget objektivt, en sandhed, det sande værende, der er grundlaget for alt andet værende? Gud som det væsen, der ikke kan overgås af noget andet? (Aristoteles: Alt har en grundlæggende årsag – dvs Gud er den yderste årsag)
- 2) Er Gud det højeste gode? (Platon: Bag det værende ligger det godes idé)

Med renæssancen kommer en fornyet betoning af *det personlige* forhold mellem Gud og menneske.

Nicolaus Cusanus (1401-64)

- Nikolaus Cusanus var en teologisk tænker, der vovede sig helt ud, hvor det filosofiske begrebsapparat og dermed sproget slipper op.
- Hans tænkning rækker frem til moderne problemstillinger, når det drejer sig om verdensbilledet, universets uendelighed og Gudsbegrebet

Cusanus gør op med ethvert forsøg på at tænke Gud som noget objektivt.

Gud er hverken det højeste værende eller den yderste årsag.

Forsøger man at tænke sig Gud, formulere et Gudsbegreb, ender man i et "intet".

Gud kan ikke tænkes som noget, der eksisterer uafhængigt af mennesker og verden.

- Gud er den uudsigelige sandhed i sig selv.
- Gud kan ikke begribes. Gud er ikke et "noget", for Gud kan ikke nævnes ved navn.
- Fra Gud udgår alt. Alt som er og ikke er, har sit udspring i Gud.
- Derfor er Gud forud for sandhed og usandhed.
- Han er det fuldkomne, der ikke kan erkendes, men kun ses i *tilbedelsen*.

Fra skriftet "Om den skjulte Gud" (1445)

Hedningen: Jeg ser, at du har bøjet dig i dybeste ærefrygt, mens tårer strømmer fra dine øjne af kærlighed. Og jeg ser at denne gråd ikke er falsk, men kommer fra hjertet. Fortæl mig, hvem er du?
Den kristne: Jeg er en kristen.

Hedningen: Hvem beder du til?

Den kristne: Gud

Hedningen: Hvem er den Gud, som du beder til.

Den kristne: Det ved jeg ikke.

Hedningen: Hvordan kan du i fuld alvor bede til noget, du ikke ved noget om?

Den kristne: Fordi jeg ikke ved, beder jeg.

Hedningen: Underligt! Jeg ser et menneske, grebet af det, som det ikke kender.

Den kristne: Mere underligt ville det være, om et menneske var grebet af det, som det mente at vide noget om.

Hedningen: Hvorfor det?

Den kristne: Fordi hans viden om det, han mener at vide noget om, er mindre end hans viden om det, som han ved, at han intet ved noget om.

Hedningen vil nu vide, hvad der ligger i ordet "Gud". Den kristne forklarer, at ordet "Gud" kommer af det græske ord for "jeg ser":

Den kristne: Gud er sammenlignet med, hvad synet er i forhold til farverne. Farverne eksisterer kun i kraft af synet, og for at synet frit skal kunne se enhver farve er det selv i sit væsen uden farve. Indenfor farvens område findes synet overhovedet ikke, fordi dette i sig selv er uden farve. Derfor er synet, bedømt ud fra farvernes verden, snarere et intet end et noget... Derfor er synet, som er uden enhver farve, unævnelig og uudsigelige for farvernes verden. Men synet giver i kraft af dets skelnen navn til hver farve. Enhver betegnelse i farvernes verden afhænger altså af synet. Som synet er i forhold til det, der ses – sådan forholder Gud sig, billedligt talt, til alt

Søren Kierkegaard (1813-55) – Gud er forsvunden "fra det udvortes".

- Gud viser sig netop som Gud, fordi han bruger sin almagt til at blive menneske i manden fra Nazareth.
- Denne binding kan ingen løse op igen. Gud har forpligtet sig selv til at blive menneske. Deri viser Guds almagt sig. (*Indøvelse i Kristendom, 1850*)
- Ved at blive menneske forholder Gud sig til sig selv.
- På samme måde er mennesket bestemt til at forholde sig til sig selv.
- Gud er menneskets forudsætning eller mulighed for at være menneske,
- Guds *virkelighed* er, at mennesket må og kan forholde sig til sig selv, kan tage imod sin begrænsede tilværelse som skænk.
- Jeg forholder mig i tro. ("*springer ud på de 70.000 favne*")

Ånd har krop – en eftermoderne teologisk reaktion

Anna Marie Aagaard (1934-2025)

- Centralt for Aagaards arbejde er interessen for den tredje trosartikel om Helligånden.
- Gennem menigheden får Ånden krop.
- Gud erkendes og erfares gennem menighedens fællesskab,

- Gud er ikke kun enheden mellem Gud Far, Søn og Helligånd, men igennem gudstjenesten inddrages vi i dette fællesskab.

Den gudstjenestefejrende menighed bevidner gennem sin praksis, hvem Gud er, og vi lærer Gud at kende ved at tage del i denne praksis (diakoni, undervisning, kirkens sædvaner).

Guds folk ”går ikke i kirke”, De er kirke, og i tilbedelse af Gud udsætter de sig for at blive de helliges samfund og befriet fra den sunde fornuft, med hvilke samfundene fortsætter etnisk privilegering, økonomisk marginalisering og økologisk forurening” (*Ånd har krop*, 2005)

- Kirken er et åndsbåret efter-pinsefællesskab, der midt i verden bevidner, hvem Gud er gennem sin måde at være i verden på.
- Kristendommens grundpåstand er, at der er sket noget afgørende nyt med Jesu liv, lidelse, død og opstandelse: *Der er andet til end ondskab, ufred og død og ”mørkets frugtesløse gerninger”. Livet kan blive anderledes. Det er anderledes.* (“Ånd har krop”).

Kan litteraturen og kunsten give os et autentisk billede af Gud?

Litteraturen:

Martin A. Hansen: Novellerne ”Påseklokken”, ”Åsynet” og ”Agerhønen”

Frode Grytten: ”Den dag Nils Vik døde”

Påseklokken

- Grethe, det moderne og kirkefremmede menneske sidder i kirken, men forbinder i første omgang blot et fjernt barndomsminde med gudstjenesten. Hendes forhold til sin mand, Per er ved at gå i stykker og hendes liv ved at falde sammen.
- Men i gudstjenesten rammes hun af ordene om opstandelsen. Og hun må udenfor med det, der nu er virkeligt for hende, nemlig at opstandelse gælder mere end de døde.
- Det gælder også levende.
- Med ”Påseklokken” vil Martin A. Hansen vise, hvad opstandelsestro gør ved os her og nu. Med denne dybe novelle tager han det moderne, skeptiske menneske alvorligt og åbner samtidig ind til påskens virkelighed.

Åsynet

I en fattig husmandsfamilie med faldefærdig stald og udpint jord bjærges rugen. Vil det lykkes? En af pigerne standser op med en rugkærne mellem fingrene, Hun synes, der er et ansigt i kærnen. Moren ser kærnen. Det er Vorherres åsyn, siger hun, og faren bekræfter det. Glæden har gjort sit indtog.

Agerhønen

En familie, to voksne tre små børn er knuget af fattigdom, sygdom, mørke og snestorm. Der høres et hårdt slag på døren. En agerhøne er fløjet imod og død. Moren og børnene plukker den spinkle, lille agerhøne. Moren aner en dybere mening og bereder et festmåltid. Der er ikke meget til hver. Men den lille fugl mættede dem alle.

Frode Grytten: "Den dag Nils Vik døde"

- På sin sidste fjordtur ser Nils mennesker stå på brygger og klipper. De vinker, og han sejler ind forbi til en snak. Mennesker, han gennem livet har fragtet til kirke, til læge, til bryllup, til begravelse, til byen.
- De er alle er døde. som hilser på, og som ved, at han snart slutter sig til dem
- "Gennem fjorden gik det. Han gik mod lyset, mod lyset i mørket, lyset over fjeldet og lyset over fjeldet og lyset over vejen og regnen., skyerne husene og horisonten."
- I romanens stilfærdige sprog genkendes det billede, som vi finder i Bibelens skabelsesfortælling: Mørket med dette lys i sig, som når Nils Viks båd krydser den sorte fjord med en tændt lanterne i boven.

Billedkunst

Kristus er Guds billede Kol 1,15

Det åbenbarede ansigt, Peter Brandes i Gamtofte kirke (2003) – Glasmalerier (glasset der giver adgang til lyset, skønheden, det guddommelige)

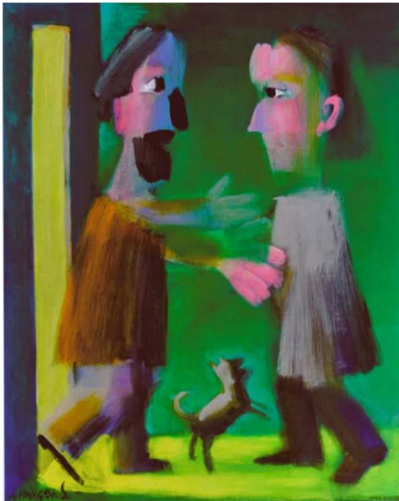
- Veronikas svededug
- Jesus helbreder den blinde
- Abgars hoved
- Gamtofte-skrinet

Litteraturen kan give os et indblik i kristentroens dybder gennem fortællingen og fiktionen – og nutidigt og almenlydigt bringe det til udtryk, der ikke kan fanges i et rationelt og analyserende sprog.

Billedkunsten i form af kirkekunst har sin eksistensberettigelse i at opdage det, kun et billede kan opdage. Kirkekunst er ikke dekoration eller forkyndelse indenfor rammerne.

"Kirkekunsten kan fremkalder noget, der kan forvandle vanetænkning og dermed male en ny erkendelse, en ny indsigt, en ny skønhed ind i verden" (Lisbeth Smedegaard Andersen)

Arne Haugen Sørensen: 'Hjemkomsten' fra 2011. Århus Valgmenighedskirke. I Arne Haugen Sørensens frelseshistorie er menneskets slutpunkt dets hjemkomst til det genåbnede paradys. Her står døren til det lysfyldte hjem åben, og håndtrykket - eller omfavnelsen - er tilgivelsens tegn.

Gudsopfattelsen

Jesus – Paulus – det moderne Litteraturen og kunsten

Det Nye Testamente

- De nytestamentlige forfatters Gudsopfattelse er grundlæggende den samme om GTs. Bestemmende er monoteismen og forankringen i Israels historie.
- Gud er fædrenes Gud, skaberen og opretholderen.
- Den nytestamentlige Gudstanke er bestemt af Jesu person.
- Det afgørende nye ved NT's Guds billede er *Gud som Faderen*. Jesus forkyndes som den Guds søn, der har åbenbaret Gud som menneskers himmelske Fader (Matt 6,9)
- Jesu særlige stilling kommer til orde dér, hvor evangelisterne lader ham tale til Gud, som *sin* Fader (fx Matt 11,27; 12,50; 26,39; Joh 17,1).
- Samtidig er Gud også de troendes Fader (Matt 5,48)
- Joh lader fader-søn forholdet blive til en enhed. Jesus bliver Guds synlighed i verden (fx Joh 10, 30). Derved sprænger Joh den jødiske monoteismes rammer ved at erklære Jesus for Gud (Joh 1,1.18.)
- Det afgørende i NT er forkyndelsen af Guds endelige frelsesgerning ved at give sig til kende i Jesus.

1. Jesu Gudserfaring

Lignelserne. Jesus lærte, hvad han først selv havde hørt fra Gud.

Her gælder den almindelige litteraturteoretiske betragtning, at enhver seriøse fortælling har sin fortæller som første og engagerede tilhører.

Jesu lignelser har karakter af selvvidnesbyrd. Lignelserne er *theo-logiske* udsagn.

Altså: hvilken grundlæggende Gudserfaring afspejler de forskellige lignelser, der med rimelighed kan føres tilbage til Jesus selv?

1) *Sædemandslignelsen* (Mark 4,3-8 par.)

Pointe: udbyttets selvfølgelighed er et billede på Gudsrigets komme. D en levende Gud er sædemanden, der sår. Sædemandslignelsen afspejler Jesu egen tillid til Guds ord.

2) *Vingårdsejeren* (Matt20,1-15)

Lignelsen afspejler en ny forståelse af forholdet mellem Guds retfærdighed og Guds barmhjertighed. Barmhjertigheden sprænger retfærdigheden! Guds vilje til barmhjertighed går på tværs af menneskets forestilling.

3) *Den rette fader* (Luk 15,11-32)

Lignelsen udtrykker Jesu egen reaktion på samtidens afstandtagen fra hans adfærd.

Lignelsen understreger Guds vilje til fællesskab, en Gudsforståelse, der medfører et ny-skabende menneskesyn.

Lignelsen er en appel til den retfærdige, den misforståede retfærdiggøre sig selv. Vil han gå ind i sin faders fællesskabstiftende glæde?

Jesu død og opstandelse som Gudserfaring

- Jesu død er en konsekvens af tilsigelse af syndernes forladelse – at han ser sig i Guds sted
- Jesu død er en død for *alle* – jvf. indstiftelsesordene ved det sidste måltid med disciplene (Mk 14,22)
- Jesus dør som konsekvens af sin Gudsforståelse
- I Jesu opstandelse gør Gud sin virkelighed nærværende. Det er Gud, der åbenbarer sig for mennesket. Evangelisten lader da også en engel forkynde den korfæstede Jesus som den opstandne (Mark 16,6 par.).

2. Gudsforståelsen hos Paulus

Den sande Gudsforståelse er den, man opnår, når man kommer til tro på Kristus.

Den sande Gudsforståelse viser sig i overbevisningen om:

- 1) *Guds kærlighed*
- 2) *Opstandelsestroen* - troen på, at Gud er virkelig Gud og har med virkeligheden at gøre.
- 3)

Paulus: Gud er den Gud, der åbenbarer sig i Det Gamle Testamente:

- *Guds kraft* – at det er skaberguden, der den afgørende instans i tilværelsen, r giver det nye liv og løfter om en herlig endetid.
- *Guds hinsidighed* – at den suveræne Gud står uden for og over for menneskers verden som noget, de er afhængige af.
- *Guds krav* – at Gud har en vilje med sin skabning, som han insisterer på, således at der er en bestemmelse og en mening med den tilværelse, han skænker.

Raphael: Skolen i Athen (Vatikanet 1509-11)

Den moderne Gudstanke

At kunne tale om Gud:

- 1) Er Gud noget objektivt, en sandhed, det sande værende, der er grundlaget for alt andet værende? Gud som det væsen, der ikke kan overgås af noget andet? (Aristoteles: Alt har en grundlæggende årsag – dvs Gud er den yderste årsag)
- 2) Er Gud det højeste gode? (Platon: Bag det værende ligger det godes idé)

Med renæssancen kommer en fornyet betoning af *det personlige* forhold mellem Gud og menneske.

Nicolaus Cusanus (1401-64)

- Nikolaus Cusanus var en teologisk tænker, der vovede sig helt ud, hvor det filosofiske begrebsapparat og dermed sproget slipper op.
- Hans tænkning rækker frem til moderne problemstillinger, når det drejer sig om verdensbilledet, universets uendelighed og Gudsbegrebet

Cusanus gør op med ethvert forsøg på at tænke Gud som noget objektivt.

Gud er hverken det højeste værende eller den yderste årsag.

Forsøger man at tænke sig Gud, formulere et Gudsbegreb, ender man i et "intet".

Gud kan ikke tænkes som noget, der eksisterer uafhængigt af mennesker og verden.

- Gud er den uudsigelige sandhed i sig selv.
- Gud kan ikke begribes. Gud er ikke et "noget", for Gud kan ikke nævnes ved navn.
- Fra Gud udgår alt. Alt som er og ikke er, har sit udspring i Gud.
- Derfor er Gud forud for sandhed og usandhed.
- Han er det fuldkomne, der ikke kan erkendes, men kun ses i *tilbedelsen*.

Fra skriftet "Om den skjulte Gud" (1445)

Hedningen: Jeg ser, at du har bøjet dig i dybeste ærefrygt, mens tårer strømmer fra dine øjne af kærlighed. Og jeg ser at denne gråd ikke er falsk, men kommer fra hjertet. Fortæl mig, hvem er du?
Den kristne: Jeg er en kristen.

Hedningen: Hvem beder du til?

Den kristne: Gud

Hedningen: Hvem er den Gud, som du beder til.

Den kristne: Det ved jeg ikke.

Hedningen: Hvordan kan du i fuld alvor bede til noget, du ikke ved noget om?

Den kristne: Fordi jeg ikke ved, beder jeg.

Hedningen: Underligt! Jeg ser et menneske, grebet af det, som det ikke kender.

Den kristne: Mere underligt ville det være, om et menneske var grebet af det, som det mente at vide noget om.

Hedningen: Hvorfor det?

Den kristne: Fordi hans viden om det, han mener at vide noget om, er mindre end hans viden om det, som han ved, at han intet ved noget om.

Hedningen vil nu vide, hvad der ligger i ordet "Gud". Den kristne forklarer, at ordet "Gud" kommer af det græske ord for "jeg ser":

Den kristne: Gud er sammenlignet med, hvad synet er i forhold til farverne. Farverne eksisterer kun i kraft af synet, og for at synet frit skal kunne se enhver farve er det selv i sit væsen uden farve. Indenfor farvens område findes synet overhovedet ikke, fordi dette i sig selv er uden farve. Derfor er synet, bedømt ud fra farvernes verden, snarere et intet end et noget... Derfor er synet, som er uden enhver farve, unævnelig og uudsigelige for farvernes verden. Men synet giver i kraft af dets skelnen navn til hver farve. Enhver betegnelse i farvernes verden afhænger altså af synet. Som synet er i forhold til det, der ses – sådan forholder Gud sig, billedligt talt, til alt

Søren Kierkegaard (1813-55) – Gud er forsvunden "fra det udvortes".

- Gud viser sig netop som Gud, fordi han bruger sin almagt til at blive menneske i manden fra Nazareth.
- Denne binding kan ingen løse op igen. Gud har forpligtet sig selv til at blive menneske. Deri viser Guds almagt sig. (*Indøvelse i Kristendom, 1850*)
- Ved at blive menneske forholder Gud sig til sig selv.
- På samme måde er mennesket bestemt til at forholde sig til sig selv.
- Gud er menneskets forudsætning eller mulighed for at være menneske,
- Guds *virkelighed* er, at mennesket må og kan forholde sig til sig selv, kan tage imod sin begrænsede tilværelse som skænk.
- Jeg forholder mig i tro. ("*springer ud på de 70.000 favne*")

Ånd har krop – en eftermoderne teologisk reaktion

Anna Marie Aagaard (1934-2025)

- Centralt for Aagaards arbejde er interessen for den tredje trosartikel om Helligånden.
- Gennem menigheden får Ånden krop.
- Gud erkendes og erfares gennem menighedens fællesskab,

- Gud er ikke kun enheden mellem Gud Far, Søn og Helligånd, men igennem gudstjenesten inddrages vi i dette fællesskab.

Den gudstjenestefejrende menighed bevidner gennem sin praksis, hvem Gud er, og vi lærer Gud at kende ved at tage del i denne praksis (diakoni, undervisning, kirkens sædvaner).

Guds folk ”går ikke i kirke”, De er kirke, og i tilbedelse af Gud udsætter de sig for at blive de helliges samfund og befriet fra den sunde fornuft, med hvilke samfundene fortsætter etnisk privilegering, økonomisk marginalisering og økologisk forurening” (*Ånd har krop*, 2005)

- Kirken er et åndsbåret efter-pinsefællesskab, der midt i verden bevidner, hvem Gud er gennem sin måde at være i verden på.
- Kristendommens grundpåstand er, at der er sket noget afgørende nyt med Jesu liv, lidelse, død og opstandelse: *Der er andet til end ondskab, ufred og død og ”mørkets frugtesløse gerninger”. Livet kan blive anderledes. Det er anderledes.* (”Ånd har krop”).

Kan litteraturen og kunsten give os et autentisk billede af Gud?

Litteraturen:

Martin A. Hansen: Novellerne ”Påseklokken”, ”Åsynet” og ”Agerhønen”

Frode Grytten: ”Den dag Nils Vik døde”

Påseklokken

- Grethe, det moderne og kirkefremmede menneske sidder i kirken, men forbinder i første omgang blot et fjernt barndomsminde med gudstjenesten. Hendes forhold til sin mand, Per er ved at gå i stykker og hendes liv ved at falde sammen.
- Men i gudstjenesten rammes hun af ordene om opstandelsen. Og hun må udenfor med det, der nu er virkeligt for hende, nemlig at opstandelse gælder mere end de døde.
- Det gælder også levende.
- Med ”Påseklokken” vil Martin A. Hansen vise, hvad opstandelsestro gør ved os her og nu. Med denne dybe novelle tager han det moderne, skeptiske menneske alvorligt og åbner samtidig ind til påskens virkelighed.

Åsynet

I en fattig husmandsfamilie med faldefærdig stald og udpint jord bjærges rugen. Vil det lykkes? En af pigerne standser op med en rugkærne mellem fingrene, Hun synes, der er et ansigt i kærnen. Moren ser kærnen. Det er Vorherres åsyn, siger hun, og faren bekræfter det. Glæden har gjort sit indtog.

Agerhønen

En familie, to voksne tre små børn er knuget af fattigdom, sygdom, mørke og snestorm. Der høres et hårdt slag på døren. En agerhøne er fløjet imod og død. Moren og børnene plukker den spinkle, lille agerhøne. Moren aner en dybere mening og bereder et festmåltid. Der er ikke meget til hver. Men den lille fugl mættede dem alle.

Frode Grytten: "Den dag Nils Vik døde"

- På sin sidste fjordtur ser Nils mennesker stå på brygger og klipper. De vinker, og han sejler ind forbi til en snak. Mennesker, han gennem livet har fragtet til kirke, til læge, til bryllup, til begravelse, til byen.
- De er alle er døde. som hilser på, og som ved, at han snart slutter sig til dem
- "Gennem fjorden gik det. Han gik mod lyset, mod lyset i mørket, lyset over fjeldet og lyset over fjeldet og lyset over vejen og regnen., skyerne husene og horisonten."
- I romanens stilfærdige sprog genkendes det billede, som vi finder i Bibelens skabelsesfortælling: Mørket med dette lys i sig, som når Nils Viks båd krydser den sorte fjord med en tændt lanterne i boven.

Billedkunst

Kristus er Guds billede Kol 1,15

Det åbenbarede ansigt, Peter Brandes i Gamtofte kirke (2003) – Glasmalerier (glasset der giver adgang til lyset, skønheden, det guddommelige)

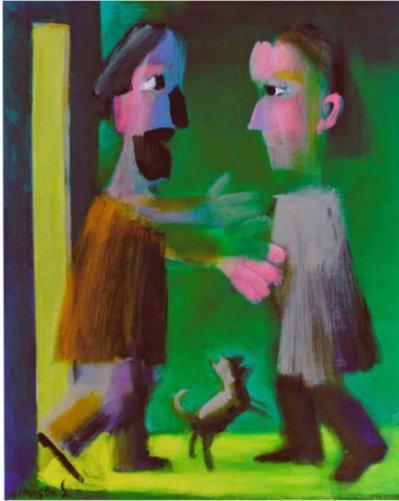
- Veronikas svededug
- Jesus helbreder den blinde
- Abgars hoved
- Gamtofte-skrinet

Litteraturen kan give os et indblik i kristentroens dybder gennem fortællingen og fiktionen – og nutidigt og almengyldigt bringe det til udtryk, der ikke kan fanges i et rationelt og analyserende sprog.

Billedkunsten i form af kirkekunst har sin eksistensberettigelse i at opdage det, kun et billede kan opdage. Kirkekunst er ikke dekoration eller forkyndelse indenfor rammerne.

"Kirkekunsten kan fremkalder noget, der kan forvandle vanetænkning og dermed male en ny erkendelse, en ny indsigt, en ny skønhed ind i verden" (Lisbeth Smedegaard Andersen)

Arne Haugen Sørensen: 'Hjemkomsten' fra 2011. Århus Valgmenighedskirke. I Arne Haugen Sørensens frelseshistorie er menneskets slutpunkt dets hjemkomst til det genåbnede paradys. Her står døren til det lysfyldte hjem åben, og håndtrykket - eller omfavnelsen - er tilgivelsens tegn.

Gudsopfattelsen

Jesus – Paulus – det moderne Litteraturen og kunsten

Det Nye Testamente

- De nytestamentlige forfatters Gudsopfattelse er grundlæggende den samme om GTs. Bestemmende er monoteismen og forankringen i Israels historie.
- Gud er fædrenes Gud, skaberen og opretholderen.
- Den nytestamentlige Gudstanke er bestemt af Jesu person.
- Det afgørende nye ved NT's Guds billede er *Gud som Faderen*. Jesus forkyndes som den Guds søn, der har åbenbaret Gud som menneskers himmelske Fader (Matt 6,9)
- Jesu særlige stilling kommer til orde dér, hvor evangelisterne lader ham tale til Gud, som *sin* Fader (fx Matt 11,27; 12,50; 26,39; Joh 17,1).
- Samtidig er Gud også de troendes Fader (Matt 5,48)
- Joh lader fader-søn forholdet blive til en enhed. Jesus bliver Guds synlighed i verden (fx Joh 10, 30). Derved sprænger Joh den jødiske monoteismes rammer ved at erklære Jesus for Gud (Joh 1,1.18.)
- Det afgørende i NT er forkyndelsen af Guds endelige frelsesgerning ved at give sig til kende i Jesus.

1. Jesu Gudserfaring

Lignelserne. Jesus lærte, hvad han først selv havde hørt fra Gud.

Her gælder den almindelige litteraturteoretiske betragtning, at enhver seriøse fortælling har sin fortæller som første og engagerede tilhører.

Jesu lignelser har karakter af selvvidnesbyrd. Lignelserne er *theo-logiske* udsagn.

Altså: hvilken grundlæggende Gudserfaring afspejler de forskellige lignelser, der med rimelighed kan føres tilbage til Jesus selv?

1) *Sædemandslignelsen* (Mark 4,3-8 par.)

Pointe: udbyttets selvfølgelighed er et billede på Gudsrigets komme. D en levende Gud er sædemanden, der sår. Sædemandslignelsen afspejler Jesu egen tillid til Guds ord.

2) *Vingårdsejeren* (Matt20,1-15)

Lignelsen afspejler en ny forståelse af forholdet mellem Guds retfærdighed og Guds barmhjertighed. Barmhjertigheden sprænger retfærdigheden! Guds vilje til barmhjertighed går på tværs af menneskets forestilling.

3) *Den rette fader* (Luk 15,11-32)

Lignelsen udtrykker Jesu egen reaktion på samtidens afstandtagen fra hans adfærd.

Lignelsen understreger Guds vilje til fællesskab, en Gudsforståelse, der medfører et ny-skabende menneskesyn.

Lignelsen er en appel til den retfærdige, den misforståede retfærdiggøre sig selv. Vil han gå ind i sin faders fællesskabstiftende glæde?

Jesu død og opstandelse som Gudserfaring

- Jesu død er en konsekvens af tilsigelse af syndernes forladelse – at han ser sig i Guds sted
- Jesu død er en død for *alle* – jvf. indstiftelsesordene ved det sidste måltid med disciplene (Mk 14,22)
- Jesus dør som konsekvens af sin Gudsforståelse
- I Jesu opstandelse gør Gud sin virkelighed nærværende. Det er Gud, der åbenbarer sig for mennesket. Evangelisten lader da også en engel forkynde den korfæstede Jesus som den opstandne (Mark 16,6 par.).

2. Gudsforståelsen hos Paulus

Den sande Gudsforståelse er den, man opnår, når man kommer til tro på Kristus.

Den sande Gudsforståelse viser sig i overbevisningen om:

- 1) *Guds kærlighed*
- 2) *Opstandelsestroen* - troen på, at Gud er virkelig Gud og har med virkeligheden at gøre.
- 3)

Paulus: Gud er den Gud, der åbenbarer sig i Det Gamle Testamente:

- *Guds kraft* – at det er skaberguden, der den afgørende instans i tilværelsen, r giver det nye liv og løfter om en herlig endetid.
- *Guds hinsidighed* – at den suveræne Gud står uden for og over for menneskers verden som noget, de er afhængige af.
- *Guds krav* – at Gud har en vilje med sin skabning, som han insisterer på, således at der er en bestemmelse og en mening med den tilværelse, han skænker.

Raphael: Skolen i Athen (Vatikanet 1509-11)

Den moderne Gudstanke

At kunne tale om Gud:

- 1) Er Gud noget objektivt, en sandhed, det sande værende, der er grundlaget for alt andet værende? Gud som det væsen, der ikke kan overgås af noget andet? (Aristoteles: Alt har en grundlæggende årsag – dvs Gud er den yderste årsag)
- 2) Er Gud det højeste gode? (Platon: Bag det værende ligger det godes idé)

Med renæssancen kommer en fornyet betoning af *det personlige* forhold mellem Gud og menneske.

Nicolaus Cusanus (1401-64)

- Nikolaus Cusanus var en teologisk tænker, der vovede sig helt ud, hvor det filosofiske begrebsapparat og dermed sproget slipper op.
- Hans tænkning rækker frem til moderne problemstillinger, når det drejer sig om verdensbilledet, universets uendelighed og Gudsbegrebet

Cusanus gør op med ethvert forsøg på at tænke Gud som noget objektivt.

Gud er hverken det højeste værende eller den yderste årsag.

Forsøger man at tænke sig Gud, formulere et Gudsbegreb, ender man i et "intet".

Gud kan ikke tænkes som noget, der eksisterer uafhængigt af mennesker og verden.

- Gud er den uudsigelige sandhed i sig selv.
- Gud kan ikke begribes. Gud er ikke et "noget", for Gud kan ikke nævnes ved navn.
- Fra Gud udgår alt. Alt som er og ikke er, har sit udspring i Gud.
- Derfor er Gud forud for sandhed og usandhed.
- Han er det fuldkomne, der ikke kan erkendes, men kun ses i *tilbedelsen*.

Fra skriftet "Om den skjulte Gud" (1445)

Hedningen: Jeg ser, at du har bøjet dig i dybeste ærefrygt, mens tårer strømmer fra dine øjne af kærlighed. Og jeg ser at denne gråd ikke er falsk, men kommer fra hjertet. Fortæl mig, hvem er du?
Den kristne: Jeg er en kristen.

Hedningen: Hvem beder du til?

Den kristne: Gud

Hedningen: Hvem er den Gud, som du beder til.

Den kristne: Det ved jeg ikke.

Hedningen: Hvordan kan du i fuld alvor bede til noget, du ikke ved noget om?

Den kristne: Fordi jeg ikke ved, beder jeg.

Hedningen: Underligt! Jeg ser et menneske, grebet af det, som det ikke kender.

Den kristne: Mere underligt ville det være, om et menneske var grebet af det, som det mente at vide noget om.

Hedningen: Hvorfor det?

Den kristne: Fordi hans viden om det, han mener at vide noget om, er mindre end hans viden om det, som han ved, at han intet ved noget om.

Hedningen vil nu vide, hvad der ligger i ordet "Gud". Den kristne forklarer, at ordet "Gud" kommer af det græske ord for "jeg ser":

Den kristne: Gud er sammenlignet med, hvad synet er i forhold til farverne. Farverne eksisterer kun i kraft af synet, og for at synet frit skal kunne se enhver farve er det selv i sit væsen uden farve. Indenfor farvens område findes synet overhovedet ikke, fordi dette i sig selv er uden farve. Derfor er synet, bedømt ud fra farvernes verden, snarere et intet end et noget... Derfor er synet, som er uden enhver farve, unævnelig og uudsigelige for farvernes verden. Men synet giver i kraft af dets skelnen navn til hver farve. Enhver betegnelse i farvernes verden afhænger altså af synet. Som synet er i forhold til det, der ses – sådan forholder Gud sig, billedligt talt, til alt

Søren Kierkegaard (1813-55) – Gud er forsvunden "fra det udvortes".

- Gud viser sig netop som Gud, fordi han bruger sin almagt til at blive menneske i manden fra Nazareth.
- Denne binding kan ingen løse op igen. Gud har forpligtet sig selv til at blive menneske. Deri viser Guds almagt sig. (*Indøvelse i Kristendom, 1850*)
- Ved at blive menneske forholder Gud sig til sig selv.
- På samme måde er mennesket bestemt til at forholde sig til sig selv.
- Gud er menneskets forudsætning eller mulighed for at være menneske,
- Guds *virkelighed* er, at mennesket må og kan forholde sig til sig selv, kan tage imod sin begrænsede tilværelse som skænk.
- Jeg forholder mig i tro. ("*springer ud på de 70.000 favne*")

Ånd har krop – en eftermoderne teologisk reaktion

Anna Marie Aagaard (1934-2025)

- Centralt for Aagaards arbejde er interessen for den tredje trosartikel om Helligånden.
- Gennem menigheden får Ånden krop.
- Gud erkendes og erfares gennem menighedens fællesskab,

- Gud er ikke kun enheden mellem Gud Far, Søn og Helligånd, men igennem gudstjenesten inddrages vi i dette fællesskab.

Den gudstjenestefejrende menighed bevidner gennem sin praksis, hvem Gud er, og vi lærer Gud at kende ved at tage del i denne praksis (diakoni, undervisning, kirkens sædvaner).

Guds folk ”går ikke i kirke”, De er kirke, og i tilbedelse af Gud udsætter de sig for at blive de helliges samfund og befriet fra den sunde fornuft, med hvilke samfundene fortsætter etnisk privilegering, økonomisk marginalisering og økologisk forurening” (*Ånd har krop*, 2005)

- Kirken er et åndsbåret efter-pinsefællesskab, der midt i verden bevidner, hvem Gud er gennem sin måde at være i verden på.
- Kristendommens grundpåstand er, at der er sket noget afgørende nyt med Jesu liv, lidelse, død og opstandelse: *Der er andet til end ondskab, ufred og død og ”mørkets frugtesløse gerninger”. Livet kan blive anderledes. Det er anderledes.* (”Ånd har krop”).

Kan litteraturen og kunsten give os et autentisk billede af Gud?

Litteraturen:

Martin A. Hansen: Novellerne ”Påseklokken”, ”Åsynet” og ”Agerhønen”

Frode Grytten: ”Den dag Nils Vik døde”

Påseklokken

- Grethe, det moderne og kirkefremmede menneske sidder i kirken, men forbinder i første omgang blot et fjernt barndomsminde med gudstjenesten. Hendes forhold til sin mand, Per er ved at gå i stykker og hendes liv ved at falde sammen.
- Men i gudstjenesten rammes hun af ordene om opstandelsen. Og hun må udenfor med det, der nu er virkeligt for hende, nemlig at opstandelse gælder mere end de døde.
- Det gælder også levende.
- Med ”Påseklokken” vil Martin A. Hansen vise, hvad opstandelsestro gør ved os her og nu. Med denne dybe novelle tager han det moderne, skeptiske menneske alvorligt og åbner samtidig ind til påskens virkelighed.

Åsynet

I en fattig husmandsfamilie med faldefærdig stald og udpint jord bjærges rugen. Vil det lykkes? En af pigerne standser op med en rugkærne mellem fingrene, Hun synes, der er et ansigt i kærnen. Moren ser kærnen. Det er Vorherres åsyn, siger hun, og faren bekræfter det. Glæden har gjort sit indtog.

Agerhønen

En familie, to voksne tre små børn er knuget af fattigdom, sygdom, mørke og snestorm. Der høres et hårdt slag på døren. En agerhøne er fløjet imod og død. Moren og børnene plukker den spinkle, lille agerhøne. Moren aner en dybere mening og bereder et festmåltid. Der er ikke meget til hver. Men den lille fugl mættede dem alle.

Frode Grytten: "Den dag Nils Vik døde"

- På sin sidste fjordtur ser Nils mennesker stå på brygger og klipper. De vinker, og han sejler ind forbi til en snak. Mennesker, han gennem livet har fragtet til kirke, til læge, til bryllup, til begravelse, til byen.
- De er alle er døde. som hilser på, og som ved, at han snart slutter sig til dem
- "Gennem fjorden gik det. Han gik mod lyset, mod lyset i mørket, lyset over fjeldet og lyset over fjeldet og lyset over vejen og regnen., skyerne husene og horisonten."
- I romanens stilfærdige sprog genkendes det billede, som vi finder i Bibelens skabelsesfortælling: Mørket med dette lys i sig, som når Nils Viks båd krydser den sorte fjord med en tændt lanterne i boven.

Billedkunst

Kristus er Guds billede Kol 1,15

Det åbenbarede ansigt, Peter Brandes i Gamtofte kirke (2003) – Glasmalerier (glasset der giver adgang til lyset, skønheden, det guddommelige)

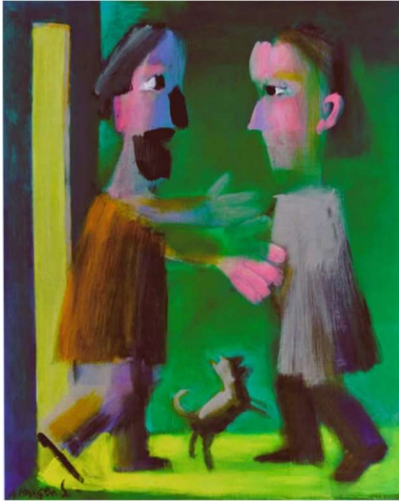
- Veronikas svededug
- Jesus helbreder den blinde
- Abgars hoved
- Gamtofte-skrinet

Litteraturen kan give os et indblik i kristentroens dybder gennem fortællingen og fiktionen – og nutidigt og almenlydigt bringe det til udtryk, der ikke kan fanges i et rationelt og analyserende sprog.

Billedkunsten i form af kirkekunst har sin eksistensberettigelse i at opdage det, kun et billede kan opdage. Kirkekunst er ikke dekoration eller forkyndelse indenfor rammerne.

"Kirkekunsten kan fremkalder noget, der kan forvandle vanetænkning og dermed male en ny erkendelse, en ny indsigt, en ny skønhed ind i verden" (Lisbeth Smedegaard Andersen)

Arne Haugen Sørensen: 'Hjemkomsten' fra 2011. Århus Valgmenighedskirke. I Arne Haugen Sørensens frelseshistorie er menneskets slutpunkt dets hjemkomst til det genåbnede paradys. Her står døren til det lysfyldte hjem åben, og håndtrykket - eller omfavnelsen - er tilgivelsens tegn.

Gudsopfattelsen

Jesus – Paulus – det moderne Litteraturen og kunsten

Det Nye Testamente

- De nytestamentlige forfatters Gudsopfattelse er grundlæggende den samme om GTs. Bestemmende er monoteismen og forankringen i Israels historie.
- Gud er fædrenes Gud, skaberen og opretholderen.
- Den nytestamentlige Gudstanke er bestemt af Jesu person.
- Det afgørende nye ved NT's Guds billede er *Gud som Faderen*. Jesus forkyndes som den Guds søn, der har åbenbaret Gud som menneskers himmelske Fader (Matt 6,9)
- Jesu særlige stilling kommer til orde dér, hvor evangelisterne lader ham tale til Gud, som *sin* Fader (fx Matt 11,27; 12,50; 26,39; Joh 17,1).
- Samtidig er Gud også de troendes Fader (Matt 5,48)
- Joh lader fader-søn forholdet blive til en enhed. Jesus bliver Guds synlighed i verden (fx Joh 10, 30). Derved sprænger Joh den jødiske monoteismes rammer ved at erklære Jesus for Gud (Joh 1,1.18.)
- Det afgørende i NT er forkyndelsen af Guds endelige frelsesgerning ved at give sig til kende i Jesus.

1. Jesu Gudserfaring

Lignelserne. Jesus lærte, hvad han først selv havde hørt fra Gud.

Her gælder den almindelige litteraturteoretiske betragtning, at enhver seriøse fortælling har sin fortæller som første og engagerede tilhører.

Jesu lignelser har karakter af selvvidnesbyrd. Lignelserne er *theo-logiske* udsagn.

Altså: hvilken grundlæggende Gudserfaring afspejler de forskellige lignelser, der med rimelighed kan føres tilbage til Jesus selv?

1) *Sædemandslignelsen* (Mark 4,3-8 par.)

Pointe: udbyttets selvfølgelighed er et billede på Gudsrigets komme. D en levende Gud er sædemanden, der sår. Sædemandslignelsen afspejler Jesu egen tillid til Guds ord.

2) *Vingårdsejeren* (Matt20,1-15)

Lignelsen afspejler en ny forståelse af forholdet mellem Guds retfærdighed og Guds barmhjertighed. Barmhjertigheden sprænger retfærdigheden! Guds vilje til barmhjertighed går på tværs af menneskets forestilling.

3) *Den rette fader* (Luk 15,11-32)

Lignelsen udtrykker Jesu egen reaktion på samtidens afstandtagen fra hans adfærd.

Lignelsen understreger Guds vilje til fællesskab, en Gudsforståelse, der medfører et ny-skabende menneskesyn.

Lignelsen er en appel til den retfærdige, den misforståede retfærdiggøre sig selv. Vil han gå ind i sin faders fællesskabstiftende glæde?

Jesu død og opstandelse som Gudserfaring

- Jesu død er en konsekvens af tilsigelse af syndernes forladelse – at han ser sig i Guds sted
- Jesu død er en død for *alle* – jvf. indstiftelsesordene ved det sidste måltid med disciplene (Mk 14,22)
- Jesus dør som konsekvens af sin Gudsforståelse
- I Jesu opstandelse gør Gud sin virkelighed nærværende. Det er Gud, der åbenbarer sig for mennesket. Evangelisten lader da også en engel forkynde den korfæstede Jesus som den opstandne (Mark 16,6 par.).

2. Gudsforståelsen hos Paulus

Den sande Gudsforståelse er den, man opnår, når man kommer til tro på Kristus.

Den sande Gudsforståelse viser sig i overbevisningen om:

- 1) *Guds kærlighed*
- 2) *Opstandelsestroen* - troen på, at Gud er virkelig Gud og har med virkeligheden at gøre.
- 3)

Paulus: Gud er den Gud, der åbenbarer sig i Det Gamle Testamente:

- *Guds kraft* – at det er skaberguden, der den afgørende instans i tilværelsen, r giver det nye liv og løfter om en herlig endetid.
- *Guds hinsidighed* – at den suveræne Gud står uden for og over for menneskers verden som noget, de er afhængige af.
- *Guds krav* – at Gud har en vilje med sin skabning, som han insisterer på, således at der er en bestemmelse og en mening med den tilværelse, han skænker.

Raphael: Skolen i Athen (Vatikanet 1509-11)

Den moderne Gudstanke

At kunne tale om Gud:

- 1) Er Gud noget objektivt, en sandhed, det sande værende, der er grundlaget for alt andet værende? Gud som det væsen, der ikke kan overgås af noget andet? (Aristoteles: Alt har en grundlæggende årsag – dvs Gud er den yderste årsag)
- 2) Er Gud det højeste gode? (Platon: Bag det værende ligger det godes idé)

Med renæssancen kommer en fornyet betoning af *det personlige* forhold mellem Gud og menneske.

Nicolaus Cusanus (1401-64)

- Nikolaus Cusanus var en teologisk tænker, der vovede sig helt ud, hvor det filosofiske begrebsapparat og dermed sproget slipper op.
- Hans tænkning rækker frem til moderne problemstillinger, når det drejer sig om verdensbilledet, universets uendelighed og Gudsbegrebet

Cusanus gør op med ethvert forsøg på at tænke Gud som noget objektivt.

Gud er hverken det højeste værende eller den yderste årsag.

Forsøger man at tænke sig Gud, formulere et Gudsbegreb, ender man i et "intet".

Gud kan ikke tænkes som noget, der eksisterer uafhængigt af mennesker og verden.

- Gud er den uudsigelige sandhed i sig selv.
- Gud kan ikke begribes. Gud er ikke et "noget", for Gud kan ikke nævnes ved navn.
- Fra Gud udgår alt. Alt som er og ikke er, har sit udspring i Gud.
- Derfor er Gud forud for sandhed og usandhed.
- Han er det fuldkomne, der ikke kan erkendes, men kun ses i *tilbedelsen*.

Fra skriftet "Om den skjulte Gud" (1445)

Hedningen: Jeg ser, at du har bøjet dig i dybeste ærefrygt, mens tårer strømmer fra dine øjne af kærlighed. Og jeg ser at denne gråd ikke er falsk, men kommer fra hjertet. Fortæl mig, hvem er du?
Den kristne: Jeg er en kristen.

Hedningen: Hvem beder du til?

Den kristne: Gud

Hedningen: Hvem er den Gud, som du beder til.

Den kristne: Det ved jeg ikke.

Hedningen: Hvordan kan du i fuld alvor bede til noget, du ikke ved noget om?

Den kristne: Fordi jeg ikke ved, beder jeg.

Hedningen: Underligt! Jeg ser et menneske, grebet af det, som det ikke kender.

Den kristne: Mere underligt ville det være, om et menneske var grebet af det, som det mente at vide noget om.

Hedningen: Hvorfor det?

Den kristne: Fordi hans viden om det, han mener at vide noget om, er mindre end hans viden om det, som han ved, at han intet ved noget om.

Hedningen vil nu vide, hvad der ligger i ordet "Gud". Den kristne forklarer, at ordet "Gud" kommer af det græske ord for "jeg ser":

Den kristne: Gud er sammenlignet med, hvad synet er i forhold til farverne. Farverne eksisterer kun i kraft af synet, og for at synet frit skal kunne se enhver farve er det selv i sit væsen uden farve. Indenfor farvens område findes synet overhovedet ikke, fordi dette i sig selv er uden farve. Derfor er synet, bedømt ud fra farvernes verden, snarere et intet end et noget... Derfor er synet, som er uden enhver farve, unævnelig og uudsigelige for farvernes verden. Men synet giver i kraft af dets skelnen navn til hver farve. Enhver betegnelse i farvernes verden afhænger altså af synet. Som synet er i forhold til det, der ses – sådan forholder Gud sig, billedligt talt, til alt

Søren Kierkegaard (1813-55) – Gud er forsvunden "fra det udvortes".

- Gud viser sig netop som Gud, fordi han bruger sin almagt til at blive menneske i manden fra Nazareth.
- Denne binding kan ingen løse op igen. Gud har forpligtet sig selv til at blive menneske. Deri viser Guds almagt sig. (*Indøvelse i Kristendom, 1850*)
- Ved at blive menneske forholder Gud sig til sig selv.
- På samme måde er mennesket bestemt til at forholde sig til sig selv.
- Gud er menneskets forudsætning eller mulighed for at være menneske,
- Guds *virkelighed* er, at mennesket må og kan forholde sig til sig selv, kan tage imod sin begrænsede tilværelse som skænk.
- Jeg forholder mig i tro. ("*springer ud på de 70.000 favne*")

Ånd har krop – en eftermoderne teologisk reaktion

Anna Marie Aagaard (1934-2025)

- Centralt for Aagaards arbejde er interessen for den tredje trosartikel om Helligånden.
- Gennem menigheden får Ånden krop.
- Gud erkendes og erfares gennem menighedens fællesskab,

- Gud er ikke kun enheden mellem Gud Far, Søn og Helligånd, men igennem gudstjenesten inddrages vi i dette fællesskab.

Den gudstjenestefejrende menighed bevidner gennem sin praksis, hvem Gud er, og vi lærer Gud at kende ved at tage del i denne praksis (diakoni, undervisning, kirkens sædvaner).

Guds folk ”går ikke i kirke”, De er kirke, og i tilbedelse af Gud udsætter de sig for at blive de helliges samfund og befriet fra den sunde fornuft, med hvilke samfundene fortsætter etnisk privilegering, økonomisk marginalisering og økologisk forurening” (*Ånd har krop*, 2005)

- Kirken er et åndsbåret efter-pinsefællesskab, der midt i verden bevidner, hvem Gud er gennem sin måde at være i verden på.
- Kristendommens grundpåstand er, at der er sket noget afgørende nyt med Jesu liv, lidelse, død og opstandelse: *Der er andet til end ondskab, ufred og død og ”mørkets frugtesløse gerninger”. Livet kan blive anderledes. Det er anderledes.* (”Ånd har krop”).

Kan litteraturen og kunsten give os et autentisk billede af Gud?

Litteraturen:

Martin A. Hansen: Novellerne ”Påseklokken”, ”Åsynet” og ”Agerhønen”

Frode Grytten: ”Den dag Nils Vik døde”

Påseklokken

- Grethe, det moderne og kirkefremmede menneske sidder i kirken, men forbinder i første omgang blot et fjernt barndomsminde med gudstjenesten. Hendes forhold til sin mand, Per er ved at gå i stykker og hendes liv ved at falde sammen.
- Men i gudstjenesten rammes hun af ordene om opstandelsen. Og hun må udenfor med det, der nu er virkeligt for hende, nemlig at opstandelse gælder mere end de døde.
- Det gælder også levende.
- Med ”Påseklokken” vil Martin A. Hansen vise, hvad opstandelsestro gør ved os her og nu. Med denne dybe novelle tager han det moderne, skeptiske menneske alvorligt og åbner samtidig ind til påskens virkelighed.

Åsynet

I en fattig husmandsfamilie med faldefærdig stald og udpint jord bjærges rugen. Vil det lykkes? En af pigerne standser op med en rugkærne mellem fingrene, Hun synes, der er et ansigt i kærnen. Moren ser kærnen. Det er Vorherres åsyn, siger hun, og faren bekræfter det. Glæden har gjort sit indtog.

Agerhønen

En familie, to voksne tre små børn er knuget af fattigdom, sygdom, mørke og snestorm. Der høres et hårdt slag på døren. En agerhøne er fløjet imod og død. Moren og børnene plukker den spinkle, lille agerhøne. Moren aner en dybere mening og bereder et festmåltid. Der er ikke meget til hver. Men den lille fugl mættede dem alle.

Frode Grytten: "Den dag Nils Vik døde"

- På sin sidste fjordtur ser Nils mennesker stå på brygger og klipper. De vinker, og han sejler ind forbi til en snak. Mennesker, han gennem livet har fragtet til kirke, til læge, til bryllup, til begravelse, til byen.
- De er alle er døde. som hilser på, og som ved, at han snart slutter sig til dem
- "Gennem fjorden gik det. Han gik mod lyset, mod lyset i mørket, lyset over fjeldet og lyset over fjeldet og lyset over vejen og regnen., skyerne husene og horisonten."
- I romanens stilfærdige sprog genkendes det billede, som vi finder i Bibelens skabelsesfortælling: Mørket med dette lys i sig, som når Nils Viks båd krydser den sorte fjord med en tændt lanterne i boven.

Billedkunst

Kristus er Guds billede Kol 1,15

Det åbenbarede ansigt, Peter Brandes i Gamtofte kirke (2003) – Glasmalerier (glasset der giver adgang til lyset, skønheden, det guddommelige)

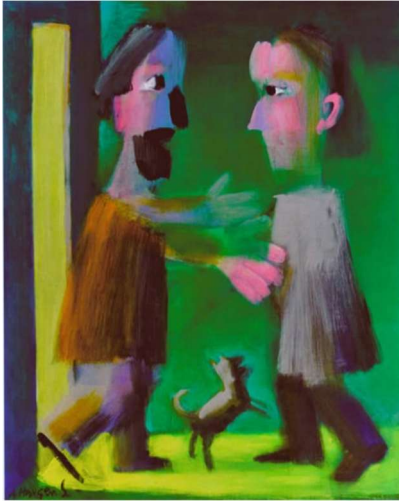
- Veronikas svededug
- Jesus helbreder den blinde
- Abgars hoved
- Gamtofte-skrinet

Litteraturen kan give os et indblik i kristentroens dybder gennem fortællingen og fiktionen – og nutidigt og almenlydigt bringe det til udtryk, der ikke kan fanges i et rationelt og analyserende sprog.

Billedkunsten i form af kirkekunst har sin eksistensberettigelse i at opdage det, kun et billede kan opdage. Kirkekunst er ikke dekoration eller forkyndelse indenfor rammerne.

"Kirkekunsten kan fremkalder noget, der kan forvandle vanetænkning og dermed male en ny erkendelse, en ny indsigt, en ny skønhed ind i verden" (Lisbeth Smedegaard Andersen)

Arne Haugen Sørensen: 'Hjemkomsten' fra 2011. Århus Valgmenighedskirke. I Arne Haugen Sørensens frelseshistorie er menneskets slutpunkt dets hjemkomst til det genåbnede paradys. Her står døren til det lysfyldte hjem åben, og håndtrykket - eller omfavnelsen - er tilgivelsens tegn.

Gudsopfattelsen

Jesus – Paulus – det moderne Litteraturen og kunsten

Det Nye Testamente

- De nytestamentlige forfatters Gudsopfattelse er grundlæggende den samme om GTs. Bestemmende er monoteismen og forankringen i Israels historie.
- Gud er fædrenes Gud, skaberen og opretholderen.
- Den nytestamentlige Gudstanke er bestemt af Jesu person.
- Det afgørende nye ved NT's Guds billede er *Gud som Faderen*. Jesus forkyndes som den Guds søn, der har åbenbaret Gud som menneskers himmelske Fader (Matt 6,9)
- Jesu særlige stilling kommer til orde dér, hvor evangelisterne lader ham tale til Gud, som *sin* Fader (fx Matt 11,27; 12,50; 26,39; Joh 17,1).
- Samtidig er Gud også de troendes Fader (Matt 5,48)
- Joh lader fader-søn forholdet blive til en enhed. Jesus bliver Guds synlighed i verden (fx Joh 10, 30). Derved sprænger Joh den jødiske monoteismes rammer ved at erklære Jesus for Gud (Joh 1,1.18.)
- Det afgørende i NT er forkyndelsen af Guds endelige frelsesgerning ved at give sig til kende i Jesus.

1. Jesu Gudserfaring

Lignelserne. Jesus lærte, hvad han først selv havde hørt fra Gud.

Her gælder den almindelige litteraturteoretiske betragtning, at enhver seriøse fortælling har sin fortæller som første og engagerede tilhører.

Jesu lignelser har karakter af selvvidnesbyrd. Lignelserne er *theo-logiske* udsagn.

Altså: hvilken grundlæggende Gudserfaring afspejler de forskellige lignelser, der med rimelighed kan føres tilbage til Jesus selv?

1) *Sædemandslignelsen* (Mark 4,3-8 par.)

Pointe: udbyttets selvfølgelighed er et billede på Gudsrigets komme. D en levende Gud er sædemanden, der sår. Sædemandslignelsen afspejler Jesu egen tillid til Guds ord.

2) *Vingårdsejeren* (Matt20,1-15)

Lignelsen afspejler en ny forståelse af forholdet mellem Guds retfærdighed og Guds barmhjertighed. Barmhjertigheden sprænger retfærdigheden! Guds vilje til barmhjertighed går på tværs af menneskets forestilling.

3) *Den rette fader* (Luk 15,11-32)

Lignelsen udtrykker Jesu egen reaktion på samtidens afstandtagen fra hans adfærd.

Lignelsen understreger Guds vilje til fællesskab, en Gudsforståelse, der medfører et ny-skabende menneskesyn.

Lignelsen er en appel til den retfærdige, den misforståede retfærdiggøre sig selv. Vil han gå ind i sin faders fællesskabstiftende glæde?

Jesu død og opstandelse som Gudserfaring

- Jesu død er en konsekvens af tilsigelse af syndernes forladelse – at han ser sig i Guds sted
- Jesu død er en død for *alle* – jvf. indstiftelsesordene ved det sidste måltid med disciplene (Mk 14,22)
- Jesus dør som konsekvens af sin Gudsforståelse
- I Jesu opstandelse gør Gud sin virkelighed nærværende. Det er Gud, der åbenbarer sig for mennesket. Evangelisten lader da også en engel forkynde den korfæstede Jesus som den opstandne (Mark 16,6 par.).

2. Gudsforståelsen hos Paulus

Den sande Gudsforståelse er den, man opnår, når man kommer til tro på Kristus.

Den sande Gudsforståelse viser sig i overbevisningen om:

- 1) *Guds kærlighed*
- 2) *Opstandelsestroen* - troen på, at Gud er virkelig Gud og har med virkeligheden at gøre.
- 3)

Paulus: Gud er den Gud, der åbenbarer sig i Det Gamle Testamente:

- *Guds kraft* – at det er skaberguden, der den afgørende instans i tilværelsen, r giver det nye liv og løfter om en herlig endetid.
- *Guds hinsidighed* – at den suveræne Gud står uden for og over for menneskers verden som noget, de er afhængige af.
- *Guds krav* – at Gud har en vilje med sin skabning, som han insisterer på, således at der er en bestemmelse og en mening med den tilværelse, han skænker.

Raphael: Skolen i Athen (Vatikanet 1509-11)

Den moderne Gudstanke

At kunne tale om Gud:

- 1) Er Gud noget objektivt, en sandhed, det sande værende, der er grundlaget for alt andet værende? Gud som det væsen, der ikke kan overgås af noget andet? (Aristoteles: Alt har en grundlæggende årsag – dvs Gud er den yderste årsag)
- 2) Er Gud det højeste gode? (Platon: Bag det værende ligger det godes idé)

Med renæssancen kommer en fornyet betoning af *det personlige* forhold mellem Gud og menneske.

Nicolaus Cusanus (1401-64)

- Nikolaus Cusanus var en teologisk tænker, der vovede sig helt ud, hvor det filosofiske begrebsapparat og dermed sproget slipper op.
- Hans tænkning rækker frem til moderne problemstillinger, når det drejer sig om verdensbilledet, universets uendelighed og Gudsbegrebet

Cusanus gør op med ethvert forsøg på at tænke Gud som noget objektivt.

Gud er hverken det højeste værende eller den yderste årsag.

Forsøger man at tænke sig Gud, formulere et Gudsbegreb, ender man i et "intet".

Gud kan ikke tænkes som noget, der eksisterer uafhængigt af mennesker og verden.

- Gud er den uudsigelige sandhed i sig selv.
- Gud kan ikke begribes. Gud er ikke et "noget", for Gud kan ikke nævnes ved navn.
- Fra Gud udgår alt. Alt som er og ikke er, har sit udspring i Gud.
- Derfor er Gud forud for sandhed og usandhed.
- Han er det fuldkomne, der ikke kan erkendes, men kun ses i *tilbedelsen*.

Fra skriftet "Om den skjulte Gud" (1445)

Hedningen: Jeg ser, at du har bøjet dig i dybeste ærefrygt, mens tårer strømmer fra dine øjne af kærlighed. Og jeg ser at denne gråd ikke er falsk, men kommer fra hjertet. Fortæl mig, hvem er du?
Den kristne: Jeg er en kristen.

Hedningen: Hvem beder du til?

Den kristne: Gud

Hedningen: Hvem er den Gud, som du beder til.

Den kristne: Det ved jeg ikke.

Hedningen: Hvordan kan du i fuld alvor bede til noget, du ikke ved noget om?

Den kristne: Fordi jeg ikke ved, beder jeg.

Hedningen: Underligt! Jeg ser et menneske, grebet af det, som det ikke kender.

Den kristne: Mere underligt ville det være, om et menneske var grebet af det, som det mente at vide noget om.

Hedningen: Hvorfor det?

Den kristne: Fordi hans viden om det, han mener at vide noget om, er mindre end hans viden om det, som han ved, at han intet ved noget om.

Hedningen vil nu vide, hvad der ligger i ordet "Gud". Den kristne forklarer, at ordet "Gud" kommer af det græske ord for "jeg ser":

Den kristne: Gud er sammenlignet med, hvad synet er i forhold til farverne. Farverne eksisterer kun i kraft af synet, og for at synet frit skal kunne se enhver farve er det selv i sit væsen uden farve. Indenfor farvens område findes synet overhovedet ikke, fordi dette i sig selv er uden farve. Derfor er synet, bedømt ud fra farvernes verden, snarere et intet end et noget... Derfor er synet, som er uden enhver farve, unævnelig og uudsigelige for farvernes verden. Men synet giver i kraft af dets skelnen navn til hver farve. Enhver betegnelse i farvernes verden afhænger altså af synet. Som synet er i forhold til det, der ses – sådan forholder Gud sig, billedligt talt, til alt

Søren Kierkegaard (1813-55) – Gud er forsvunden "fra det udvortes".

- Gud viser sig netop som Gud, fordi han bruger sin almagt til at blive menneske i manden fra Nazareth.
- Denne binding kan ingen løse op igen. Gud har forpligtet sig selv til at blive menneske. Deri viser Guds almagt sig. (*Indøvelse i Kristendom, 1850*)
- Ved at blive menneske forholder Gud sig til sig selv.
- På samme måde er mennesket bestemt til at forholde sig til sig selv.
- Gud er menneskets forudsætning eller mulighed for at være menneske,
- Guds *virkelighed* er, at mennesket må og kan forholde sig til sig selv, kan tage imod sin begrænsede tilværelse som skænk.
- Jeg forholder mig i tro. ("*springer ud på de 70.000 favne*")

Ånd har krop – en eftermoderne teologisk reaktion

Anna Marie Aagaard (1934-2025)

- Centralt for Aagaards arbejde er interessen for den tredje trosartikel om Helligånden.
- Gennem menigheden får Ånden krop.
- Gud erkendes og erfares gennem menighedens fællesskab,

- Gud er ikke kun enheden mellem Gud Far, Søn og Helligånd, men igennem gudstjenesten inddrages vi i dette fællesskab.

Den gudstjenestefejrende menighed bevidner gennem sin praksis, hvem Gud er, og vi lærer Gud at kende ved at tage del i denne praksis (diakoni, undervisning, kirkens sædvaner).

Guds folk ”går ikke i kirke”, De er kirke, og i tilbedelse af Gud udsætter de sig for at blive de helliges samfund og befriet fra den sunde fornuft, med hvilke samfundene fortsætter etnisk privilegering, økonomisk marginalisering og økologisk forurening” (*Ånd har krop*, 2005)

- Kirken er et åndsbåret efter-pinsefællesskab, der midt i verden bevidner, hvem Gud er gennem sin måde at være i verden på.
- Kristendommens grundpåstand er, at der er sket noget afgørende nyt med Jesu liv, lidelse, død og opstandelse: *Der er andet til end ondskab, ufred og død og ”mørkets frugtesløse gerninger”. Livet kan blive anderledes. Det er anderledes.* (”Ånd har krop”).

Kan litteraturen og kunsten give os et autentisk billede af Gud?

Litteraturen:

Martin A. Hansen: Novellerne ”Påseklokken”, ”Åsynet” og ”Agerhønen”

Frode Grytten: ”Den dag Nils Vik døde”

Påseklokken

- Grethe, det moderne og kirkefremmede menneske sidder i kirken, men forbinder i første omgang blot et fjernt barndomsminde med gudstjenesten. Hendes forhold til sin mand, Per er ved at gå i stykker og hendes liv ved at falde sammen.
- Men i gudstjenesten rammes hun af ordene om opstandelsen. Og hun må udenfor med det, der nu er virkeligt for hende, nemlig at opstandelse gælder mere end de døde.
- Det gælder også levende.
- Med ”Påseklokken” vil Martin A. Hansen vise, hvad opstandelsestro gør ved os her og nu. Med denne dybe novelle tager han det moderne, skeptiske menneske alvorligt og åbner samtidig ind til påskens virkelighed.

Åsynet

I en fattig husmandsfamilie med faldefærdig stald og udpint jord bjærges rugen. Vil det lykkes? En af pigerne standser op med en rugkærne mellem fingrene, Hun synes, der er et ansigt i kærnen. Moren ser kærnen. Det er Vorherres åsyn, siger hun, og faren bekræfter det. Glæden har gjort sit indtog.

Agerhønen

En familie, to voksne tre små børn er knuget af fattigdom, sygdom, mørke og snestorm. Der høres et hårdt slag på døren. En agerhøne er fløjet imod og død. Moren og børnene plukker den spinkle, lille agerhøne. Moren aner en dybere mening og bereder et festmåltid. Der er ikke meget til hver. Men den lille fugl mættede dem alle.

Frode Grytten: "Den dag Nils Vik døde"

- På sin sidste fjordtur ser Nils mennesker stå på brygger og klipper. De vinker, og han sejler ind forbi til en snak. Mennesker, han gennem livet har fragtet til kirke, til læge, til bryllup, til begravelse, til byen.
- De er alle er døde. som hilser på, og som ved, at han snart slutter sig til dem
- "Gennem fjorden gik det. Han gik mod lyset, mod lyset i mørket, lyset over fjeldet og lyset over fjeldet og lyset over vejen og regnen., skyerne husene og horisonten."
- I romanens stilfærdige sprog genkendes det billede, som vi finder i Bibelens skabelsesfortælling: Mørket med dette lys i sig, som når Nils Viks båd krydser den sorte fjord med en tændt lanterne i boven.

Billedkunst

Kristus er Guds billede Kol 1,15

Det åbenbarede ansigt, Peter Brandes i Gamtofte kirke (2003) – Glasmalerier (glasset der giver adgang til lyset, skønheden, det guddommelige)

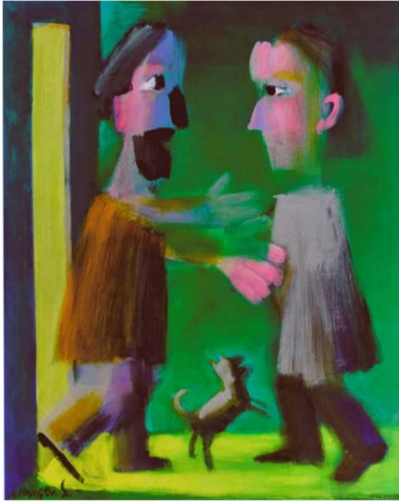
- Veronikas svededug
- Jesus helbreder den blinde
- Abgars hoved
- Gamtofte-skrinet

Litteraturen kan give os et indblik i kristentroens dybder gennem fortællingen og fiktionen – og nutidigt og almenlydigt bringe det til udtryk, der ikke kan fanges i et rationelt og analyserende sprog.

Billedkunsten i form af kirkekunst har sin eksistensberettigelse i at opdage det, kun et billede kan opdage. Kirkekunst er ikke dekoration eller forkyndelse indenfor rammerne.

"Kirkekunsten kan fremkalder noget, der kan forvandle vanetænkning og dermed male en ny erkendelse, en ny indsigt, en ny skønhed ind i verden" (Lisbeth Smedegaard Andersen)

Arne Haugen Sørensen: 'Hjemkomsten' fra 2011. Århus Valgmenighedskirke. I Arne Haugen Sørensens frelseshistorie er menneskets slutpunkt dets hjemkomst til det genåbnede paradys. Her står døren til det lysfyldte hjem åben, og håndtrykket - eller omfavnelsen - er tilgivelsens tegn.

Gudsopfattelsen

Jesus – Paulus – det moderne Litteraturen og kunsten

Det Nye Testamente

- De nytestamentlige forfatters Gudsopfattelse er grundlæggende den samme om GTs. Bestemmende er monoteismen og forankringen i Israels historie.
- Gud er fædrenes Gud, skaberen og opretholderen.
- Den nytestamentlige Gudstanke er bestemt af Jesu person.
- Det afgørende nye ved NT's Guds billede er *Gud som Faderen*. Jesus forkyndes som den Guds søn, der har åbenbaret Gud som menneskers himmelske Fader (Matt 6,9)
- Jesu særlige stilling kommer til orde dér, hvor evangelisterne lader ham tale til Gud, som *sin* Fader (fx Matt 11,27; 12,50; 26,39; Joh 17,1).
- Samtidig er Gud også de troendes Fader (Matt 5,48)
- Joh lader fader-søn forholdet blive til en enhed. Jesus bliver Guds synlighed i verden (fx Joh 10, 30). Derved sprænger Joh den jødiske monoteismes rammer ved at erklære Jesus for Gud (Joh 1,1.18.)
- Det afgørende i NT er forkyndelsen af Guds endelige frelsesgerning ved at give sig til kende i Jesus.

1. Jesu Gudserfaring

Lignelserne. Jesus lærte, hvad han først selv havde hørt fra Gud.

Her gælder den almindelige litteraturteoretiske betragtning, at enhver seriøse fortælling har sin fortæller som første og engagerede tilhører.

Jesu lignelser har karakter af selvvidnesbyrd. Lignelserne er *theo-logiske* udsagn.

Altså: hvilken grundlæggende Gudserfaring afspejler de forskellige lignelser, der med rimelighed kan føres tilbage til Jesus selv?

1) *Sædemandslignelsen* (Mark 4,3-8 par.)

Pointe: udbyttets selvfølgelighed er et billede på Gudsrigets komme. D en levende Gud er sædemanden, der sår. Sædemandslignelsen afspejler Jesu egen tillid til Guds ord.

2) *Vingårdsejeren* (Matt20,1-15)

Lignelsen afspejler en ny forståelse af forholdet mellem Guds retfærdighed og Guds barmhjertighed. Barmhjertigheden sprænger retfærdigheden! Guds vilje til barmhjertighed går på tværs af menneskets forestilling.

3) *Den rette fader* (Luk 15,11-32)

Lignelsen udtrykker Jesu egen reaktion på samtidens afstandtagen fra hans adfærd.

Lignelsen understreger Guds vilje til fællesskab, en Gudsforståelse, der medfører et ny-skabende menneskesyn.

Lignelsen er en appel til den retfærdige, den misforståede retfærdiggøre sig selv. Vil han gå ind i sin faders fællesskabstiftende glæde?

Jesu død og opstandelse som Gudserfaring

- Jesu død er en konsekvens af tilsigelse af syndernes forladelse – at han ser sig i Guds sted
- Jesu død er en død for *alle* – jvf. indstiftelsesordene ved det sidste måltid med disciplene (Mk 14,22)
- Jesus dør som konsekvens af sin Gudsforståelse
- I Jesu opstandelse gør Gud sin virkelighed nærværende. Det er Gud, der åbenbarer sig for mennesket. Evangelisten lader da også en engel forkynde den korfæstede Jesus som den opstandne (Mark 16,6 par.).

2. Gudsforståelsen hos Paulus

Den sande Gudsforståelse er den, man opnår, når man kommer til tro på Kristus.

Den sande Gudsforståelse viser sig i overbevisningen om:

- 1) *Guds kærlighed*
- 2) *Opstandelsestroen* - troen på, at Gud er virkelig Gud og har med virkeligheden at gøre.
- 3)

Paulus: Gud er den Gud, der åbenbarer sig i Det Gamle Testamente:

- *Guds kraft* – at det er skaberguden, der den afgørende instans i tilværelsen, r giver det nye liv og løfter om en herlig endetid.
- *Guds hinsidighed* – at den suveræne Gud står uden for og over for menneskers verden som noget, de er afhængige af.
- *Guds krav* – at Gud har en vilje med sin skabning, som han insisterer på, således at der er en bestemmelse og en mening med den tilværelse, han skænker.

Raphael: Skolen i Athen (Vatikanet 1509-11)

Den moderne Gudstanke

At kunne tale om Gud:

- 1) Er Gud noget objektivt, en sandhed, det sande værende, der er grundlaget for alt andet værende? Gud som det væsen, der ikke kan overgås af noget andet? (Aristoteles: Alt har en grundlæggende årsag – dvs Gud er den yderste årsag)
- 2) Er Gud det højeste gode? (Platon: Bag det værende ligger det godes idé)

Med renæssancen kommer en fornyet betoning af *det personlige* forhold mellem Gud og menneske.

Nicolaus Cusanus (1401-64)

- Nikolaus Cusanus var en teologisk tænker, der vovede sig helt ud, hvor det filosofiske begrebsapparat og dermed sproget slipper op.
- Hans tænkning rækker frem til moderne problemstillinger, når det drejer sig om verdensbilledet, universets uendelighed og Gudsbegrebet

Cusanus gør op med ethvert forsøg på at tænke Gud som noget objektivt.

Gud er hverken det højeste værende eller den yderste årsag.

Forsøger man at tænke sig Gud, formulere et Gudsbegreb, ender man i et "intet".

Gud kan ikke tænkes som noget, der eksisterer uafhængigt af mennesker og verden.

- Gud er den uudsigelige sandhed i sig selv.
- Gud kan ikke begribes. Gud er ikke et "noget", for Gud kan ikke nævnes ved navn.
- Fra Gud udgår alt. Alt som er og ikke er, har sit udspring i Gud.
- Derfor er Gud forud for sandhed og usandhed.
- Han er det fuldkomne, der ikke kan erkendes, men kun ses i *tilbedelsen*.

Fra skriftet "Om den skjulte Gud" (1445)

Hedningen: Jeg ser, at du har bøjet dig i dybeste ærefrygt, mens tårer strømmer fra dine øjne af kærlighed. Og jeg ser at denne gråd ikke er falsk, men kommer fra hjertet. Fortæl mig, hvem er du?
Den kristne: Jeg er en kristen.

Hedningen: Hvem beder du til?

Den kristne: Gud

Hedningen: Hvem er den Gud, som du beder til.

Den kristne: Det ved jeg ikke.

Hedningen: Hvordan kan du i fuld alvor bede til noget, du ikke ved noget om?

Den kristne: Fordi jeg ikke ved, beder jeg.

Hedningen: Underligt! Jeg ser et menneske, grebet af det, som det ikke kender.

Den kristne: Mere underligt ville det være, om et menneske var grebet af det, som det mente at vide noget om.

Hedningen: Hvorfor det?

Den kristne: Fordi hans viden om det, han mener at vide noget om, er mindre end hans viden om det, som han ved, at han intet ved noget om.

Hedningen vil nu vide, hvad der ligger i ordet "Gud". Den kristne forklarer, at ordet "Gud" kommer af det græske ord for "jeg ser":

Den kristne: Gud er sammenlignet med, hvad synet er i forhold til farverne. Farverne eksisterer kun i kraft af synet, og for at synet frit skal kunne se enhver farve er det selv i sit væsen uden farve. Indenfor farvens område findes synet overhovedet ikke, fordi dette i sig selv er uden farve. Derfor er synet, bedømt ud fra farvernes verden, snarere et intet end et noget... Derfor er synet, som er uden enhver farve, unævnelig og uudsigelige for farvernes verden. Men synet giver i kraft af dets skelnen navn til hver farve. Enhver betegnelse i farvernes verden afhænger altså af synet. Som synet er i forhold til det, der ses – sådan forholder Gud sig, billedligt talt, til alt

Søren Kierkegaard (1813-55) – Gud er forsvunden "fra det udvortes".

- Gud viser sig netop som Gud, fordi han bruger sin almagt til at blive menneske i manden fra Nazareth.
- Denne binding kan ingen løse op igen. Gud har forpligtet sig selv til at blive menneske. Deri viser Guds almagt sig. (*Indøvelse i Kristendom, 1850*)
- Ved at blive menneske forholder Gud sig til sig selv.
- På samme måde er mennesket bestemt til at forholde sig til sig selv.
- Gud er menneskets forudsætning eller mulighed for at være menneske,
- Guds *virkelighed* er, at mennesket må og kan forholde sig til sig selv, kan tage imod sin begrænsede tilværelse som skænk.
- Jeg forholder mig i tro. ("*springer ud på de 70.000 favne*")

Ånd har krop – en eftermoderne teologisk reaktion

Anna Marie Aagaard (1934-2025)

- Centralt for Aagaards arbejde er interessen for den tredje trosartikel om Helligånden.
- Gennem menigheden får Ånden krop.
- Gud erkendes og erfares gennem menighedens fællesskab,

- Gud er ikke kun enheden mellem Gud Far, Søn og Helligånd, men igennem gudstjenesten inddrages vi i dette fællesskab.

Den gudstjenestefejrende menighed bevidner gennem sin praksis, hvem Gud er, og vi lærer Gud at kende ved at tage del i denne praksis (diakoni, undervisning, kirkens sædvaner).

Guds folk ”går ikke i kirke”, De er kirke, og i tilbedelse af Gud udsætter de sig for at blive de helliges samfund og befriet fra den sunde fornuft, med hvilke samfundene fortsætter etnisk privilegering, økonomisk marginalisering og økologisk forurening” (*Ånd har krop*, 2005)

- Kirken er et åndsbåret efter-pinsefællesskab, der midt i verden bevidner, hvem Gud er gennem sin måde at være i verden på.
- Kristendommens grundpåstand er, at der er sket noget afgørende nyt med Jesu liv, lidelse, død og opstandelse: *Der er andet til end ondskab, ufred og død og ”mørkets frugtesløse gerninger”. Livet kan blive anderledes. Det er anderledes.* (“Ånd har krop”).

Kan litteraturen og kunsten give os et autentisk billede af Gud?

Litteraturen:

Martin A. Hansen: Novellerne ”Påseklokken”, ”Åsynet” og ”Agerhønen”

Frode Grytten: ”Den dag Nils Vik døde”

Påseklokken

- Grethe, det moderne og kirkefremmede menneske sidder i kirken, men forbinder i første omgang blot et fjernt barndomsminde med gudstjenesten. Hendes forhold til sin mand, Per er ved at gå i stykker og hendes liv ved at falde sammen.
- Men i gudstjenesten rammes hun af ordene om opstandelsen. Og hun må udenfor med det, der nu er virkeligt for hende, nemlig at opstandelse gælder mere end de døde.
- Det gælder også levende.
- Med ”Påseklokken” vil Martin A. Hansen vise, hvad opstandelsestro gør ved os her og nu. Med denne dybe novelle tager han det moderne, skeptiske menneske alvorligt og åbner samtidig ind til påskens virkelighed.

Åsynet

I en fattig husmandsfamilie med faldefærdig stald og udpint jord bjærges rugen. Vil det lykkes? En af pigerne standser op med en rugkærne mellem fingrene, Hun synes, der er et ansigt i kærnen. Moren ser kærnen. Det er Vorherres åsyn, siger hun, og faren bekræfter det. Glæden har gjort sit indtog.

Agerhønen

En familie, to voksne tre små børn er knuget af fattigdom, sygdom, mørke og snestorm. Der høres et hårdt slag på døren. En agerhøne er fløjet imod og død. Moren og børnene plukker den spinkle, lille agerhøne. Moren aner en dybere mening og bereder et festmåltid. Der er ikke meget til hver. Men den lille fugl mættede dem alle.

Frode Grytten: "Den dag Nils Vik døde"

- På sin sidste fjordtur ser Nils mennesker stå på brygger og klipper. De vinker, og han sejler ind forbi til en snak. Mennesker, han gennem livet har fragtet til kirke, til læge, til bryllup, til begravelse, til byen.
- De er alle er døde. som hilser på, og som ved, at han snart slutter sig til dem
- "Gennem fjorden gik det. Han gik mod lyset, mod lyset i mørket, lyset over fjeldet og lyset over fjeldet og lyset over vejen og regnen., skyerne husene og horisonten."
- I romanens stilfærdige sprog genkendes det billede, som vi finder i Bibelens skabelsesfortælling: Mørket med dette lys i sig, som når Nils Viks båd krydser den sorte fjord med en tændt lanterne i boven.

Billedkunst

Kristus er Guds billede Kol 1,15

Det åbenbarede ansigt, Peter Brandes i Gamtofte kirke (2003) – Glasmalerier (glasset der giver adgang til lyset, skønheden, det guddommelige)

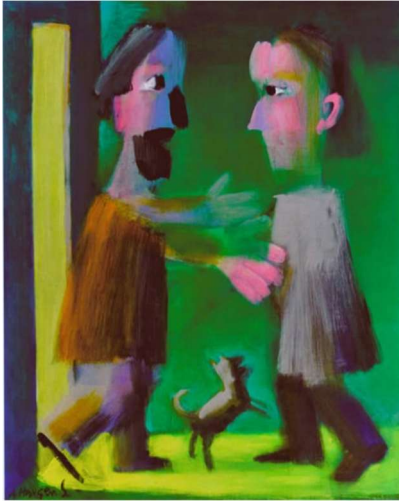
- Veronikas svededug
- Jesus helbreder den blinde
- Abgars hoved
- Gamtofte-skrinet

Litteraturen kan give os et indblik i kristentroens dybder gennem fortællingen og fiktionen – og nutidigt og almenlydigt bringe det til udtryk, der ikke kan fanges i et rationelt og analyserende sprog.

Billedkunsten i form af kirkekunst har sin eksistensberettigelse i at opdage det, kun et billede kan opdage. Kirkekunst er ikke dekoration eller forkyndelse indenfor rammerne.

"Kirkekunsten kan fremkalder noget, der kan forvandle vanetænkning og dermed male en ny erkendelse, en ny indsigt, en ny skønhed ind i verden" (Lisbeth Smedegaard Andersen)

Arne Haugen Sørensen: 'Hjemkomsten' fra 2011. Århus Valgmenighedskirke. I Arne Haugen Sørensens frelseshistorie er menneskets slutpunkt dets hjemkomst til det genåbnede paradys. Her står døren til det lysfyldte hjem åben, og håndtrykket - eller omfavnelsen - er tilgivelsens tegn.

Gudsopfattelsen

Jesus – Paulus – det moderne Litteraturen og kunsten

Det Nye Testamente

- De nytestamentlige forfatters Gudsopfattelse er grundlæggende den samme om GTs. Bestemmende er monoteismen og forankringen i Israels historie.
- Gud er fædrenes Gud, skaberen og opretholderen.
- Den nytestamentlige Gudstanke er bestemt af Jesu person.
- Det afgørende nye ved NT's Guds billede er *Gud som Faderen*. Jesus forkyndes som den Guds søn, der har åbenbaret Gud som menneskers himmelske Fader (Matt 6,9)
- Jesu særlige stilling kommer til orde dér, hvor evangelisterne lader ham tale til Gud, som *sin* Fader (fx Matt 11,27; 12,50; 26,39; Joh 17,1).
- Samtidig er Gud også de troendes Fader (Matt 5,48)
- Joh lader fader-søn forholdet blive til en enhed. Jesus bliver Guds synlighed i verden (fx Joh 10, 30). Derved sprænger Joh den jødiske monoteismes rammer ved at erklære Jesus for Gud (Joh 1,1.18.)
- Det afgørende i NT er forkyndelsen af Guds endelige frelsesgerning ved at give sig til kende i Jesus.

1. Jesu Gudserfaring

Lignelserne. Jesus lærte, hvad han først selv havde hørt fra Gud.

Her gælder den almindelige litteraturteoretiske betragtning, at enhver seriøse fortælling har sin fortæller som første og engagerede tilhører.

Jesu lignelser har karakter af selvvidnesbyrd. Lignelserne er *theo-logiske* udsagn.

Altså: hvilken grundlæggende Gudserfaring afspejler de forskellige lignelser, der med rimelighed kan føres tilbage til Jesus selv?

1) *Sædemandslignelsen* (Mark 4,3-8 par.)

Pointe: udbyttets selvfølgelighed er et billede på Gudsrigets komme. D en levende Gud er sædemanden, der sår. Sædemandslignelsen afspejler Jesu egen tillid til Guds ord.

2) *Vingårdsejeren* (Matt20,1-15)

Lignelsen afspejler en ny forståelse af forholdet mellem Guds retfærdighed og Guds barmhjertighed. Barmhjertigheden sprænger retfærdigheden! Guds vilje til barmhjertighed går på tværs af menneskets forestilling.

3) *Den rette fader* (Luk 15,11-32)

Lignelsen udtrykker Jesu egen reaktion på samtidens afstandtagen fra hans adfærd.

Lignelsen understreger Guds vilje til fællesskab, en Gudsforståelse, der medfører et ny-skabende menneskesyn.

Lignelsen er en appel til den retfærdige, den misforståede retfærdiggøre sig selv. Vil han gå ind i sin faders fællesskabstiftende glæde?

Jesu død og opstandelse som Gudserfaring

- Jesu død er en konsekvens af tilsigelse af syndernes forladelse – at han ser sig i Guds sted
- Jesu død er en død for *alle* – jvf. indstiftelsesordene ved det sidste måltid med disciplene (Mk 14,22)
- Jesus dør som konsekvens af sin Gudsforståelse
- I Jesu opstandelse gør Gud sin virkelighed nærværende. Det er Gud, der åbenbarer sig for mennesket. Evangelisten lader da også en engel forkynde den korfæstede Jesus som den opstandne (Mark 16,6 par.).

2. Gudsforståelsen hos Paulus

Den sande Gudsforståelse er den, man opnår, når man kommer til tro på Kristus.

Den sande Gudsforståelse viser sig i overbevisningen om:

- 1) *Guds kærlighed*
- 2) *Opstandelsestroen* - troen på, at Gud er virkelig Gud og har med virkeligheden at gøre.
- 3)

Paulus: Gud er den Gud, der åbenbarer sig i Det Gamle Testamente:

- *Guds kraft* – at det er skaberguden, der den afgørende instans i tilværelsen, r giver det nye liv og løfter om en herlig endetid.
- *Guds hinsidighed* – at den suveræne Gud står uden for og over for menneskers verden som noget, de er afhængige af.
- *Guds krav* – at Gud har en vilje med sin skabning, som han insisterer på, således at der er en bestemmelse og en mening med den tilværelse, han skænker.

Raphael: Skolen i Athen (Vatikanet 1509-11)

Den moderne Gudstanke

At kunne tale om Gud:

- 1) Er Gud noget objektivt, en sandhed, det sande værende, der er grundlaget for alt andet værende? Gud som det væsen, der ikke kan overgås af noget andet? (Aristoteles: Alt har en grundlæggende årsag – dvs Gud er den yderste årsag)
- 2) Er Gud det højeste gode? (Platon: Bag det værende ligger det godes idé)

Med renæssancen kommer en fornyet betoning af *det personlige* forhold mellem Gud og menneske.

Nicolaus Cusanus (1401-64)

- Nikolaus Cusanus var en teologisk tænker, der vovede sig helt ud, hvor det filosofiske begrebsapparat og dermed sproget slipper op.
- Hans tænkning rækker frem til moderne problemstillinger, når det drejer sig om verdensbilledet, universets uendelighed og Gudsbegrebet

Cusanus gør op med ethvert forsøg på at tænke Gud som noget objektivt.

Gud er hverken det højeste værende eller den yderste årsag.

Forsøger man at tænke sig Gud, formulere et Gudsbegreb, ender man i et "intet".

Gud kan ikke tænkes som noget, der eksisterer uafhængigt af mennesker og verden.

- Gud er den uudsigelige sandhed i sig selv.
- Gud kan ikke begribes. Gud er ikke et "noget", for Gud kan ikke nævnes ved navn.
- Fra Gud udgår alt. Alt som er og ikke er, har sit udspring i Gud.
- Derfor er Gud forud for sandhed og usandhed.
- Han er det fuldkomne, der ikke kan erkendes, men kun ses i *tilbedelsen*.

Fra skriftet "Om den skjulte Gud" (1445)

Hedningen: Jeg ser, at du har bøjet dig i dybeste ærefrygt, mens tårer strømmer fra dine øjne af kærlighed. Og jeg ser at denne gråd ikke er falsk, men kommer fra hjertet. Fortæl mig, hvem er du?
Den kristne: Jeg er en kristen.

Hedningen: Hvem beder du til?

Den kristne: Gud

Hedningen: Hvem er den Gud, som du beder til.

Den kristne: Det ved jeg ikke.

Hedningen: Hvordan kan du i fuld alvor bede til noget, du ikke ved noget om?

Den kristne: Fordi jeg ikke ved, beder jeg.

Hedningen: Underligt! Jeg ser et menneske, grebet af det, som det ikke kender.

Den kristne: Mere underligt ville det være, om et menneske var grebet af det, som det mente at vide noget om.

Hedningen: Hvorfor det?

Den kristne: Fordi hans viden om det, han mener at vide noget om, er mindre end hans viden om det, som han ved, at han intet ved noget om.

Hedningen vil nu vide, hvad der ligger i ordet "Gud". Den kristne forklarer, at ordet "Gud" kommer af det græske ord for "jeg ser":

Den kristne: Gud er sammenlignet med, hvad synet er i forhold til farverne. Farverne eksisterer kun i kraft af synet, og for at synet frit skal kunne se enhver farve er det selv i sit væsen uden farve. Indenfor farvens område findes synet overhovedet ikke, fordi dette i sig selv er uden farve. Derfor er synet, bedømt ud fra farvernes verden, snarere et intet end et noget... Derfor er synet, som er uden enhver farve, unævnelig og uudsigelige for farvernes verden. Men synet giver i kraft af dets skelnen navn til hver farve. Enhver betegnelse i farvernes verden afhænger altså af synet. Som synet er i forhold til det, der ses – sådan forholder Gud sig, billedligt talt, til alt

Søren Kierkegaard (1813-55) – Gud er forsvunden "fra det udvortes".

- Gud viser sig netop som Gud, fordi han bruger sin almagt til at blive menneske i manden fra Nazareth.
- Denne binding kan ingen løse op igen. Gud har forpligtet sig selv til at blive menneske. Deri viser Guds almagt sig. (*Indøvelse i Kristendom, 1850*)
- Ved at blive menneske forholder Gud sig til sig selv.
- På samme måde er mennesket bestemt til at forholde sig til sig selv.
- Gud er menneskets forudsætning eller mulighed for at være menneske,
- Guds *virkelighed* er, at mennesket må og kan forholde sig til sig selv, kan tage imod sin begrænsede tilværelse som skænk.
- Jeg forholder mig i tro. ("*springer ud på de 70.000 favne*")

Ånd har krop – en eftermoderne teologisk reaktion

Anna Marie Aagaard (1934-2025)

- Centralt for Aagaards arbejde er interessen for den tredje trosartikel om Helligånden.
- Gennem menigheden får Ånden krop.
- Gud erkendes og erfares gennem menighedens fællesskab,

- Gud er ikke kun enheden mellem Gud Far, Søn og Helligånd, men igennem gudstjenesten inddrages vi i dette fællesskab.

Den gudstjenestefejrende menighed bevidner gennem sin praksis, hvem Gud er, og vi lærer Gud at kende ved at tage del i denne praksis (diakoni, undervisning, kirkens sædvaner).

Guds folk ”går ikke i kirke”, De er kirke, og i tilbedelse af Gud udsætter de sig for at blive de helliges samfund og befriet fra den sunde fornuft, med hvilke samfundene fortsætter etnisk privilegering, økonomisk marginalisering og økologisk forurening” (*Ånd har krop*, 2005)

- Kirken er et åndsbåret efter-pinsefællesskab, der midt i verden bevidner, hvem Gud er gennem sin måde at være i verden på.
- Kristendommens grundpåstand er, at der er sket noget afgørende nyt med Jesu liv, lidelse, død og opstandelse: *Der er andet til end ondskab, ufred og død og ”mørkets frugtesløse gerninger”. Livet kan blive anderledes. Det er anderledes.* (”Ånd har krop”).

Kan litteraturen og kunsten give os et autentisk billede af Gud?

Litteraturen:

Martin A. Hansen: Novellerne ”Påseklokken”, ”Åsynet” og ”Agerhønen”

Frode Grytten: ”Den dag Nils Vik døde”

Påseklokken

- Grethe, det moderne og kirkefremmede menneske sidder i kirken, men forbinder i første omgang blot et fjernt barndomsminde med gudstjenesten. Hendes forhold til sin mand, Per er ved at gå i stykker og hendes liv ved at falde sammen.
- Men i gudstjenesten rammes hun af ordene om opstandelsen. Og hun må udenfor med det, der nu er virkeligt for hende, nemlig at opstandelse gælder mere end de døde.
- Det gælder også levende.
- Med ”Påseklokken” vil Martin A. Hansen vise, hvad opstandelsestro gør ved os her og nu. Med denne dybe novelle tager han det moderne, skeptiske menneske alvorligt og åbner samtidig ind til påskens virkelighed.

Åsynet

I en fattig husmandsfamilie med faldefærdig stald og udpint jord bjærges rugen. Vil det lykkes? En af pigerne standser op med en rugkærne mellem fingrene, Hun synes, der er et ansigt i kærnen. Moren ser kærnen. Det er Vorherres åsyn, siger hun, og faren bekræfter det. Glæden har gjort sit indtog.

Agerhønen

En familie, to voksne tre små børn er knuget af fattigdom, sygdom, mørke og snestorm. Der høres et hårdt slag på døren. En agerhøne er fløjet imod og død. Moren og børnene plukker den spinkle, lille agerhøne. Moren aner en dybere mening og bereder et festmåltid. Der er ikke meget til hver. Men den lille fugl mættede dem alle.

Frode Grytten: "Den dag Nils Vik døde"

- På sin sidste fjordtur ser Nils mennesker stå på brygger og klipper. De vinker, og han sejler ind forbi til en snak. Mennesker, han gennem livet har fragtet til kirke, til læge, til bryllup, til begravelse, til byen.
- De er alle er døde. som hilser på, og som ved, at han snart slutter sig til dem
- "Gennem fjorden gik det. Han gik mod lyset, mod lyset i mørket, lyset over fjeldet og lyset over fjeldet og lyset over vejen og regnen., skyerne husene og horisonten."
- I romanens stilfærdige sprog genkendes det billede, som vi finder i Bibelens skabelsesfortælling: Mørket med dette lys i sig, som når Nils Viks båd krydser den sorte fjord med en tændt lanterne i boven.

Billedkunst

Kristus er Guds billede Kol 1,15

Det åbenbarede ansigt, Peter Brandes i Gamtofte kirke (2003) – Glasmalerier (glasset der giver adgang til lyset, skønheden, det guddommelige)

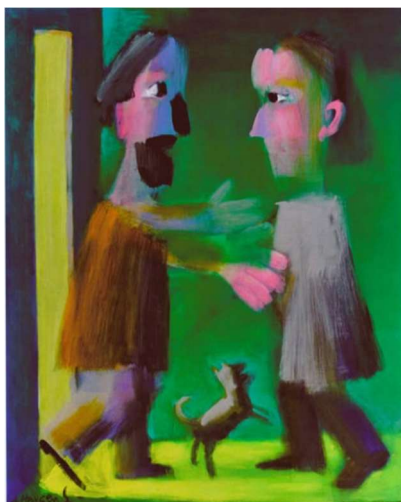
- Veronikas svededug
- Jesus helbreder den blinde
- Abgars hoved
- Gamtofte-skrinet

Litteraturen kan give os et indblik i kristentroens dybder gennem fortællingen og fiktionen – og nutidigt og almenlydigt bringe det til udtryk, der ikke kan fanges i et rationelt og analyserende sprog.

Billedkunsten i form af kirkekunst har sin eksistensberettigelse i at opdage det, kun et billede kan opdage. Kirkekunst er ikke dekoration eller forkyndelse indenfor rammerne.

"Kirkekunsten kan fremkalder noget, der kan forvandle vanetænkning og dermed male en ny erkendelse, en ny indsigt, en ny skønhed ind i verden" (Lisbeth Smedegaard Andersen)

Arne Haugen Sørensen: 'Hjemkomsten' fra 2011. Århus Valgmenighedskirke. I Arne Haugen Sørensens frelseshistorie er menneskets slutpunkt dets hjemkomst til det genåbnede paradys. Her står døren til det lysfyldte hjem åben, og håndtrykket - eller omfavnelsen - er tilgivelsens tegn.

Gudsopfattelsen

Jesus – Paulus – det moderne Litteraturen og kunsten

Det Nye Testamente

- De nytestamentlige forfatters Gudsopfattelse er grundlæggende den samme om GTs. Bestemmende er monoteismen og forankringen i Israels historie.
- Gud er fædrenes Gud, skaberen og opretholderen.
- Den nytestamentlige Gudstanke er bestemt af Jesu person.
- Det afgørende nye ved NT's Guds billede er *Gud som Faderen*. Jesus forkyndes som den Guds søn, der har åbenbaret Gud som menneskers himmelske Fader (Matt 6,9)
- Jesu særlige stilling kommer til orde dér, hvor evangelisterne lader ham tale til Gud, som *sin* Fader (fx Matt 11,27; 12,50; 26,39; Joh 17,1).
- Samtidig er Gud også de troendes Fader (Matt 5,48)
- Joh lader fader-søn forholdet blive til en enhed. Jesus bliver Guds synlighed i verden (fx Joh 10, 30). Derved sprænger Joh den jødiske monoteismes rammer ved at erklære Jesus for Gud (Joh 1,1.18.)
- Det afgørende i NT er forkyndelsen af Guds endelige frelsesgerning ved at give sig til kende i Jesus.

1. Jesu Gudserfaring

Lignelserne. Jesus lærte, hvad han først selv havde hørt fra Gud.

Her gælder den almindelige litteraturteoretiske betragtning, at enhver seriøse fortælling har sin fortæller som første og engagerede tilhører.

Jesu lignelser har karakter af selvvidnesbyrd. Lignelserne er *theo-logiske* udsagn.

Altså: hvilken grundlæggende Gudserfaring afspejler de forskellige lignelser, der med rimelighed kan føres tilbage til Jesus selv?

1) *Sædemandslignelsen* (Mark 4,3-8 par.)

Pointe: udbyttets selvfølgelighed er et billede på Gudsrigets komme. D en levende Gud er sædemanden, der sår. Sædemandslignelsen afspejler Jesu egen tillid til Guds ord.

2) *Vingårdsejeren* (Matt20,1-15)

Lignelsen afspejler en ny forståelse af forholdet mellem Guds retfærdighed og Guds barmhjertighed. Barmhjertigheden sprænger retfærdigheden! Guds vilje til barmhjertighed går på tværs af menneskets forestilling.

3) *Den rette fader* (Luk 15,11-32)

Lignelsen udtrykker Jesu egen reaktion på samtidens afstandtagen fra hans adfærd.

Lignelsen understreger Guds vilje til fællesskab, en Gudsforståelse, der medfører et ny-skabende menneskesyn.

Lignelsen er en appel til den retfærdige, den misforståede retfærdiggøre sig selv. Vil han gå ind i sin faders fællesskabstiftende glæde?

Jesu død og opstandelse som Gudserfaring

- Jesu død er en konsekvens af tilsigelse af syndernes forladelse – at han ser sig i Guds sted
- Jesu død er en død for *alle* – jvf. indstiftelsesordene ved det sidste måltid med disciplene (Mk 14,22)
- Jesus dør som konsekvens af sin Gudsforståelse
- I Jesu opstandelse gør Gud sin virkelighed nærværende. Det er Gud, der åbenbarer sig for mennesket. Evangelisten lader da også en engel forkynde den korfæstede Jesus som den opstandne (Mark 16,6 par.).

2. Gudsforståelsen hos Paulus

Den sande Gudsforståelse er den, man opnår, når man kommer til tro på Kristus.

Den sande Gudsforståelse viser sig i overbevisningen om:

- 1) *Guds kærlighed*
- 2) *Opstandelsestroen* - troen på, at Gud er virkelig Gud og har med virkeligheden at gøre.
- 3)

Paulus: Gud er den Gud, der åbenbarer sig i Det Gamle Testamente:

- *Guds kraft* – at det er skaberguden, der den afgørende instans i tilværelsen, r giver det nye liv og løfter om en herlig endetid.
- *Guds hinsidighed* – at den suveræne Gud står uden for og over for menneskers verden som noget, de er afhængige af.
- *Guds krav* – at Gud har en vilje med sin skabning, som han insisterer på, således at der er en bestemmelse og en mening med den tilværelse, han skænker.

Raphael: Skolen i Athen (Vatikanet 1509-11)

Den moderne Gudstanke

At kunne tale om Gud:

- 1) Er Gud noget objektivt, en sandhed, det sande værende, der er grundlaget for alt andet værende? Gud som det væsen, der ikke kan overgås af noget andet? (Aristoteles: Alt har en grundlæggende årsag – dvs Gud er den yderste årsag)
- 2) Er Gud det højeste gode? (Platon: Bag det værende ligger det godes idé)

Med renæssancen kommer en fornyet betoning af *det personlige* forhold mellem Gud og menneske.

Nicolaus Cusanus (1401-64)

- Nikolaus Cusanus var en teologisk tænker, der vovede sig helt ud, hvor det filosofiske begrebsapparat og dermed sproget slipper op.
- Hans tænkning rækker frem til moderne problemstillinger, når det drejer sig om verdensbilledet, universets uendelighed og Gudsbegrebet

Cusanus gør op med ethvert forsøg på at tænke Gud som noget objektivt.

Gud er hverken det højeste værende eller den yderste årsag.

Forsøger man at tænke sig Gud, formulere et Gudsbegreb, ender man i et "intet".

Gud kan ikke tænkes som noget, der eksisterer uafhængigt af mennesker og verden.

- Gud er den uudsigelige sandhed i sig selv.
- Gud kan ikke begribes. Gud er ikke et "noget", for Gud kan ikke nævnes ved navn.
- Fra Gud udgår alt. Alt som er og ikke er, har sit udspring i Gud.
- Derfor er Gud forud for sandhed og usandhed.
- Han er det fuldkomne, der ikke kan erkendes, men kun ses i *tilbedelsen*.

Fra skriftet "Om den skjulte Gud" (1445)

Hedningen: Jeg ser, at du har bøjet dig i dybeste ærefrygt, mens tårer strømmer fra dine øjne af kærlighed. Og jeg ser at denne gråd ikke er falsk, men kommer fra hjertet. Fortæl mig, hvem er du?
Den kristne: Jeg er en kristen.

Hedningen: Hvem beder du til?

Den kristne: Gud

Hedningen: Hvem er den Gud, som du beder til.

Den kristne: Det ved jeg ikke.

Hedningen: Hvordan kan du i fuld alvor bede til noget, du ikke ved noget om?

Den kristne: Fordi jeg ikke ved, beder jeg.

Hedningen: Underligt! Jeg ser et menneske, grebet af det, som det ikke kender.

Den kristne: Mere underligt ville det være, om et menneske var grebet af det, som det mente at vide noget om.

Hedningen: Hvorfor det?

Den kristne: Fordi hans viden om det, han mener at vide noget om, er mindre end hans viden om det, som han ved, at han intet ved noget om.

Hedningen vil nu vide, hvad der ligger i ordet "Gud". Den kristne forklarer, at ordet "Gud" kommer af det græske ord for "jeg ser":

Den kristne: Gud er sammenlignet med, hvad synet er i forhold til farverne. Farverne eksisterer kun i kraft af synet, og for at synet frit skal kunne se enhver farve er det selv i sit væsen uden farve. Indenfor farvens område findes synet overhovedet ikke, fordi dette i sig selv er uden farve. Derfor er synet, bedømt ud fra farvernes verden, snarere et intet end et noget... Derfor er synet, som er uden enhver farve, unævnelig og uudsigelige for farvernes verden. Men synet giver i kraft af dets skelnen navn til hver farve. Enhver betegnelse i farvernes verden afhænger altså af synet. Som synet er i forhold til det, der ses – sådan forholder Gud sig, billedligt talt, til alt

Søren Kierkegaard (1813-55) – Gud er forsvunden "fra det udvortes".

- Gud viser sig netop som Gud, fordi han bruger sin almagt til at blive menneske i manden fra Nazareth.
- Denne binding kan ingen løse op igen. Gud har forpligtet sig selv til at blive menneske. Deri viser Guds almagt sig. (*Indøvelse i Kristendom, 1850*)
- Ved at blive menneske forholder Gud sig til sig selv.
- På samme måde er mennesket bestemt til at forholde sig til sig selv.
- Gud er menneskets forudsætning eller mulighed for at være menneske,
- Guds *virkelighed* er, at mennesket må og kan forholde sig til sig selv, kan tage imod sin begrænsede tilværelse som skænk.
- Jeg forholder mig i tro. ("*springer ud på de 70.000 favne*")

Ånd har krop – en eftermoderne teologisk reaktion

Anna Marie Aagaard (1934-2025)

- Centralt for Aagaards arbejde er interessen for den tredje trosartikel om Helligånden.
- Gennem menigheden får Ånden krop.
- Gud erkendes og erfares gennem menighedens fællesskab,

- Gud er ikke kun enheden mellem Gud Far, Søn og Helligånd, men igennem gudstjenesten inddrages vi i dette fællesskab.

Den gudstjenestefejrende menighed bevidner gennem sin praksis, hvem Gud er, og vi lærer Gud at kende ved at tage del i denne praksis (diakoni, undervisning, kirkens sædvaner).

Guds folk ”går ikke i kirke”, De er kirke, og i tilbedelse af Gud udsætter de sig for at blive de helliges samfund og befriet fra den sunde fornuft, med hvilke samfundene fortsætter etnisk privilegering, økonomisk marginalisering og økologisk forurening” (*Ånd har krop*, 2005)

- Kirken er et åndsbåret efter-pinsefællesskab, der midt i verden bevidner, hvem Gud er gennem sin måde at være i verden på.
- Kristendommens grundpåstand er, at der er sket noget afgørende nyt med Jesu liv, lidelse, død og opstandelse: *Der er andet til end ondskab, ufred og død og ”mørkets frugtesløse gerninger”. Livet kan blive anderledes. Det er anderledes.* (”Ånd har krop”).

Kan litteraturen og kunsten give os et autentisk billede af Gud?

Litteraturen:

Martin A. Hansen: Novellerne ”Påseklokken”, ”Åsynet” og ”Agerhønen”

Frode Grytten: ”Den dag Nils Vik døde”

Påseklokken

- Grethe, det moderne og kirkefremmede menneske sidder i kirken, men forbinder i første omgang blot et fjernt barndomsminde med gudstjenesten. Hendes forhold til sin mand, Per er ved at gå i stykker og hendes liv ved at falde sammen.
- Men i gudstjenesten rammes hun af ordene om opstandelsen. Og hun må udenfor med det, der nu er virkeligt for hende, nemlig at opstandelse gælder mere end de døde.
- Det gælder også levende.
- Med ”Påseklokken” vil Martin A. Hansen vise, hvad opstandelsestro gør ved os her og nu. Med denne dybe novelle tager han det moderne, skeptiske menneske alvorligt og åbner samtidig ind til påskens virkelighed.

Åsynet

I en fattig husmandsfamilie med faldefærdig stald og udpint jord bjærges rugen. Vil det lykkes? En af pigerne standser op med en rugkærne mellem fingrene, Hun synes, der er et ansigt i kærnen. Moren ser kærnen. Det er Vorherres åsyn, siger hun, og faren bekræfter det. Glæden har gjort sit indtog.

Agerhønen

En familie, to voksne tre små børn er knuget af fattigdom, sygdom, mørke og snestorm. Der høres et hårdt slag på døren. En agerhøne er fløjet imod og død. Moren og børnene plukker den spinkle, lille agerhøne. Moren aner en dybere mening og bereder et festmåltid. Der er ikke meget til hver. Men den lille fugl mættede dem alle.

Frode Grytten: "Den dag Nils Vik døde"

- På sin sidste fjordtur ser Nils mennesker stå på brygger og klipper. De vinker, og han sejler ind forbi til en snak. Mennesker, han gennem livet har fragtet til kirke, til læge, til bryllup, til begravelse, til byen.
- De er alle er døde. som hilser på, og som ved, at han snart slutter sig til dem
- "Gennem fjorden gik det. Han gik mod lyset, mod lyset i mørket, lyset over fjeldet og lyset over fjeldet og lyset over vejen og regnen., skyerne husene og horisonten."
- I romanens stilfærdige sprog genkendes det billede, som vi finder i Bibelens skabelsesfortælling: Mørket med dette lys i sig, som når Nils Viks båd krydser den sorte fjord med en tændt lanterne i boven.

Billedkunst

Kristus er Guds billede Kol 1,15

Det åbenbarede ansigt, Peter Brandes i Gamtofte kirke (2003) – Glasmalerier (glasset der giver adgang til lyset, skønheden, det guddommelige)

- Veronikas svededug
- Jesus helbreder den blinde
- Abgars hoved
- Gamtofte-skrinet

Litteraturen kan give os et indblik i kristentroens dybder gennem fortællingen og fiktionen – og nutidigt og almengyldigt bringe det til udtryk, der ikke kan fanges i et rationelt og analyserende sprog.

Billedkunsten i form af kirkekunst har sin eksistensberettigelse i at opdage det, kun et billede kan opdage. Kirkekunst er ikke dekoration eller forkyndelse indenfor rammerne.

"Kirkekunsten kan fremkalder noget, der kan forvandle vanetænkning og dermed male en ny erkendelse, en ny indsigt, en ny skønhed ind i verden" (Lisbeth Smedegaard Andersen)